UNIVERZITA KARLOVA

PRÁVNICKÁ FAKULTA

ZAJIŠTĚNÍ ÚČASTI OSOB V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Rigorózní práce

Autor:	Mgr. Michala Šmahelová
Pověřený akademický pracovník:	prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.
Tematický okruh rigorózní práce:	Trestní právo
Datum vypracování práce (uzavření rukopisu):	1. 4. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text předkládané rigorózní práce včetně poznámek pod čarou má 238 117 znaků včetně mezer.

V Praze dne 1. 4. 2018

Mgr. Michala Šmahelová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za vstřícný přístup a cenné podněty při zpracování této rigorózní práce.

Děkuji také JUDr. Bc. Jakubovi Matochovi za čas, který věnoval jazykové korektuře textu, a zejména pak za dlouhodobou podporu nejenom při přípravě této práce.

OBSAH

ÚVOD **1**

1 ZAJIŠTĚNÍ OSOBY OBVINĚNÉ **4**

1.1 Předvolání 5

1.2 Předvedení 7

1.3 Pořádková pokuta 8

1.4 Zákaz vycestování do zahraničí 9

1.5 Zadržení 12

1.5.1 Zadržení osoby obviněné policejním orgánem 13

1.5.2 Zadržení osoby podezřelé policejním orgánem 14

1.5.3 Omezení osobní svobody osoby podezřelé jinou osobou 16

1.5.4 Zadržení na základě příkazu 16

1.5.5 Rozhodnutí o zadržené osobě 18

1.6 Zatčení 20

1.7 Vazba 23

1.7.1 Zákonné podmínky pro uvalení vazby 24

1.7.1.1. Zahájení trestního stíhání 24

1.7.1.2. Důvodnost trestního stíhání 25

1.7.1.3. Existence konkrétních skutečností ve smyslu § 67 tr. řádu 25

1.7.1.4. Míra závažnosti trestného činu 26

1.7.1.5. Vazba jako *ultima ratio* 27

1.7.1.6. Rozhodnutí soudu 28

1.7.2 Zákonné důvody vazby 28

1.7.2.1. Vazba útěková (§ 67 písm. a) 28

1.7.2.2. Vazba koluzní (§ 67 písm. b) 33

1.7.2.3. Vazba předstižná (§ 67 písm. c) 37

1.7.3 Limitace trvání vazby 39

1.7.4 Rozhodnutí o vazbě 42

1.7.4.1. Vazební zasedání 44
1.7.4.2. Rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby 46
1.7.4.3. Stížnost proti rozhodnutí o vazbě 50
1.7.4.4. Žádost o propuštění z vazby 53
1.7.4.5. Přezkoumání důvodnosti vazby z úřední povinnosti 54
1.7.4.6. Rozhodování o dalším trvání vazby 57
1.8 Možnosti nahrazení vazby 59
1.8.1 Záruka zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby 61
1.8.2 Písemný slib obviněného 62
1.8.3 Dohled probačního úředníka 63
1.8.4 Uložení předběžného opatření 64
1.8.5 Peněžitá záruka 66
1.8.6 Zákaz vycestování do zahraničí 69
1.8.7 Elektronická kontrola plnění uložených povinností 70
2 ZAJIŠTĚNÍ ÚČASTI PRÁVNICKÝCH OSOB NA TRESTNÍM ŘÍZENÍ 74
2.1 Úkony právnické osoby 74
2.2 Předvolání v řízení proti právnické osobě 76
2.3 Předvedení jednající fyzické osoby 77
2.4 Pořádková pokuta 78
3 SPECIFIKA ZAJIŠTĚNÍ MLADISTVÉHO 79
3.1 Předvolání a předvedení mladistvého 79
3.2 Zadržení mladistvého 79
3.3 Vazba obviněného mladistvého 80
3.3.1 Specifika vazby v řízení proti mladistvým 81
3.3.2 Nahrazení vazby mladistvého jinými prostředky 82
4 OPATŘENÍ JINÝCH OSOB 85
4.1 Svědci 85
4.1.1 Zabezpečení svědka dle slovenské právní úpravy 86
4.2 Státní zástupce 88

4.3 Obhájce 89
4.4 Tlumočníci a znalci 93
5 POŘÁDKOVÉ ZAJIŠTĚNÍ OSOB DE LEGE FERENDA 94
ZÁVĚR 99
SEZNAM ZKRATEK 101
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ 102
ABSTRAKT 113
ABSTRACT 114
KLÍČOVÁ SLOVA - KEYWORDS 115

ÚVOD

Předkládaná rigorózní práce s názvem *Zajištění účasti osob v trestním řízení* komplexně pojednává o jednotlivých institutech trestního práva procesního, prostřednictvím kterých orgány činné v trestním řízení zajišťují přítomnost osob důležitých či nezbytných pro úspěšné vedení trestního řízení, aby tak mohl být naplněn jeho základní účel, tedy aby byly náležitě zjištěny trestné činy a jejich pachatelé byli spravedlivě potrestáni.

Tohoto základního účelu by nemohlo být dosaženo, pokud by zákonná úprava neumožnila zajistit přítomnost všech subjektů trestního řízení, které mají a vykonávají vlastním jménem vliv na průběh řízení a kterým zákon dává k uskutečnění tohoto vlivu určitá procesní práva a ukládá určité procesní povinnosti.

Mezi subjekty trestního řízení a tedy i osoby, jejichž účast je nutné zajistit, řadí nauka především samotné orgány činné v trestním řízení a dále osoby, proti nimž se řízení vede, poškozeného, zúčastněnou osobu, osoby s tzv. samostatnými obhajovacími právy, probační úředníky, či orgán sociálně-právní ochrany dětí. K úspěšnému vedení trestního řízení je rovněž nutné zajistit účast dalších osob, které však mají postavení subjektu trestního řízení pouze v případech, že vykonávají vliv na průběh řízení vlastním jménem. Jedná se o obhájce, svědky, znalce či tlumočníky.

Základním pramenem právní úpravy zajištění účasti shora uvedených osob je zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „tr. řád“), který je rovněž subsidiárním pramenem pro úpravu zajištění účasti mladistvých dle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „ZSVM“) a právnických osob podle zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „ZTOPO“).

Tr. řád obsahuje širokou škálu zajišťovacích institutů, od těch nejzákladnějších a, z pohledu omezování osobní svobody, nejmírnějších procesních úkonů (tj. vyrozumění, předvolání, pořádková pokuta, zákaz vycestování do zahraničí či předvedení) až po ty, jejichž podstatným znakem je dočasné omezení osobní svobody (tj. zadržení, zatčení či vazba). Vzhledem k tomu, že u druhé jmenované skupiny zajišťovacích institutů dochází k omezení jednoho ze základních práv každého jednotlivce, je žádoucí, aby základní podmínky těchto institutů byly vymezeny

v právních předpisech nejvyšší právní síly. Ustanovení o garanci osobní svobody a limitech jejího omezení nalezneme především v Listině základních práv a svobod (dále jen „LZPS“) a některých vyhlášených mezinárodních smlouvách[1], k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a kterými je Česká republika vázána. Právě LZPS ve svém článku 8 odst. 2 stanovuje, že „*nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven osobní svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon*“. V následujících odstavcích článku 8 LZPS jsou vymezeny jednotlivé formy zbavení či omezení osobní svobody a základní podmínky pro jejich realizaci (zadržení, zatčení osoby a její vzetí do vazby). Tato základní ústavní pravidla se poté prolínají zákonnou úpravou zajišťovacích institutů obsažených v tr. řádu.

Předkládaná práce si klade za cíl podat souhrnný výklad právě o zákonné úpravě shora nastíněných opatřeních sloužících k zajištění účasti osob na trestním řízení, a to s přihlédnutím k relevantní judikatuře, která je podstatným způsobem formovala a stále formuje.

Rigorózní práce je tvořena celkem pěti kapitolami s členěním podle subjektů trestního řízení a dalších osob, proti nimž je zajišťovací institut uplatňován.

První a zároveň obsahově nejrozsáhlejší kapitola podrobně pojedná o zajištění účasti obviněného na trestním řízení, neboť právě obviněného lze bezesporu považovat za jeden z nejdůležitějších subjektů trestního řízení. Pozornost bude věnována všem institutům tr. řádu, prostřednictvím nichž je možné účast obviněného zajistit, přičemž v úvodu této kapitoly budou postupně představeny zákonné podmínky pro předvolání obviněného, realizaci předvedení, uložení pořádkové pokuty či zákazu vycestování do zahraničí. S ohledem na míru zásahu do základních práv obviněného bude poté podrobněji pojednáno o institutu zadržení, zatčení a zejména o institutu vazby. Právě institutu vazby bude věnována stěžejní část této práce, neboť vazba nepochybně patří mezi jeden z nejspornějších zajišťovacích prostředků, jelikož prostřednictvím tohoto institutu je osoba presumovaně nevinná dočasně zbavena na osobní svobodě, a to v době, kdy ještě není pravomocně zjištěna její vina. Z tohoto důvodu je nutné k vazbě přistupovat jako k nejzazšímu zajišťovacímu prostředku, jenž má být aplikován po naplnění všech zákonných podmínek v případě, že účelu vazby nelze dosáhnout jinými

[1] Stěžejní mezinárodněprávní úprava omezení osobní svobody je upravena např. v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a svobod, Mezinárodním paktu o občanských a politických právech, Evropské úmluvě o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícími zacházení nebo trestání, Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému a ponižujícímu zacházení, Evropských vězeňských pravidlech nebo Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. Rec (2006) 13 o výkonu vazby, podmínkách jejího výkonu a zárukách proti jejímu zneužití.

zajišťovacími instituty. Alternativním opatřením nahrazujícím vazbu bude poté věnován závěr první kapitoly.

Druhá kapitola se bude věnovat problematice zajištění účasti právnických osob na trestním řízení, neboť vzhledem k tomu, že právnická osoba je dle současného pojetí umělou právní konstrukcí, musel se ZTOPO jako *lex specialis* k tr. řádu vypořádat mimo jiné s otázkou, kdo bude v případě trestního řízení v zastoupení právnické osoby s orgány činnými v trestním řízení komunikovat, kdo bude moci činit za právnickou osobu úkony a vůči komu budou v případě potřeby směřovat zajišťovací opatření.

Následující třetí kapitola představí specifika zajištění účasti mladistvých jako osob, jejichž tělesný a duševní vývoj není zdaleka ukončen, a proto u nich mohou zajišťovací opatření zanechat výraznější a trvalejší následky, než je tomu u obviněných dospělých. Z tohoto důvodu obsahuje ZSVM speciální zákonnou úpravu některých aspektů zajišťovacích opatření, zejména pak v oblasti vazebního stíhání.

K tomu, aby trestní řízení naplnilo svůj účel, je nutné kromě obviněného zajistit přítomnost i mnoha dalších osob (svědků, znalců a tlumočníků, státního zástupce, obhájce obviněného). Prostředkům, prostřednictvím kterých lze zajistit přítomnost těchto osob, se blíže bude věnovat kapitola čtvrtá.

V poslední, páté kapitole bude představen legislativní návrh nového institutu, tzv. pořádkového zajištění, jež by mělo sloužit ke krátkodobému omezení osobní svobody nejen těch osob, proti nimž se řízení vede, ale rovněž svědků a případně jiných osob účastnících se trestního řízení v případech, že takové osoby opakovaně neuposlechnou příkaz nebo výzvu orgánu činného v trestním řízení a účelu nelze dosáhnout jinými, mírnějšími, zajišťovacími prostředky.

Text rigorózní práce vychází z právní úpravy platné a účinné ke dni 1. 4. 2018.

1 ZAJIŠTĚNÍ OSOBY OBVINĚNÉ

Jak již bylo zmíněno v úvodu této práce, základním účelem trestního řízení je náležité zjištění trestných činů a potrestání jejich pachatelů. Aby mohlo být tohoto základního účelu dosaženo, je v trestním řízení pro náležité objasnění a posouzení skutkového stavu potřebná především přítomnost obviněného, a to nejen v řízení před soudem u hlavního líčení či veřejného zasedání, ale i v přípravném řízení u vyšetřovacích úkonů, či při výkonu rozhodnutí.

Obviněný je komentářovou literaturou označován za nejdůležitější subjekt trestního řízení, a to ze dvou důvodů. Jednak je jedním z nejdůležitějších důkazních prostředků, jednak prostředkem uplatnění obhajoby obviněného. Účast, resp. přítomnost obviněného je proto zpravidla nezbytná.[2] Je to právě obviněný, proti němuž je trestní řízení vedeno, kdo má postavení procesní strany a kdo se bude muset výsledku řízení v podobě případného odsouzení podrobit.[3] Účast obviněného pro náležité posouzení a objasnění skutkového stavu je důležitá při řadě úkonů trestního řízení (rekognice, rekonstrukce trestného činu, vyšetřovací pokus apod.). Velký význam má jeho přítomnost v řízení před soudem, zejména pak během hlavního líčení a ve veřejném zasedání o odvolání.[4]

Následující podkapitoly se věnují institutům sloužícím k zajištění účasti obviněného, jmenovitě tedy předvolání, pořádkové pokutě, předvedení, zákazu vycestování do zahraničí, zadržení a zatčení obviněného a v neposlední řadě vazbě, jíž tato práce věnuje velkou pozornost, neboť prostřednictvím tohoto institutu je obviněný dočasně zbaven osobní svobody, aniž by dosud bylo rozhodnuto o jeho vině. S ohledem na zachování systematiky tr. řádu i obsahovou souvislost je v této kapitole rovněž pojednáno o zajištění osoby podezřelé prostřednictvím institutu zadržení.

Pokud nelze přítomnost obviněného zajistit, protože se vyhýbá trestnímu řízení pobytem v cizině nebo se skrývá, tr. řád v ustanovení § 302 a násl. upravuje zvláštní způsob trestního řízení, který umožňuje pachatele trestného činu spravedlivě potrestat, ačkoliv se samotného procesu fakticky neúčastnil.

[2] DRAŠTÍK, A., FENYK, J., a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2017, str. 882.
[3] ŠÁMAL, P. a kolektiv. *Trestní řád I, II, III: komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 1395.
[4] VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 2.

1.1 PŘEDVOLÁNÍ

Předvolání představuje nejmírnější formu zabezpečení přítomnosti obviněného na úkonech trestního řízení. Jedná se procesní úkon ve formě opatření, jehož podstatou je výzva příslušného orgánu činného v trestním řízení, aby se obviněný v určitý den a hodinu osobně dostavil na určité místo za účelem v předvolání uvedeném. Předvolání je nutné striktně odlišovat od pouhého vyrozumění o úkonech trestního řízení, které představuje v podstatě pouhé informování obviněného o budoucím procesním úkonu. Pokud je obviněný o procesním úkonu pouze vyrozuměn a není k němu předvoláván, je přítomnost obviněného na takovém úkonu pouze jeho právem nikoliv však povinností.[5]

Předvolání má zpravidla písemnou formu a v takovém případě pak musí respektovat zákonné požadavky doručování upravené v ustanovení § 62 a násl. tr. řádu. Písemné předvolání je tedy nutné obviněnému doručit zpravidla poštovní zásilkou do vlastních rukou na adresu, kterou obviněný za tímto účelem uvedl do protokolu dle § 55 odst. 1 písm. c), nebylo-li obviněnému doručeno již při jiném úkonu trestního řízení přímo samotným orgánem činným v trestním řízení. Pokud nebyl obviněný při doručování zastižen, lze provést i tzv. doručení fikcí dle ustanovení § 64 odst. 4 tr. řádu, ovšem tento postup je vyloučen v případech, že jde o předvolání k hlavnímu líčení nebo veřejnému zasedání, resp. tam, kde to orgán činný v trestním řízení vzhledem k důležitosti úkonu stanoví.[6] Právní úprava však nevylučuje ani jinou než písemnou formu předvolání. V naléhavých případech lze předvolat obviněného i telefonicky, telefaxem, elektronickou poštou, ústně nebo při jiném úkonu soudu, u něhož je předvolaný přítomen. Bylo-li využito některého ze jmenovaných způsobů, je nutné o tom učinit záznam do spisu.[7]

Aby bylo možné předvolání považovat za řádné, musí být nejen doručeno v souladu s pravidly doručování, ale musí být zejména správné a úplné po své obsahové stránce. V předvolání musí být kromě označení věci, místa a času úkonu, k němuž je obviněný předvoláván, uveden rovněž předmět, dále informace o tom, v jakém procesním postavení je osoba předvolávána a to, zda a jaké písemnosti (či další věci)

[5] JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní.* 4. vydání. Praha: Leges, 2016, str. 305.

[6] DRAŠTÍK, A., FENYK, J., a kol., op. cit. 2, str. 883.

[7] Ustanovení § 11 odst. 1 Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3.12.2001, č.j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy.

má mít předvolaný s sebou. Z předvolání musí být zcela zřejmé, že se má ve stanovenou dobu a na stanovené místo dostavit konkrétně a osobně právě předvolávaná osoba.[8]

Jak již bylo řečeno výše, předvolání má formu opatření. Vzhledem k tomu, že se nejedná o rozhodnutí, není proti opatření přípustný žádný opravný prostředek. Případnou nezákonnost nebo nesprávnost předvolání je tedy možné namítat až v rámci opravných prostředků proti rozhodnutí, kterému opatření předcházelo, eventuálně domáhat se přezkoumání závadného postupu orgánu ve smyslu ustanovení § 157a tr. řádu (podobně § 174 odst. 2 písm. e); § 203 odst. 3 tr. řádu).[9]

V případě, že se obviněný nemůže ze závažných důvodů dostavit k procesnímu úkonu v souladu s pokyny uvedenými v předvolání, měl by směřovat orgánu činnému v trestním řízení, který předvolání učinil, dostatečnou omluvu. Zákon výslovně neupravuje kritéria, podle nichž by bylo možné posuzovat dostatečnost omluvy. Orgán činný v trestním řízení, který předvolání učinil, musí vždy každou omluvu posoudit podle okolností konkrétního případu, přičemž přihlíží zejména k uvedenému důvodu nedostavení se, k osobním a rodinným poměrům, ke lhůtě, kterou měl obviněný ode dne doručení předvolání do doby stanovené v předvolání k dispozici, k naléhavosti procesního úkonu a důsledkům, které svou nepřítomností na procesním úkonu způsobil.[10] Důkazní břemeno na rozdíl od dokazování viny v tomto případě spočívá na obviněném.[11] Předvedení a uložení pořádkové pokuty, tj. následky nedostavení se obviněného k procesnímu úkonu mohou být realizovány i v případě, že na straně obviněného skutečně existovaly vážné důvody, které mu bránily dostavit se k příslušnému procesnímu úkonu, avšak obviněný se včas neomluvil, ačkoliv tak mohl učinit.[12]

V případě, že byl obviněný řádně předvolán, ale nedostavil se k úkonu vůbec nebo bez dostatečné omluvy, může nerespektování předvolání z jeho strany vést k uložení pořádkové pokuty, případně k realizaci důraznějších zákonných prostředků zajištění jeho účasti, jak bude uvedeno dále.

[8] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 1395.

[9] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 1659.

[10] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 1395.

[11] DRAŠTÍK, A., FENYK, J., a kol., op. cit. 2, str. 884.

[12] Usnesení Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 29. 6. 1988, sp. zn. *3 To 16/88*, [R 15/1990 tr.].

1.2 PŘEDVEDENÍ

Předvedení obviněného je procesním úkonem, jímž příslušný orgán činný v trestním řízení zajišťuje účast obviněného na jiném úkonu probíhajícího trestního řízení, a to v případech, kdy obviněný nedbal řádného předvolání. K předvedení obviněného však může dojít i bez předchozího předvolání, jestliže to vyžaduje úspěšné provedení trestního řízení, zejména tehdy, když se obviněný skrývá nebo nemá stálé bydliště.[13]

Institut předvedení je v porovnání s předvoláním důraznějším prostředkem pro zajištění přítomnosti obviněného na procesních úkonech, neboť je spojen s bezprostředním zásahem do jeho osobní svobody. Z toho důvodu lze k využití tohoto zajišťovacího institutu přistoupit pouze při splnění zákonných podmínek: (i.) obviněný byl k výslechu řádně předvolán, (ii.) k výslechu se nedostavil, přičemž tak učinil bez dostatečné omluvy a (iii.) na možnost předvedení či uložení pořádkové pokuty byl v předvolání upozorněn.[14]

V praxi však mohou často nastat situace, kdy nelze obviněnému předvolání doručit nebo věc nesnese odkladu. Pro tyto případy tr. řád zakotvuje v ustanovení § 90 odst. 2 zvláštní případ předvedení, jenž plní stejný účel jako předvedení dle odstavce prvního, nicméně není vázáno na předchozí předvolání, resp. jiné shora uvedené podmínky. Jedinou podmínkou pro aplikaci předvedení dle odst. 2 je „*nutnost úspěšného provedení trestního řízení*". Komentářová literatura tuto nutnost vykládá jako *„požadavek na zajištění účelu a řádného průběhu trestního řízení v případech, v nichž by nepřítomnost obviněného nedovolila pokračovat v řízení nebo provést důležitý úkon trestního řízení"*.[15] Demonstrativně tr. řád uvádí případy, kdy se obviněný skrývá nebo nemá stálé bydliště.

Předvedení má stejně jako předvolání formu opatření, a to zpravidla písemného. Výjimečně lze rovněž připustit i ústní, telefonickou, telegrafickou nebo telefaxovou žádost, a to zejména v těch případech, ve kterých hrozí nebezpečí z prodlení.[16]

---

[13] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, str. 272.

[14] JELÍNEK, J. a kolektiv, op. cit. 5, str. 305-306.

[15] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 1395.

[16] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 843.

Samotné předvolání vykonává zpravidla základní útvar policie, v jehož obvodu se obviněný zdržuje či naposledy zdržoval. Při předvedení se příslušný policejní orgán řídí pravidly stanovenými pro eskortu osob v závazném pokynu policejního prezidenta č. 159/2009, o eskortách, střežení osob a o policejních celách.[17]

1.3 POŘÁDKOVÁ POKUTA

Nedbá-li obviněný příkazu některého z orgánu činných v trestním řízení dostavit se k procesnímu úkonu dle pokynů stanovených v předvolání, může být obviněný nejen předveden, ale rovněž mu může být uložena pořádková pokuta. Pořádková pokuta nezasahuje do osobní svobody obviněného tak, jako tomu je u předvedení. Z absence zásahu do osobní svobody obviněného však nelze vyvodit, že by orgán činný v trestním řízení musel obviněnému nejdříve uložit pořádkovou pokutu a až poté přistoupit, z pohledu zásahu do osobní svobody, k závažnějšímu zajišťovacímu prostředku – předvedení. Tyto dva instituty na sobě nejsou závislé a je na úvaze příslušného orgánu činného v trestním řízení, který z nich uloží, přičemž není ani vyloučeno předvedení obviněného za současného uložení pořádkové pokuty.

Pořádková pouta je především projevem disciplinární pravomoci orgánů činných v trestním řízení a slouží k udržení jejich autority, respektování jimi vydaných příkazů a zachování důstojnosti před nimi. Kromě její sankční povahy nelze však přehlédnout ani její zajišťovací účinek. Účelem pořádkové pokuty totiž není pouze postihnout obviněného za to, že nekonal podle předvolání, ale již samotná hrozba uložení pořádkové pokuty má na obviněného donucující účinek, který má zajistit, aby se obviněný předvolání podrobil.[18]

Pořádkovou pokutou však nelze obviněného nutit k aktivnímu jednání, které by bylo v rozporu se zásadou *nemo tenetur se ipsum accusare*, tedy zásadou zákazu donucování k sebeobviňování. Ústavní soud několikrát judikoval, že s ohledem na uvedenou zásadu nelze obviněného nutit k aktivnímu jednání, které by mohlo vést k jeho usvědčení.[19] Hrozbu sankce pořádkové pokuty, resp. její uložení jako následek nedbání předvolání však nepovažuji za rozporné se zásadou *nemo tenetur se ipsum accusare*, neboť samotné donucování obviněného k pouhé fyzické (pasivní) účasti na

[17] Čl. 56 odst. 2 Závazného pokynu policejního prezidenta č. 103/2013 ze dne 28. 5. 2013 o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení.

[18] JELÍNEK, J. a kolektiv, op. cit. 5, str. 306-307.

[19] Srov. ÚS 13/2003-n., ÚS 128/2005-n., ÚS 54/2005-n.

konkrétním procesním úkonu, resp. strpění takového úkonu nepředstavuje donucení k sebeobviňování.

Pro uložení pořádkové pokuty stanovuje tr. řád tři podmínky: (i.) obviněný byl řádně předvolán, (ii.) bez dostatečné omluvy se nedostavil k příslušnému procesnímu úkonu a (iii.) na možnost uložení pořádkové pokuty dle § 66 tr. řádu byl upozorněn. Na rozdíl od institutu předvedení však z ustanovení § 66 odst. 1 tr. řádu nelze dovodit možnost uložení pořádkové pokuty pro případy, že předvolání nelze obviněnému doručit nebo předvolaný obviněný odepírá přijmout doručovanou písemnost.[20]

K uložení pořádkové pokuty mohou za splnění shora uvedených podmínek přistoupit všechny orgány činné v trestním řízení, a to i opakovaně[21], přičemž maximální výše pokuty může činit až 50 000 Kč. Judikatura dovodila, že pořádkovou pokutu není možné uložit kdykoliv bez časového omezení od doby, kdy došlo k jednání, které je důvodem k jejímu uložení. Uplyne-li od takového jednání doba delší než jeden rok, nepřichází uložení pořádkové pokuty v úvahu.[22]

Rozhodnutí o pořádkové pokutě má formu usnesení, proti němuž je přípustná stížnost s odkladným účinkem. O stížnosti proti rozhodnutí, kterým státní zástupce rozhodl o uložení pořádkové pokuty, rozhoduje zpravidla do pěti dnů po uplynutí lhůty k podání stížnosti soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který napadené rozhodnutí vydal. V případě, že rozhodnutí o uložení pořádkové pokuty vydal policejní orgán, rozhoduje rovněž v 5denní lhůtě soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který ve věci vykonává dozor, přičemž věc k rozhodnutí předkládá soudu státní zástupce. Pokud by byla pořádková pokuta obviněnému uložena předsedou senátu, pak o případné stížnosti rozhoduje nadřízený soud.

1.4 ZÁKAZ VYCESTOVÁNÍ DO ZAHRANIČÍ

Další zajišťovací opatření, jehož účelem je zajistit účast obviněného na trestním řízení, představuje *zákaz vycestování do zahraničí*, který byl do tr. řádu zakotven novelou č. 197/2010 Sb. Smyslem tohoto zajišťovací institutu je mít obviněného po přechodnou dobu k dispozici na území České republiky a zamezit mu, aby uprchl do zahraničí a vyhýbal se tak trestnímu stíhání, případně výkonu trestu.

[20] Rozhodnutí vyššího vojenského soudu ze dne 27. 7. 1972, sp. zn. To 212/72, [R 34/1973 tr.].
[21] Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 5. 1994, sp. zn. *8 To 5/94*, [R 54/1994 tr.].
[22] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 1996, sp. zn. 2 Tzn 90/96, [R 13/1997 tr.].

Vzhledem k tomu, že svoboda pohybu a právo opustit území České republiky je jedním ze základních lidských práv a svobod zakotvených v čl. 14 LZPS, je možné tyto svobody omezit pouze zákonem. Proto tr. řád v ustanovení § 77a vyžaduje, aby byly splněny kumulativně tyto tři podmínky:

i. bylo zahájeno trestní stíhání proti konkrétní osobě,
ii. trestní stíhání je vedeno pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje dvě léta, nebo pro trestný čin spáchaný z nedbalosti, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje tři léta, a současně
iii. uložení zákazu vycestování do zahraničí je nezbytné pro dosažení účelu trestního řízení.

S ohledem na požadavek proporcionality vymezený v bodě iii. tak bude nutné vždy uvážit konkrétní okolnosti případu a vyhodnotit zejména, na kolik je reálná hrozba, že obviněný v případě neuložení tohoto zákazu odcestuje do zahraničí, kde se bude trestnímu řízení vyhýbat, a dále bude rovněž nutné zohlednit osobní, rodinné a majetkové poměry obviněného (věk, vazby v zahraničí, znalost cizích jazyků, velikost a zpeněžitelnost majetku, zdroj obživy, zahraniční bankovní účty). V podstatě půjde o obdobné okolnosti, které by jinak odůvodňovaly uložení útěkové vazby dle § 67 písm. a) tr. řádu.[23]

O uložení tohoto zajišťovací opatření může při splnění shora uvedených podmínek rozhodnout výlučně soud (v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce). Samotné rozhodnutí má formu usnesení, proti němuž je přípustná stížnosti, která však nemá odkladný účinek.

Omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí se realizuje dvojím způsobem, a to nevydáním cestovního dokladu obviněnému nebo odevzdáním, resp. odnětím již vydaného cestovního dokladu. První způsob realizace (tj. nevydání cestovního dokladu) je realizován prostřednictvím informační povinnosti, kdy rozhodující orgán zasílá opis usnesení orgánu příslušnému k vydání cestovního dokladu, který informace o uložení zákazu k vycestování do zahraničí zapíše do příslušné evidence cestovních dokladů. Pokud obviněný, vůči němuž je aplikováno toto opatření, je již držitelem cestovního dokladu, předseda senátu, resp. soudce obviněného

[23] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 987.

nebo toho, kdo má doklad u sebe, vyzve, aby je ve stanovené lhůtě vydal, jinak mu bude odejmut (analogicky se použije ustanovení § 79 tr. řádu o odejmutí věci).

Tr. řád neupravuje maximální dobu, po kterou může toto opatření trvat. To však neznamená, že zákaz vycestování může trvat nekonečně dlouho, např. až do doby vydání odsuzujícího/zprošťující rozsudku. Pominou-li důvody pro trvání tohoto omezení, soud a v přípravném řízení soudce je povinen toto opatření zrušit. Rozhodují orgán je tak povinen po celou dobu zákazu přezkoumávat, zda jsou i nadále naplněny podmínky pro jeho trvání.[24]

Nad rámec zákonné povinnosti přezkoumávat zákonnost trvání zákazu má rovněž obviněný právo kdykoliv žádat o jeho zrušení. O žádosti obviněného musí předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce rozhodnout bez zbytečného odkladu. Proti takovým rozhodnutím je opět přípustná stížnost, přičemž nevyhověl-li v přípravném řízení žádosti obviněného státní zástupce, o stížnosti rozhoduje soud. Byla-li žádost obviněného zamítnuta, může ji obviněný zopakovat, neuvede-li nové důvody, až po třech měsících od právní moci rozhodnutí.

Novelou č. 45/2013 Sb. byla do tr. řádu rovněž zakotvena s účinností od 1. 8. 2013 kompetence státního zástupce, resp. předsedy senátu umožnit obviněnému po dobu trvání zákazu v odůvodněných případech jednorázové vycestování do konkrétně stanovené země po konkrétně stanovenou dobu. Vycestování do zahraničí může být obviněnému povoleno pouze z vážných důvodů. Příkladmo tr. řád uvádí například zahraniční pracovní cestu.

Odbornou literaturou je institutu zákazu vycestování do zahraničí přičítána určitá nedokonalost, a to pro faktickou možnost obviněného (občana ČR), kterému byl odňat cestovní doklad, vycestovat do řady zemí pouze na občanský doklad, který na rozdíl od pasu není obviněnému odebírán.[25] Rovněž je nutné poukázat na skutečnost, že zákaz vycestovat je koncipován jako obecný zákaz vycestovat kamkoli do zahraničí a není tedy možné, aby příslušný orgán v usnesení vymezil okruh států, kam se zakazuje vycestovat, nebo naopak, kam obviněný vycestovat může. De lege ferenda tak lze uvažovat o modifikaci tohoto zajišťovacího opatření tak, že by rozhodující orgán omezil vycestování např. mimo schengenský prostor.[26]

[24] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 987.
[25] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., op. cit. 13, str. 277-278.
[26] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 987.

Pro úplnost doplňme, že obdobné omezení je možné uložit obviněnému v souvislosti s nahrazením vazby (podle § 73 odst. 5 až 7 tr. řádu) i jako předběžné opatření podle § 88h tr. řádu. Aplikace zákazu vycestování podle § 77a tr. řádu však není podmíněna existencí vazebních důvodů.

1.5 ZADRŽENÍ

Zadržení definuje Jelínek jako zajišťovací procesní úkon, při němž dochází ke krátkodobému omezení osobní svobody obviněného či podezřelého ze spáchání trestného činu, a to za účelem přezkoumání, zda jsou u takové osoby dány důvody vazby.[27] Mandák zdůrazňuje, že institut zadržení slouží pouze jako prozatímní a časově velmi omezený zajišťovací prostředek, jehož aplikací se zajišťuje osoba obviněná, resp. podezřelá do té doby, než s konečnou platností rozhodne o existenci vazebních důvodů k tomu příslušný orgán.[28]

Ačkoliv jsou základní zásady trestního řízení, především pak zásada zdrženlivosti a přiměřenosti, zásada zákonnosti či zásada subsidiarity akcentovány zejména v souvislosti s aplikací institutu vazby, je nutné je mít na paměti i v případě zadržení. S ohledem na uvedenou zásadu zákonnosti ve spojení se principem zdrženlivosti a přiměřenosti je proto nepřípustné využívat institutu zadržení ve snaze ulehčit vyšetřování nebo usnadnit některý vyšetřovací úkon prováděný s obviněným, mít obviněného alespoň po přechodnou dobu k dispozici pro orgán činný v přípravném řízení nebo na zadrženého působit psychicky v tom smyslu, aby vypovídal nebo se doznal. Stejně tak s ohledem na zásadu subsidiarity je nutné přistoupit k zadržení osoby až v případě, že nepřichází v úvahu jiné, méně závažné, opatření (např. předvedení nebo uložení pořádkové pokuty).[29]

Tr. řád v ustanovení § 75 a 76 rozlišuje mezi zadržením osoby již obviněné (§ 75 tr. řádu) a osoby podezřelé ze spáchání trestného činu (§ 76 odst. 1 tř. řádu), k nimž oběma je oprávněn policejní orgán. V ustanovení § 76 odst. 2 tr. řádu je pak zakotveno právo kohokoliv (nejenom tedy policejního orgánu) omezit osobní svobodu osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté. Specifika jednotlivých případů zadržení jsou blíže rozvedena v podkapitole 1.5.1 až 1.5.3.

[27] JELÍNEK, J. a kolektiv, op. cit. 5, str. 308-309.

[28] MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení.* 1. vydání. Praha: Orbis, 1975, str. 34.

[29] RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, str. 291-294.

1.5.1 Zadržení osoby obviněné policejním orgánem

Zadržení ve smyslu § 75 tr. řádu představuje krátkodobé omezení osobní svobody obviněného za účelem přezkoumání důvodů vazby, které může provést pouze policejní orgán konající vyšetřování nebo státní zástupce v rámci výkonu práva dozoru nad přípravným řízením.

Tr. řád pro využití tohoto institutu stanovuje dvě základní podmínky. Zadržení dle § 75 tr. řádu může směřovat jenom vůči osobě, proti které již bylo zahájeno trestní stíhání, za současného splnění podmínky, že existuje některý z důvodů vazby dle § 67 písm. a) až c) tr. řádu.

V praxi dochází k zadržení ve smyslu § 75 tr. řádu často v situacích, kdy policejní orgán po zahájení trestního stíhání a výslechu obviněného zjistí, že je tu dán některý z vazebních důvodů. Při zadržení je policejní orgán povinen sepsat protokol o zadržení a bezprostředně informovat (alespoň telefonicky, faxem či jiným obdobným způsobem) státního zástupce o provedeném zadržení. Při ohlášení zadržení určí státní zástupce policejnímu orgánu lhůtu k předání protokolu o zadržení a dalšího materiálu, který je nezbytný k tomu, aby státní zástupce mohl podat návrh na vzetí obviněného do vazby. O provedených opatřeních činí státní zástupce záznam do dozorového spisu, kde je povinen uvést přesný čas zadržení obviněného a přesný čas ohlášení.[30]

Po doručení protokolu o zadržení obviněného a dalšího spisového materiálu státní zástupce prověřuje zákonnost zadržení, přičemž zejména posuzuje, zda:

a) zadržení následovalo až po zahájení trestního stíhání,
b) policejní orgán řádně vyhotovil a provedl protokol o zadržení,
c) podezření z trestné činnosti je dostatečně odůvodněno,
d) jsou dány konkrétní skutečnosti odůvodňující vazbu. Vzhledem k tomu, že policejní orgán před zadržením posuzuje pouze otázku existence vazebních důvodů dle § 67 písm. a) až c) tr. řádu, je třeba, aby státní zástupce následně posoudil u trestných činů uvedených v § 68 odst. 2, zda je dána některá ze skutečností uvedených v § 68 odst. 3 a 4 tr. řádu.

[30] Čl. 30 odst. 1 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. září 2009 č. 8/2009, o trestním řízení.

Zjistí-li státní zástupce nedůvodné omezení osobní svobody nebo překážku trestního stíhání, kterou nelze odstranit (srov. § 10 tr. řádu), propustí obviněného neprodleně na svobodu anebo k tomuto opatření vydá pokyn policejnímu orgánu.[31]

Zadržení ve smyslu § 75 tr. řádu může trvat pouze nezbytnou dobu, která nesmí překročit 48 hodin. Lhůta 48 hodin se počítá *a momento ad momentum* a je tedy pro policejní orgán, který zadržení provedl, a státního zástupce společná. V této lhůtě musí být obviněný odevzdán soudu nebo propuštěn na svobodu. Pro konec 48hodinové lhůty není rozhodné, zda připadne na den pracovního klidu, na noční dobu apod. Během uvedené lhůty může obviněného ze zadržení propustit také přímo policejní orgán, jestliže na základě vyšetřovacích úkonů dospěje k závěru, že důvody vazby nejsou nebo pominuly. Takové propuštění má povahu opatření, o němž je povinen policejní orgán neprodleně vyrozumět státního zástupce.[32]

1.5.2 Zadržení osoby podezřelé policejním orgánem

Tr. řád v ustanovení § 76 odst. 1 stanoví, že „*osobu podezřelou ze spáchání trestného činu může, je-li dán některý z důvodů vazby (§ 67), policejní orgán v naléhavých případech zadržet, i když dosud proti ní nebylo zahájeno trestní stíhání (§ 160 odst. 1)*".

Zadržení dle § 76 odst. 1 tr. řádu, tedy zadržení osoby podezřelé spočívá stejně jako v případě zadržení obviněného dle § 75 tr. řádu v krátkodobém omezení osobní svobody za účelem přezkoumání, zda jsou či nejsou dány důvody vazby. Na rozdíl od § 75 tr. řádu, v případě aplikace § 76 odst. 1 tr. řádu zadržení směřuje vůči osobě, proti níž není dosud vedeno trestní stíhání, nicméně je podezřelá ze spáchání trestného činu. Tr. řád blíže nedefinuje pojem „osoba podezřelá z trestného činu". Odborná literatura tento pojem vymezuje tak, že prověřováním podle § 158 tr. řádu zjištěné a odůvodněné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, a zároveň je dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, vůči níž z důvodu neodkladnosti nebylo možno zahájit trestní stíhání (např. proto, že uplynula jen velmi krátká doba od spáchání trestného činu).[33]

[31] RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J., op. cit. 29, str. 336-337.
[32] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 967-968.
[33] RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J., op. cit. 29, str. 302.

Stejně jako v případě zadržení obviněného dle § 75 tr. řádu, i v případě zadržení osoby podezřelé je podmínkou aplikace tohoto institutu existence některého z vazebních důvodů. Navíc přistupuje další podmínka, a to podmínka naléhavosti. Ta se projevuje v tom, že bez provedení zadržení hrozí zmaření nebo ztížení dosažení účelu sledovaného trestním řízením.

Současně se shora uvedenými podmínkami tr. řád vyžaduje předchozí souhlas státního zástupce, nejde-li o případ, kdy věc nesnese odkladu a souhlasu nelze předem dosáhnout, zejména byla-li osoba přistižena při trestném činu nebo zastižena na útěku. Státní zástupce vydává předchozí souhlas na základě písemné žádosti policejního orgánu po přezkoumání spisového materiálu. Souhlas je možné vydat i telefonicky či elektronickou poštou.[34] Při udělení souhlasu k zadržení zároveň státní zástupce určí policejnímu orgánu lhůtu, v níž má policejní orgán předat protokol o zadržení, usnesení o zahájení trestního stíhání a další důkazní materiál. Stejně jako v případě postupu při zadržení dle § 75 tr. řádu, i zde musí státní zástupce lhůtu určit tak, aby nejpozději do 48 hodin od zadržení mohl věc náležitě posoudit a popřípadě podat návrh na vzetí osoby do vazby.[35]

Po zadržení osoby podezřelé je policejní orgán povinen zadrženou osobu vyslechnout, sepsat o tom protokol a v něm uvést i okolnosti zadržení a jeho podstatné důvody. Bylo-li rozptýleno podezření ze spáchání trestného činu, pak je policejní orgán povinen zadrženého propustit na svobodu. V opačném případě je povinen rozhodnout o zahájení trestního stíhání, tj. vyhotovit usnesení dle § 160 odst. 1 tr. řádu, a předat spisový materiál státnímu zástupci tak, aby mohl být zadržený předán ve 48hodinové lhůtě soudu.[36]

Pokud byla osobní svoboda podezřelého omezena zajištěním podle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, nelze dobu tohoto zajištění započítávat do doby zadržení obviněného podle příslušných ustanovení tr. řádu. Tr. řádem stanovená 48hodinová lhůta pro předání zadržené osoby soudu počíná běžet až okamžikem zadržení ve smyslu § 76 odst. 1.[37] Nicméně pokud by postup policejního orgánu směřoval od samého počátku k zadržení osoby podezřelé z trestného činu, musí

[34] Čl. 29 odst. 1 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. září 2009 č. 8/2009, o trestním řízení.

[35] Čl. 29 odst. 2 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. září 2009 č. 8/2009, o trestním řízení.

[36] JELÍNEK, J. a kolektiv, op. cit. 5, str. 311.

[37] Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 1. 2. 1994, sp. zn. 9 To 47/94, [R 10/1995 tr.].

být tato osoba ihned seznámena s důvody zadržení a vyslechnuta. Protože pokud neplní počínání policejního orgánu evidentně pořádkový účel a podezřelá osoba je od samého počátku takového zákroku fakticky omezena na osobní svobodě, je třeba celou tuto dobu započítávat do 48hodinové lhůty pro odevzdání osoby soudu.[38]

1.5.3 Omezení osobní svobody osoby podezřelé jinou osobou

Specifický zajišťovací prostředek zakotvuje tr. řád v ustanovení § 76 odst. 2, které upravuje omezení osobní svobody osoby, která byla přistižena při činu nebo bezprostředně poté. Na základě tohoto ustanovení může takovou osobu omezit v osobní svobodě kdokoliv, vyjma policejního orgánu nebo státního zástupce, neboť ti by postupovali v souladu s odst. 1 téhož ustanovení.

Na rozdíl od zadržení osoby obviněné nebo podezřelé policejním orgánem pro uvedené omezení osobní svobody není podmínkou, aby byl dán některý z důvodů vazby. Ten, kdo omezil osobní svobodu podezřelého, je však povinen takovou osobu ihned předat policejnímu orgánu a, nelze-li předání ihned realizovat, je povinen omezení osobní svobody bez odkladu policejnímu orgánu oznámit.

Vlastní zadržení jako procesní opatření zajišťující osobou podezřelou pro potřeby trestního řízení po předání provede již sám policejní orgán. Proto i stanovená 48hodinová lhůta pro předání zadrženého soudu se počítá až od okamžiku převzetí (zadržení) podezřelé osoby policejním orgánem.[39]

Po převzetí podezřelého již policejní orgán postupuje tak, jako by ji zadržel sám. To znamená, že je povinen provést výslech a poté ji buď propustit na svobodu, anebo předložit materiály státnímu zástupci k podání návrhu na vzetí do vazby.

1.5.4 Zadržení na základě příkazu

Příkaz k zadržení je poměrně novým zajišťovacím institutem zakotveným do ustanovení § 76a tr. řádu novelou provedenou zákonem č. 105/2013 Sb., a to s účinností od 1. 1. 2014.

Předchozí právní úprava zadržení zakotvená v ustanovení § 76 vycházela z toho, že k zadržení osoby podezřelé dochází typicky na místě činu, nebo sice později, ale

[38] Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 12. 2000, sp. zn. 4 To 1074/2000, [R 46/2001 tr.].
[39] JELÍNEK, J. a kolektiv, op. cit. 5, str. 312-313.

taková osoba je bez obtíží k dispozici orgánům činným v trestním řízení. Podmínkou úspěšné realizace zadržení tak byla její fyzická dosažitelnost (ať již na základě předvolání k úkonu, předvedení nebo přistižení při činu). Tr. řád tak nereagoval na v praxi časté situace, kdy podezřelého nelze předvolat či jinak zajistit jeho přítomnost při úkonech trestního řízení a u něhož míra důvodnosti podezření ze spáchání trestného činu je natolik vysoká, že je namístě zahájit trestní stíhání. K zahájení trestního stíhání však může dojít až doručením opisu usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 2 tr. řádu, nejsou-li splněny zákonné podmínky pro konání řízení proti uprchlému. Za situace, kdy opis usnesení o zahájení trestního stíhání nebylo reálně možné takové osobě doručit a nešlo ji ani předvolat, předvést nebo bez odkladu zadržet, nebylo v důsledku toho možné vůči ní provádět úkony trestního stíhání. Příkaz k zatčení dle § 69 tr. řádu není možné na takové situace aplikovat, neboť ten nelze vydat na osobu, které nebylo ještě oznámeno usnesení o zahájení trestního stíhání. Po takové osobě šlo pouze pátrat prostředky[40] uvedenými v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, avšak tyto úkony se kvalitativně odlišují od úkonů, které policie provádí při plnění příkazu, a tomu zpravidla odpovídá i délka doby, než se podaří takovou osobu zajistit pro trestní řízení.[41]

Smyslem implementace příkazu k zadržení do tr. řádu je tak zajistit dostupnost podezřelého v situacích, kdy mu nelze pro jeho nedosažitelnost doručit opis usnesení o zahájení trestního stíhání, avšak je zcela zřejmé, že takové osobě bude po jejím zadržení sděleno obvinění a bude tak zahájeno trestní stíhání. Konkrétně tr. řád stanovuje pro aplikaci příkazu k zadržení tyto kumulativní podmínky: (i.) existence osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, (ii.) této osobě nelze doručit usnesení o zahájení trestního stíhání, (iii.) tuto osobu nelze předvolat, předvést nebo bez odkladu zadržet (iv.) a u této osoby existuje některý z důvodů vazby.

O vydání příkazu k zadržení podezřelého rozhoduje na návrh státního zástupce soudce. Jedná se o rozhodnutí svého druhu, které nemá formu usnesení, a proto proti němu není přístupná stížnost. Pokud by pominuly důvody pro jeho vydání ještě

[40] Postup policejního orgánu po vydání příkazu k zadržení podezřelého nelze slučovat s celostátním pátráním podle § 68 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, popř. § 36 zákona č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů. Celostátní pátrání dle těchto zákonů může být použito k vypátrání pobytu podezřelého (stejně jako obviněného, na něhož byl vydán příkaz k zatčení), ale může být využíváno i v jiných případech při plnění dalších úkolů Policie či GIBS. (DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol., op. cit. 2, str. 621).

[41] VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k zákonu č. 105/2013 Sb. o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních*. Sněmovní tisk 647, 6. volební období (2010-2013). Zvláštní část, bod 14. [cit. 2018-01-13]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=6&T=647.

předtím, než byl podezřelý zadržen, soudce příkaz k zadržení nezruší, ale odvolá jeho výkon. Byla-li podezřelá osoba policejním orgánem úspěšně na základě příkazu zadržena, stanovuje tr. řádu v ustanovení §76a odst. 4 pro policejní orgán povinnost, takové osobě neprodleně doručit opis usnesení o zahájení trestního stíhání, vyslechnout ji a s protokolem o jejím výslechu a dalším důkazním materiálem postoupit dozorujícímu státnímu zástupci. Státní zástupce pak musí předložený důkazní materiál zhodnotit a ve stejné lhůtě 48 hodin, která je stanovena pro zadržení dle § 76, zvážit a podat návrh na vzetí do vazby, nebo vydat příkaz k propuštění zadrženého na svobodu. Tr. řád v případě zadržení na základě příkazu nestanovuje policejnímu orgánu na rozdíl od § 75 odst. 1 výslovně povinnost sepsat protokol o zadržení podezřelého ani povinnost o zadržení podezřelého informovat státního zástupce. Dle komentářové literatury je nutné postupovat analogicky a činit tak i v případě zadržení dle §76a.[42]

1.5.5 Rozhodnutí o zadržené osobě

Státní zástupce po obdržení návrhu policejního orgánu na vzetí zadržené osoby do vazby musí v rámci společné 48hodinové lhůty posoudit předaný spisový materiál. Zpravidla státní zástupce rozhoduje přímo na základě protokolu policejního orgánu o výslechu zadržené osoby a na základě dalších písemných podkladů. V případě, že by státní zástupce měl pochybnosti o důvodnosti vzneseného obvinění nebo o důvodech vazby, může rovněž provést sám opětovný výslech zadržené osoby. Pokud státní zástupce neshledá naplnění zákonných důvodů pro vzetí obviněného do vazby, případně zruší usnesení policejního orgánu o zahájení trestního stíhání, nařídí propuštění zadržené osoby na svobodu. Nařízení státního zástupce propustit zadrženou osobu má formu opatření. V opačném případě musí státní zástupce v rámci uvedené 48hodinové lhůty od okamžiku zadržení vypracovat a podat příslušnému soudu spolu se spisovým materiálem návrh na vzetí zadržené osoby do vazby.[43]

Právě podáním návrhu na vzetí zadržené osoby do vazby dochází k faktickému odevzdání zadržené osoby soudu. Proto musí státní zástupce v návrhu rovněž uvést pro soud informaci, kde se zadržená osoba nachází, resp. bude následujících 24 hodin nacházet.[44] Okamžikem odevzdání zadržené osoby soudu začíná plynout nová 24hodinová lhůta pro soudce, aby rozhodl o propuštění osoby na svobodu, nebo v rámci vazebního zasedání rozhodl o vzetí zadrženého do vazby.

[42] DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol., op. cit. 2, str. 621.
[43] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol., op. cit. 16, str. 271.
[44] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 981.

Stejně jako 48hodinová lhůta společná pro policejní orgán a státního zástupce i 24hodinová lhůta pro rozhodnutí o zadrženém soudem se počítá *a momento ad momentum*. Soud je proto povinen vyznačit po doručení návrhu státního zástupce na vzetí do vazby přesný čas doručení. Obecně platí, že tuto lhůtu nelze ničím stavět, přerušit či jinak dosáhnout jejího prodloužení, a v průběhu celé této lhůty musí být zadržená osoba soudu k dispozici, případně může být přemísťována pouze se souhlasem soudu.[45] V praxi však mohou nastat objektivní skutečnosti zcela nesouvisející s trestním řízením (typicky náhlé zhoršení zdravotního stavu zadržené osoby ohrožující její život), pro něž je možné přerušení běhu lhůty pro rozhodnutí o vazbě připustit. Nejvyšší soud v této otázce judikoval, že doba umístění zadržené osoby ve zdravotnickém zařízení na podkladě § 38 odst. 1 písm. b) nebo c), odst. 5 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotnických službách, tj. z důvodů nesouvisejících s trestním řízením, se nezapočítává do doby trvání zadržení této osoby a rozhodování o její vazbě, a to ani tehdy, navazuje-li bezprostředně na propuštění ze zdravotnického zařízení její zajištění pro účely trestního řízení.[46]

Soudce během 24hodinové lhůty musí zadrženou osobu vyslechnout a následně rozhodnout buď opatřením o jejím popuštění na svobodu, nebo ve vazebním zasedání rozhodnout usnesením o vzetí do vazby. Soudce je povinen propustit zadrženou osobu na svobodu vždy tehdy, byla-li překročena lhůta 48 hodin od jejího zadržení do odevzdání soudu, nebo pokud nerozhodl ve lhůtě 24 hodin od doručení návrhu státního zástupce. Dále k propuštění zadržené osoby musí být přistoupeno v případě, že soudce neshledal žádný z důvodů vazby podle § 67 tr. řádu nebo byla-li vazba nahrazena alternativními opatřeními dle § 73 tr. řádu. Soudce rovněž propustí zadrženou osobu na svobodu tehdy, pokud během výslechu zjistí, že v konkrétní věci jde o trestný čin uvedený v § 68 odst. 2 či § 71 odst. 1 písm. b) a není zde současně dána žádná z okolností uvedených v § 68 odst. 3 nebo 4. Dle ustálené judikatury není propuštění zadržené osoby na svobodu rozhodnutím o vazbě. Činí se formou opatření, proti němuž není přípustná stížnost.[47] V opačném případě může soudce rozhodnout o vzetí zadržené osoby do vazby. Problematice rozhodování o vazbě se věnuje podrobněji část 1.7.4.

[45] DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol., op. cit. 2, str. 628.

[46] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 2. 2001 sp. zn. 3 Tvo 15/2001, [R 2/2002 tr.].

[47] Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 9. 1972 č. Tpj 51/71, [R 23/1973 tr.].

1.6 ZATČENÍ

Zatčením se rozumí zjištění pobytu, zadržení a krátkodobé omezení osobní svobody obviněného za účelem jeho dodání orgánu, který za tímto účelem vydal zajišťovací prostředek zakotvený v ustanovení § 69 tr. řádu, tedy příkaz k zatčení.[48]

Jedná se o zajišťovací prostředek směřující vůči obviněnému, který není dosažitelný pro orgány činné v trestním řízení z hlediska zajištění jeho přítomnosti u úkonu trestního řízení mírnějšími zajišťovacími prostředky a přitom je současně dán některý z důvodů vazby.

Podmínkou vydání příkazu k zatčení dle § 69 tr. řádu je (i.) existence některého z důvodů vazby dle ustanovení § 67 tr. řádu, (ii.) zahájení trestního stíhání proti osobě, vůči níž se příkaz vydává, přičemž (iii.) přítomnost takové osoby nelze zajistit jinými, méně závažnějšími prostředky (předvoláním, předvedením nebo zadržením) a v neposlední řadě (iv.) vydání příkazu k zatčení je v konkrétním případě adekvátním zajišťovacím opatřením.

Příkaz k zatčení může vydat výlučně v přípravném řízení na návrh státního zástupce pouze soudce, resp. ve stádiu projednávání trestní věci před soudem předseda senátu. K vydání příkazu k zatčení by měl rozhodující orgán přistoupit zvláště obezřetně po uvážení, zda je skutečně reálné vzetí obviněného do vazby. Podmínka adekvátnosti by například nebyla naplněna v situaci, kdy by bylo příkazu k zatčení užito z důvodu pouhé skutečnosti, že obviněnému nelze doručit opis usnesení o zahájení trestního stíhání.[49] Ústavní soud opakovaně ve svých rozhodnutích akcentuje, že trestní příkaz má být využíván jako prostředek *ultima ratio* a obecné soudy by měly před jeho vydáním vyčerpat veškeré méně intenzivní zajišťovací prostředky.[50]

Návrh státního zástupce musí obsahovat v podstatě totožný rozsah údajů zákonem definovaných v § 69 odst. 2 pro náležitosti příkazu k zatčení. Kromě označení obviněného musí rovněž obsahovat popis skutku, zákonné označení trestného činu a dostatečné vymezení skutečností, které odůvodňují vzetí obviněného do vazby. Rovněž musí státní zástupce v návrhu specifikovat okolnosti prokazující, že přítomnost obviněného nelze zajistit jinými mírnějšími prostředky. Spolu s návrhem poté

[48] RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J., op. cit. 29, str. 283.

[49] Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 6. 2005, sp. zn. *1 Ntd 14/2006*, [R 35/2007 tr.].

[50] KLIMPL, V. Příkaz k zatčení ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, str. 205.

předkládá státní zástupce soudu rovněž trestní spis obsahující usnesení o zahájení trestního stíhání s dokladem o doručení opisu usnesení obviněnému.[51]

Příkaz k zatčení je svou formou rozhodnutí svého druhu, proti němuž není přípustný žádný opravný prostředek. Stejně jako příkaz k zadržení, i příkaz k zatčení se v případě pominutí důvodů pro jeho vydání nezrušuje, ale odvolává se jeho výkon. Tr. řád nestanovuje formu a náležitosti takového odvolání. V praxi se tak děje přípisem policejnímu orgánu, kterému byl příkaz postoupen k realizaci.[52]

Obsahové náležitosti příkazu k zatčení jsou definovány v § 69 odst. 2 tr. řádu. Toto ustanovení uvádí, že „*příkaz k zatčení musí vedle údajů zajišťujících, že obviněný nebude zaměněn s jinou osobou, obsahovat stručný popis skutku, pro nějž je obviněný stíhán, označení trestného činu, který se v tomto skutku spatřuje, a přesný popis důvodů, pro které se příkaz k zatčení vydává*“. Ačkoliv tr. řád sám výslovně umožňuje určitou míru stručnosti ve vztahu k popisu skutku, ve vztahu k popisu důvodů, pro které se příkaz vydává, již akcentuje přesnost. Právě absentující nebo nedostatečný popis důvodů vydání příkazu k zatčení považuje Ústavní soud za intenzivní zásah do práv obviněného, neboť jak vyplývá i z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), „*každé zatčené osobě musí být důvody omezení její osobní svobody sděleny jednoduchým, nikoliv odborným jazykem, aby případně mohla své zatčení zpochybnit*“.[53]

Vydaný příkaz k zatčení adresuje předseda senátu, resp. soudce příslušnému policejnímu orgánu k realizaci a případnému vypátrání. Pro potřeby vypátrání musí být policejnímu orgánu sděleny všechny potřebné údaje, zejména je pak nutné co nejpodrobněji uvést všechny charakterizující znaky obviněného (výšku, váhu, tvar obličeje, barvu vlasů, popř. vousů, barvu a tvar očí, tvar nosu, úst, uší apod., dále popis celkové postavy, zvláštní znamení, jako např. zejména viditelné jizvy, mateřská znamení, tělesné vady atd.). K vypátrání pobytu obviněného jsou povinny přistoupit policejní orgány samy, pokud bez toho nejsou schopny realizovat vydaný příkaz k zatčení, neboť povinnost k tomuto postupu vyplývá z odstavce 3 ustanovení § 69 ve spojení s vydaným příkazem k zatčení.[54] Policejní orgán, který na základě příkazu obviněného zatkl, je povinen zatčeného dodat neodkladně, nejpozději však do 24 hodin,

[51] Čl. 37 odst. 1 a 2 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. září 2009 č. 8/2009, o trestním řízení

[52] DRAŠTÍK, A., FENYK, J., a kol., op. cit. 2, str. 521.

[53] Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2017, sp. zn. II. ÚS 3700/16, [ÚS 1127/2017].

[54] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 780.

soudu, jehož soudce příkaz vydal, nebo na místo umožňující tomuto soudu provést výslech prostřednictvím videokonferenčního zařízení. Policejní orgán neprovádí po zatčení žádné další procesní úkony, ale omezí se pouze na bezodkladné předání obviněného soudu. Pokud by v průběhu 24hodinové lhůty došlo k nepředvídatelným událostem, pro něž není možné dodat obviněného soudu, jenž příkaz k zatčení vydal, musí být obviněný v rámci 24hodinové lhůty od okamžiku zatčení předán jinému věcně příslušnému soudu. Důvodová zpráva k návrhu novely č. 459/2011 Sb. k tomuto náhradnímu postupu uvádí, že půjde o zcela výjimečný případ, kdy obviněného nelze dodat příslušnému soudu z důvodu nepředvídatelných okolností (např. kalamitního stavu) a hrozí, že by obviněný musel být propuštěn na svobodu. S ohledem na délku lhůty k dodání a rozloze území ČR lze však konstatovat, že v naprosté většině případů bude možno buď zatčeného obviněného dodat přímo soudu, jehož soudce příkaz k zatčení vydal, nebo na místo umožňující tomuto soudu provést výslech prostřednictvím videokonferenčního zařízení.[55]

Soud, resp. soudce musí po dodání zatčeného zkoumat, zda mu byl obviněný dodán nejpozději do 24 hodin od zatčení tak, jak předpokládá § 69 odst. 5 tr. řádu. Pokud by tato podmínka nebyla splněna, musí být obviněný propuštěn na svobodu.[56] Soudce, jemuž byl obviněný dodán, musí neprodleně obviněného vyslechnout a rozhodnout o jeho vazbě a s takovým rozhodnutím obviněného seznámit, to vše ve lhůtě 24 hodin od doby, kdy mu byl obviněný předán. Prováděl-li výslech obviněného jiný věcně příslušný soudce, informuje o jeho výsledku soudce, který příkaz vydal. Ten pak na základě získaných informací rozhodně o vazbě. O vazbě zatčené osoby tedy vždy rozhoduje soud, resp. soudce, který vydal realizovaný příkaz k zatčení, a to i tehdy, že byl zatčený výjimečně dodán k jinému věcně příslušnému soudu.[57] Orgán rozhodující o vazbě musí mít na paměti, že během 24hodinové lhůty od okamžiku zatčení musí nejenom o vazbě rozhodnout, ale i v rámci této lhůty obviněného o rozhodnutí informovat. V opačném případě musí být zatčený propuštěn na svobodu.[58]

[55] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 780.

[56] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017, str. 712.

[57] JELÍNEK, J. a kolektiv, op. cit. 5, str. 315.

[58] JELÍNEK, J. a kolektiv, op. cit. 5, str. 315.

1.7 VAZBA

Materiální vazební právo, tj. souhrnné označení pro hmotněprávní předpoklady pro uvalení vazby, spolu s formálním vazebním právem, jehož obsahem jsou procesní postupy orgánů činných v trestním řízení (zejména rozhodnutí o vazbě, přezkoumávání takového rozhodnutí včetně přezkoumání důvodnosti trvání vazby, ustanovení upravující nejvyšší přípustnou dobu trvání vazby apod.)[59], je upraveno v hlavě čtvrté, oddílu prvním tr. řádu.

Zákonná úprava však samotný pojem ani účel vazby blíže neupravuje. Teorie vazbu oprávněně označuje za nejzávažnější trestně procesní zajišťovací opatření, neboť prostřednictvím tohoto institutu dochází k zásahu do jednoho ze základních práv každého jednotlivce, do osobní svobody, a to ještě předtím, než je pravomocně zjištěna jeho vina. Obviněný je dočasně na základě rozhodnutí soudu zcela zbaven osobní svobody umístěním do vazební věznice. Definicí pojmu vazba se v nedávně době zabýval rovněž Soudní dvůr Evropské unie. Čtvrtý senát Soudního dvora ve svém rozsudku zdůraznil, že pojem *vazba* představuje opatření, které je bezpodmínečně spojeno s odnětím, nikoliv pouze omezením osobní svobody jednotlivce.[60]

Účel vazby Draštík komplexně shrnuje jako zajištění osoby obviněné pro účely trestního řízení a výkonu trestu, zabránění obviněnému, aby mařil či ztěžoval provádění důkazů, vyhýbal se trestnímu řízení nebo trestu, popřípadě zabránění mu v dokonání trestného činu nebo v páchání nové činnosti.[61] Jako základní funkci vazby lze tedy označit funkci zajišťovací, nicméně dále mohou přistoupit i další funkce, např. ochranná v případě vazby předstižné ve smyslu § 67 písm. c) tr. řádu. V žádném případě však nelze na vazbu nahlížet optikou trestní sankce či, jak Mandák upozorňuje, tento institut zneužívat k psychickému působení na obviněného, aby se doznal ke spáchání trestného činu.[62] Aby ke zneužívání vazby nebo jejímu nadužívání nedocházelo, tr. řád upravuje řadu podmínek, které musí být pro zákonné uvalení vazby naplněny. Těmto podmínkám včetně procesu rozhodování o vazbě se věnují níže uvedené podkapitoly.

[59] MANDÁK, V., op. cit. 28, str. 72.

[60] C-294/16 *LZ v. Prokuratura Rejonowe Łódź – Śródmieście*, ECLI:EU:C:2016:610.

[61] JELÍNEK, J. a kolektiv, op. cit. 5, str. 316.

[62] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., op. cit. 13, str. 269-270.

1.7.1 Zákonné podmínky pro uvalení vazby

1.7.1.1. Zahájení trestního stíhání

Vůbec nejzákladnější podmínku pro uvalení vazby zákonodárce zakotvil do věty první ustanovení § 68 odst. 1 tr. řádu, v níž stanovil, že *„vzít do vazby lze toliko osobu, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání*". Okamžikem zahájení trestního stíhání se trestní řízení vede proti určité osobě, která je označována jako *obviněný*[63]. Proti obviněnému lze od tohoto okamžiku užít všech prostředků podle tr. řádu, včetně možnosti jeho vzetí do vazby.[64]

Účinky zahájení trestního stíhání nastávají vůči obviněnému okamžikem, kdy je mu oznámení o zahájení trestního stíhání oznámeno, tj. v zásadě okamžikem doručení opisu usnesení o zahájení trestního stíhání.[65] Rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby lze tedy učinit i v tentýž den, kdy bylo trestní stíhání vůči obviněnému zahájeno.[66] Shodně nastávají účinky usnesení o zahájení trestního stíhání i u obviněného, který využil svého práva na překlad uvedeného usnesení do svého mateřského jazyka nebo jazyka, který ovládá, v souladu s ustanovením § 28 odst. 1, 2 tr. řádu, a to i v situaci, že tento překlad nebyl obviněnému dosud doručen.[67] Krajský soud v Brně v této věci konstatoval, že následkem základní zásady tr. řádu obsažené v ustanovení § 2 odst. 14 ve spojení s ustanovením § 28 odst. 2, 3 tr. řádu je nemožnost, aby usnesení o zahájení trestního stíhání nabylo právní moci. Absence překladu má tak sice vliv na běh lhůty k podání stížnosti, ale nikoliv už na samotné účinky zahájení trestní stíhání.[68]

Jelikož institutu vazby lze s ohledem na shora uvedené využít jen ve vztahu k obviněnému, je nutné v případě, že se v průběhu trestního řízení vyskytne potřeba zajistit účast dalších osob (např. svědků, znalců, tlumočníků), využít jiných, méně závažných zajišťovacích opatřeních, o čemž blíže pojednává kapitola 4.

---

[63] Ustanovení § 32 tr. řádu.

[64] Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. 3 To 134/2004, [R 15/2005 tr.].

[65] JELÍNEK, J. a kolektiv, op. cit. 5, str. 512-513.

[66] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 765.

[67] JELÍNEK, J. a kolektiv, op. cit. 5, str. 317.

[68] Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. 3 To 134/2004, [R 15/2005 tr.].

1.7.1.2. Důvodnost trestního stíhání

Dle Draštíka je závěr o důvodnosti trestního stíhání výchozí podmínkou pro uvalení vazby a až po splnění této podmínky se má soud zabývat naplněním dalších materiálních a formálních předpokladů.[69]

Závěr o důvodnosti trestního stíhání je naplněn tehdy, pokud dosud prověřováním zjištěné a odůvodněné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo trestní stíhání zahájeno, byl spáchán, vyznačuje se všemi znaky trestného činu a existují zřejmé důvody, že takový trestný čin spáchal obviněný.[70]

K posuzování této podmínky při rozhodování o vazbě ve smyslu dovětku § 67 tr. řádu bylo Krajským soudem v Českých Budějovicích judikováno, že závěr o důvodnosti trestního stíhání lze učinit i z těch zjištění, které vyplývají z důkazů před soudem nepoužitelných, jako např. úřední záznam o podaném vysvětlení, která nemají povahu neodkladného nebo neopakovatelného úkonu.[71]

1.7.1.3. Existence konkrétních skutečností ve smyslu § 67 tr. řádu

Další neméně důležitou zákonnou podmínkou pro zajištění osoby vazbou je existence konkrétních skutečností, které odůvodňují některou z obav předpokládaných v ustanovení § 67 písm. a) až c) tr. řádu.

Stěžejním je, aby tyto konkrétní skutečnosti *odůvodňovaly obavu*. To neznamená, že by rozhodující soudce musel učinit naprosto jistý závěr, že nebude-li obviněný vzat do vazby, dopustí se některého z jednání uvedeného pod písm. a) až c) ustanovení § 67 tr. řádu. Požadavek jistoty, která nevzbuzuje žádnou pochybnost, je nutný až při meritorním rozhodnutí o vině obžalovaného, nikoliv již při rozhodování o uvalení vazby. Uvedené však nelze vyložit ani tak, že by bylo možné vzít obviněného do vazby jen na základě domněnek a neodůvodněných podezření, neboť takový postup by nebyl v souladu s ústavně zaručeným právem na osobní svobodu. Proto je nutné, aby závěr soudu

[69] DRAŠTÍK, A. K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě. *Trestní právo*, 1997, č. 12, str. 10.

[70] JELÍNEK, J. a kolektiv, op. cit. 5, str. 318.

[71] Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 10. 2000, sp. zn. 3 To 884/2000, [R 48/2001 tr.].

o naplnění některé ze zákonem stanovených obav byl dostatečně a rozumně odůvodněn zjištěnými konkrétními skutečnostmi.[72]

Po novele tr. řádu č. 265/2001 Sb. může důvodná obava vyplývat nejen bezprostředně a přímo z jednání samotného obviněného, ale rovněž i z *dalších konkrétních skutečností*, které pak v konečném důsledku s jednáním obviněného souvisejí. Na základě uvedené novely tak bude konkrétní skutečností odůvodňující obavu uvedenou v ustanovení § 67 písm. b) tr. řádu např. ovlivňování svědků třetí osobou ve prospěch obviněného a s jeho vědomím.[73]

1.7.1.4. Míra závažnosti trestného činu

Novelou tr. řádu č. 265/2001 Sb. bylo do tr. řádu zakotveno ustanovení § 68 odst. 2 tr. řádu vylučující užití institutu vazby na případy, kdy je obviněný stíhán pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, nebo pro trestný čin spáchaný z nedbalosti, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta. Důvodem zakotvení tohoto limitujícího ustanovení byla dle důvodové zprávy k uvedené novele skutečnost, že velkou část vazebně stíhaných osob do té doby tvořili obvinění, kteří byli stíháni pro trestné činy, za něž tr. zákoník stanovil trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do 2 let.[74]

Rozhodující pro uplatnění tohoto limitujícího ustanovení je aktuální právní kvalifikace skutku, pro nějž je obviněný stíhán, aniž by bylo přihlédnuto k institutu mimořádného snížení či zvýšení trestu odnětí svobody dle tr. zákoníku.[75] Pokud by došlo v průběhu trestního řízení ke zpřísnění právní kvalifikace, omezující ustanovení § 68 odst. 2 tr. řádu by se neuplatnilo. V opačném případě, kdy by jednání obviněného bylo překvalifikováno a naplňovalo podmínky vymezené v § 68 odst. 2 tr. řádu, bylo by nutné

[72] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 736-738.

[73] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 736-738.

[74] VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony*. Sněmovní tisk 785, 3. volební období (1998-2002). Zvláštní část, bod 59. [cit. 2017-08-28]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=3&T=785.

[75] JELÍNEK, J. a kolektiv, op. cit. 5, str. 318-319.

analogicky postupovat podle § 72a odst. 2 věty druhé tr. řádu a obviněného neprodleně propustit z vazby na svobodu.[76]

Omezení uvedené v § 68 odst. 2 však není absolutní a neaplikuje se v případech uvedených v odstavci třetím téhož paragrafu. Tyto důvody navazují na důvody vazby vymezené v § 67 tr. řádu, avšak s tím rozdílem, že obviněný svým aktivním jednáním již naplnil některou z důvodných obav. Další důvod pro neaplikování omezení vyjádřeného v § 68 odst. 2 tr. řádu je upraven v ustanovení odstavce čtvrtého. Dle této výjimky se „*omezení uvedená v odstavci 2 pro úmyslný trestný čin neužijí, jestliže je dán důvod vazby uvedený v § 67 písm. c) a s přihlédnutím k povaze takového trestného činu vyžaduje vzetí do vazby účinná ochrana poškozeného, zejména ochrana jeho života, zdraví nebo jiného obdobného zájmu*“[77]. Tr. řád neobsahuje taxativní výčet trestných činů, na které se uplatní ustanovení § 68 odst. 4 tr. řádu. Z povahy věci se však bude jednat zejména o trestné činy, jako je omezování osobní svobody (§171 tr. zákoníku), útisk (§ 177 tr. zákoníku), porušování domovní svobody (§ 178 tr. zákoníku), svádění k pohlavnímu styku (§ 202 tr. zákoníku), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 352 tr. zákoníku), nebezpečné vyhrožování (§ 353 tr. zákoníku) nebo nebezpečné pronásledování (§ 354 tr. zákoníku).[78]

1.7.1.5. Vazba jako *ultima ratio*

S ohledem na závažnost následků, se kterými je institut vazby spojen, tedy dočasné zbavení osobní svobody obviněného, vytržení obviněného z jeho rodinného a sociálního prostředí, to vše ještě předtím než bylo pravomocně rozhodnuto o jeho vině, je nutné k vazbě v souladu se zásadami zdrženlivosti a proporcionality přistupovat jako k zajišťovacímu prostředku *ultima ratio*. Institutu vazby by mělo být užito až v případě, že s ohledem na osobu obviněného a s přihlédnutím k povaze a závažnosti trestného činu a očekávanému trestu nelze účelu vazby dosáhnout jiným, méně závažným opatřením. Charakter vazby jako nejzazšího zajišťovacího prostředku vyplývá i z návětí ustanovení § 67 tr. řádu, kde zákonodárce užil slova „smí“ a vyjádřil tak fakultativnost tohoto institutu, tedy že soud nemusí obligatorně na obviněného vazbu uvalit, i když jsou splněny všechny zákonné podmínky.

[76] RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J., op. cit. 29, str. 430.

[77] Ustanovení § 68 odst. 4 tr. řádu.

[78] HRUŠKA, J., VOLECKÝ, P. *Několik poznámek k aktuálním změnám trestního řádu*. Trestní právo, 2012, č. 7-8, str. 10.

1.7.1.6. Rozhodnutí soudu

Obviněný může být do vazby vzat pouze na základě rozhodnutí oprávněného orgánu, kterým je výhradně soud, v přípravném řízení pak na návrh státního zástupce soudce.

Až do novely tr. řádu č. 558/1991 Sb. však v přípravném řízení rozhodoval o vzetí obviněného do vazby prokurátor. Vyloučením prokurátora tak citovaná novela zajistila nestrannost při rozhodování o vzetí obviněného do vazby, neboť v osobě státního zástupce nelze při rozhodování o vazbě dle názoru Ústavního soudu spatřovat nestrannost a nezávislost, a to jak z hlediska osobního statusu, tak i z hlediska svého procesního postavení.[79] Státní zástupce je dle aktuálně platné a účinné legislativy oprávněn nadále samostatně rozhodovat podle § 175 odst. 1 písm. d) tr. řádu o propuštění obviněného z vazby, o propuštění obviněného z vazby za současného nahrazení vazby některým opatřením nahrazujícím vazbu anebo v případech tzv. „zúžení" vazebních důvodů.

1.7.2 Zákonné důvody vazby

V návaznosti na vazební důvody vymezené v ustanovení § 67 tr. řádu teorie rozlišuje vazbu *útěkovou* (§ 67 písm. a), vazbu *koluzní* (§ 67 písm. b) a vazbu *předstižnou* (§ 67 písm. c).

1.7.2.1. Vazba útěková (§ 67 písm. a)

Důvod vazby útěkové vymezený v ustanovení § 67 písm. a) tr. řádu je naplněn tehdy, jestliže z jednání obviněného nebo z jiných konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že obviněný s cílem vyhnout se trestnímu stíhání nebo trestu uprchne nebo se bude skrývat, a to zejména tehdy, nelze-li zjistit hned jeho totožnost, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest.

Vazební důvod je tedy vymezen alternativně – důvodná obava spočívá v tom, že obviněný za účelem vyhnout se trestnímu stíhání nebo trestu buď uprchne, nebo se bude skrývat. Důvodnost této obavy musí být podložena jednáním obviněného nebo dalšími konkrétními skutečnostmi demonstrativně

[79] Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2004 sp. zn. I. ÚS 573/02, [41/2004 USn.].

uvedenými v ustanovení § 67 písm. a), tzn. nemožností zjistit totožnost obviněného, neexistencí stálého bydliště obviněného či hrozbou, že obviněnému bude uložen vysoký trest.[80]

Při posuzování, zda jsou naplněny důvody vazby útěkové, je třeba shora nastíněné okolnosti posuzovat spolu s dalšími relevantními faktory, jako jsou charakterové a morální vlastnosti obviněného, jeho životní poměry, zejména pak rodinné, majetkové či pracovní. V některých případech bude nutné přihlédnout i k existenci zahraničních kontaktů obviněného a případně i zdravotnímu stavu, pokud by vylučoval, aby se obviněný choval způsobem předpokládaným v § 67 písm. a) tr. řádu. V ostatních případech však dle judikatury není zdravotní stav hlediskem, k němuž by se mohlo při rozhodování o vzetí do vazby přihlížet.[81] Ohledně posuzování morálky a charakteru obviněného Ústavní soud dále upozornil, že *„vyvozování závěrů ohledně morálky či charakteru obviněného ze samotné skutečnosti, že obviněný je trestně stíhán, je při posuzování existence vazebních důvodů ve vazebním řízení nepřípustné, jelikož v rozporu s ústavním principem presumpce neviny předjímá závěr o vině obviněného*".[82]

Důvodná obava, že obviněný uprchne

Pojem „uprchne" je soudní praxí vykládán jako útěk obviněného do ciziny. V okamžiku rozhodování o vzetí obviněného do vazby musí tedy reálně hrozit, že se obviněný bude vyhýbat trestnímu stíhání či trestu vycestováním za hranice České republiky. Jako konkrétní příklady jednání obviněného, které mohou nasvědčovat jeho záměru uprchnout, lze např. spatřovat převod finančních prostředků na bankovní účty v cizině, pořízení falešných cestovních dokladů apod. Dovozovat existenci vazebního důvodu však není možné z pouhé skutečnosti, že obviněný může kdykoliv vycestovat do zahraničí, neboť jak upozornil ve svém nálezu Ústavní soud *„svoboda pohybu je ústavně zaručena (čl. 14 Listiny) a z důvodu realizace tohoto základního práva není možno dovozovat existenci uváděného vazebního důvodu*"[83]. Rovněž se Ústavní soud musel vypořádat s otázkou využívání institutu útěkové vazby ve vztahu

[80] VICHEREK, R. Důvody vazby. Trestní právo, 2012, č. 9, str. 16.
[81] Usnesení Nejvyššího soud ČR ze dne 7. 9. 1990, sp. zn. *3* To 45/90, [R 16/1991 tr.].
[82] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13, [215/2013 USn.].
[83] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 6. 2000, sp. zn. I ÚS 645/99, [94/2000 USn.].

k obviněným cizincům tak, aby byla vyloučena jeho paušalizovaná aplikace bez hlubšího zkoumání pouze na základě cizí státní příslušnosti. V této otázce Ústavní soud judikoval, že *„za skutečnost odůvodňující nařízení vazby se považuje jen určitá situace ve vztahu k povaze činu či k osobě obviněného. Skutečnost, že je obžalovaný cizím státním občanem sama o sobě vytváří pouze abstraktní možné nebezpečí, nikoli konkrétní skutkově podloženou hrozbu, jež má být vazbou odstraněna*“.[84]

Důvodná obava, že se obviněný bude skrývat

Pojmem „skrývat se“ soudní praxe rozumí ukrývání se na území České republiky. Odborná literatura zdůrazňuje, že za konkrétní skutečnosti ve smyslu ustanovení § 67 písm. a) opět nelze považovat např. pouhé vzdálení se obviněného z místa svého bydliště nebo náhlou změnu zaměstnání, i když by jmenované změny obviněný nenahlásil orgánům činným v trestním řízení.[85] Závěr, že se obviněný vyhýbá trestnímu stíhání, rovněž nelze dle ustálené judikatury Nejvyššího soudu mechanicky vyvozovat z pouhé skutečnosti, že se nedostavil k hlavnímu líčení, ač byl k němu řádně předvolán. Opačně je však nutné hodnotit situaci, kdy soud vynaložil veškeré úsilí k tomu, aby účast obžalovaného u hlavního líčení zajistil tím, že ho opakovaně předvolával a z chování obviněného nepochybně plyne, že se účasti na hlavním líčení vyhýbá. Pak jsou dle názoru Nejvyššího soudu tyto okolnosti dostatečným a rozumným důvodem k tomu, aby byl obviněný vzat do vazby.[86]

Nemožnost ihned zjistit totožnost obviněného

Totožnost obviněného se zjišťuje zpravidla z jeho občanského průkazu nebo z jiného osobního dokladu (např. z cestovního pasu apod.). U osob bez jakýchkoli dokladů, zejména pak u cizinců nebo osob bez státní příslušnosti, které nedisponují žádným průkazem totožnosti, lze totožnost obviněného prokázat zvláštním postupem podle § 63 odst. 4 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Ke ztotožnění obviněného je dle zmíněného ustanovení policista

[84] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 347/1996, [155/1997 USn.].
[85] VANTUCH, P., op. cit. 4, str. 277-278.
[86] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 4. 2001, sp. zn. 5 Tvo 55/2001, [T 138].

oprávněn získat potřebné informace snímáním daktyloskopických otisků, zjišťováním tělesných znaků, měřením těla, pořizováním obrazových, zvukových a jiných záznamů a odebíráním biologických vzorků umožňujících získání informací o genetickém vybavení. Pokud jde o případy, kdy *nelze ihned zjistit totožnost obviněného*, ustanovení § 67 písm. a) zde míří na případy, v nichž se nepodařilo prokázat totožnost obvyklými doklady ani postupem podle § 63 odst. 4 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ale k dispozici jsou jen některé důkazní prostředky umožňující identifikaci obviněného a odlišující ho od jiných osob (např. daktyloskopické otisky, fotografie, videozáznamy, protokoly o ohledání těla obviněného se zjištěnými zvláštními tělesnými znameními, biologické vzorky z jeho těla apod.).[87]

V praxi se totiž může stát, že obviněný není schopen či ochoten svou totožnost prostřednictvím osobních dokladů prokázat nebo účelově uvádí o své osobě nepravdivé údaje.[88] Typicky půjde o případy, kdy byla osoba zadržena při páchání trestného činu nebo bezprostředně po něm dle ustanovení § 76 tr. řádu, nemá u sebe osobní doklady, popřípadě se prokazuje cizími či padělanými osobními doklady, nespolupracuje ani ji nemůže identifikovat jiná důvěryhodná osoba a její totožnost se nepodaří zjistit ani v zákonem stanovené lhůtě pro zadržení. Jakmile bude spolehlivě zjištěna totožnost obviněného, vazební důvod dle § 67 písm. a) tr. ř., pokud zde není naplněn současně jiný důvod vazby, odpadne a obviněný musí být neprodleně propuštěn na svobodu.

Neexistence stálého bydliště

V první řadě je nutné upozornit, že pojem *stále bydliště* nelze ztotožňovat s trvalým pobytem, pokud se na daném místě obviněný fakticky nezdržuje. Trvalý pobyt je údajem pouze formálním a evidenčním[89] a při posuzování stálého bydliště obviněného je nutné vycházet ze skutečného stavu. Závěr o tom, že obviněný nemá stálé bydliště, je možné tedy učinit především v případě, že obviněný nemá vůbec kde bydlet nebo naopak má, avšak v tomto místě se

[87] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 1408-1409.
[88] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 740.
[89] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. 5. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 59/10, [84/2011 USn.].

nezdržuje nebo velmi často mění místo svého pobytu, aniž by takovéto změny ohlásil orgánům činným v trestním řízení.[90]

Opět je nutné upozornit, že tato demonstrativně uvedená okolnost o neexistenci stálého bydliště není sama o osobě zákonnou domněnkou útěku. Vždy tedy musí v konkrétním případě současně existovat důvodná obava, že se obviněný bude skrývat nebo uprchne. Mandák k tomuto uvádí, že např. pobyt na dovolené, léčebný pobyt či pobyt na různých místech vyvolaný povahou zaměstnání (např. montéři, cestovní delegáti, řidiči v mezinárodní přepravě apod.) nemůže být sám o osobě okolností odůvodňující obavu z útěku. Neexistence stálého bydliště musí tedy představovat skutečnou hrozbu, že obviněného nebude možno pro účely trestního stíhání nebo výkonu trestu zajistit.[91]

Hrozba vysokého trestu

Další z okolností, která může zvyšovat riziko útěku nebo uprchnutí obviněného, je nepochybně hrozící vysoký trest. Výši hrozícího trestu je třeba posuzovat vždy s ohledem na okolnosti konkrétního případu a uvažovat jen o takové výši trestu, jejíž uložení reálně obviněnému za spáchaný trestný čin hrozí. Vyvodit závěr, že obviněnému hrozí vysoký trest, tedy není možné pouze z horní hranice trestní sazby uvedené pro konkrétní trestný čin v tr. zákoníku, ale je vždy nutné zhodnotit konkrétní skutečnosti týkající se povahy, závažnosti i poměrů obviněného. Útěkovou vazbu v žádném případě není možné mechanicky odůvodňovat jen odkazem na horní hranici sazby dle zvláštní části tr. zákoníku.[92]

Ústavní soud v této otázce upozornil, že samotná hrozba vysokého trestu není sama o sobě tou konkrétní skutečností, která zakládá obavu z uprchnutí nebo skrývání se obviněného. V případě, že by byl připuštěn názor opačný, bychom museli přistoupit na automatickou aplikaci institutu útěkové vazby pokaždé, kdy hrozí obviněnému vysoký trest, a to bez nutnosti dalšího podrobnějšího zkoumání.[93] Vazba obviněného ve smyslu § 67 písm. a), kterému hrozí vysoký trest, je tedy zákonná jen za předpokladu zjištění některé další

[90] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 740-741.
[91] MANDÁK, V., op. cit. 28, str. 88-91.
[92] Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 12. 1993, sp. zn. 7 To 251/1993, [R 14/1994 tr.].
[93] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01, [8/2002 USn.].

konkrétní skutečnosti, týkající se zejména osoby pachatele nebo okolností případu, které v souvislosti s předpokládanou citelnou sankcí obavu z útěku odůvodňují.[94]

Podle Ústavního soudu lze hrozbou vysokým trestem *„odůvodnit uložení tzv. útěkové vazby toliko v těch případech, kdy na základě zjištěných skutečností opodstatňujících důvodnost podezření ze spáchání zvlášť závažného trestného činu lze předpokládat uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně kolem osmi let*“[95]. V samotném odůvodnění předmětného nálezu se Ústavní soud odvolává na požadavek právní jistoty a předvídatelnosti práva a zamezení případné libovůle orgánů činných v trestním řízení, nicméně nálezu je nutné vytknout, že Ústavní soud neodůvodnil, jakým způsobem byla stanovena právě osmiletá hranice.

Ve výše citovaném nálezu Ústavní soud současně zdůraznil právo obviněného namítat a prokazovat existenci konkrétních skutečností (tzv. silných důvodů), které důvodnou obavu z následku uvedeného v § 67 písm. a) tr. řádu eliminují, a tak zároveň znemožňují aplikaci útěkové vazby. Za tyto silné důvody Ústavní soud považuje míru celkové uspořádanosti životních poměrů obviněného, mobilitu danou zdravotním stavem obviněného, rozsah jeho místně založených citových a prozatím (nejen hmotně) řádně a především dlouhodobě plněných zaopatřovacích vazeb, rámec jím dosud sdíleného společensky konformního jednání ve spojení s možnými zárukami ze strany jiných subjektů.[96]

1.7.2.2. Vazba koluzní (§ 67 písm. b)

I v tomto případě vazby koluzní je vazební důvod vymezen alternativně – důvodná obava spočívá v tom, že obviněný bude (i.) působit na doposud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo (ii.) jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání.

Zákonná úprava vyžaduje, aby konkrétní skutečnosti, které odůvodňují shora uvedenou obavu ve smyslu ustanovení § 67 písm. b) tr. řádu, byly spojeny s předpokládanou aktivní činností obviněného směřující k maření skutečností

[94] Uznesenie Najvyššieho súdu SR ze dne 25. 5. 1992, sp. zn. Ntv 97/92, [R 64/1992 tr.].
[95] Nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03, [48/2004 USn.].
[96] Nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03, [48/2004 USn.].

významných pro trestní stíhání.[97] Ústavní soud v této věci judikoval, že koluzní důvod vazby je naplněn pouze a výhradně existencí konkrétních skutečností odůvodňujících obavu, že obviněný bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání.[98] Pro naplnění předmětného vazebního důvodu nepostačí tedy existence dosud procesně nevyslechnutého svědka či spoluobviněného, ale k této skutečnosti musí ještě přistoupit obava, že obviněný na takovéto osoby působit. Stejně tak koluzní vazební důvod nemůže být naplněn jen tím, že je v rámci vyšetřování nutno ještě provést řadu důkazů nebo že obviněný vypovídal rozdílně od zjištěných skutečností.

Maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání

Objasňováním skutečností závažných pro trestní stíhání se rozumí v zásadě dokazování dle tr. řádu.[99] Co vše je konkrétně předmětem dokazování stanovil demonstrativně tr. řád v ustanovení § 89. Nikoliv však všechny skutečnosti uvedené v § 89 mohou mít takovou povahu, aby maření jejich objasnění vždy naplňovalo koluzní důvod vazby. Jak uvádí ustanovení § 67 písm. b), musí se jednat o *skutečnosti závažné pro trestní řízení*. Mandák považuje za *skutečnosti závažné pro trestní stíhání* takové skutečnosti, které představují podstatný základ pro posouzení viny a stanovení přiměřené sankce. Takovými skutečnostmi budou zejména skutečnosti uvedené v ustanovení § 89 odst. 1 písm. a), b), c) a e)[100]. Nelze však paušálně tvrdit, že se bude jednat o všechny tyto skutečnosti. Vždy je nutné v konkrétní věci posoudit, zda jsou takové skutečnosti pro trestní řízení podstatné. Příkladmo Mandák uvádí skutečnosti významné pro posouzení výše škody způsobené činem podle § 89 odst. 1 písm. e) tr. řádu. Snaha mařit objasňování takovýchto skutečností může naplnit koluzní důvod vazby například při objasňování majetkových trestných činů, kde správné vyčíslení způsobené škody je relevantní pro objektivní stránku trestného činu a pro určení právní kvalifikace. Maření objasňování výše škody však už nebude opodstatňovat uvalení

[97] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 742.

[98] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01, [8/2002 USn.].

[99] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 742.

[100] Okolnosti vymezené pod písm. d) a f) § 89 odst. 1 tr. řádu mají spíše ilustrační charakter a zásadně nemohou výrok o vině a trestu ovlivnit. (MANDÁK, V., op. cit. 28, str. 112-113.)

koluzní vazby u vyšetřování trestných činů, jejichž objektem není majetek, ale např. zájem na ochraně života a zdraví.[101]

Jak ale přistupovat k situacím, kdy obviněný, byť i vědomě, mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, ale toto jeho jednání není způsobilé závažně ohrozit zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti? Příkladem uveďme situaci, kdy obviněný pátrá po zásadních listinných důkazech s cílem je zničit, zatímco orgány činné v trestním řízení tyto listiny již zákonem stanovenou formou zajistily. V odpovědi na tuto otázku se odborná teorie různí. Mandák k tomu uvádí, že koluzní důvod vazby by za této situace dán nebyl.[102] Opačný názor k této problematice zastávají Růžička a Zezulová, dle kterých *„jde zjevně o případ, kdy obviněný jednal v jakési podobě „skutkového omylu" vztahujícího se k tomu, co se dosud podařilo orgánům činným v trestním řízení zjistit, a dopustil se evidentně koluzního jednání"*[103]. Osobně se přikláním k názoru Mandáka, neboť v okamžiku, kdy shora nastíněné jednání obviněného není s to jakkoli ovlivnit objasnění skutečností závažných pro trestní stíhání, není užití institutu vazby z hlediska své zajišťovací funkce opodstatněno a bylo by nadbytečné.

Tr. řád rovněž umožňuje užít koluzní vazby i v situaci, kdy obviněný nemaří objasňování skutečnostní závažných pro trestní stíhání sám přímo, ale zprostředkovaně pomocí třetích osob. Tyto osoby mohou jednat buď přímo na pokyn obviněného, jeho podnět, anebo tak činit v jeho prospěch z vlastní iniciativy, přičemž obviněný je s jejich jednáním srozuměn. Pokud by však třetí osoba např. působila na svědky bez vědomí obviněného, nelze takovéto jednání obviněnému přičítat k jeho tíži.

Působení na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné

Působení na dosud nevyslechnuté svědky či spoluobviněné představuje zákonem nepřípustné ovlivňování svědků nebo spoluobviněných s cílem mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, ať už přímo obviněným nebo zprostředkovaně třetí osobou. Jako takové nepřípustné ovlivňování lze

[101] MANDÁK, V., op. cit. 28, str. 102-103.
[102] MANDÁK, V., op. cit. 28, str. 112-113.
[103] RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J., op. cit. 29, str. 420.

typicky klasifikovat přemlouvání, podplácení svědků či spoluobviněných, vyhrožování těmto osobám, aby nevypovídaly pravdu, apod. Naopak za ovlivňování v rozporu se zákonem nelze považovat připomenutí svědkovi, že je vázán povinností mlčenlivosti nebo že má právo odepřít výpověď. Stejně tak nepřípustným ovlivňováním není naléhání na svědka, aby poskytl orgánům činným v trestním řízení pravdivou svědeckou výpověď. [104]

Koluzní důvod vazby ve smyslu § 67 písm. b) věty první se vztahuje pouze k *dosud nevyslechnutým* svědkům a spoluobviněným, tzn. tento vazební důvod lze uplatňovat pouze do prvního výslechu svědka či spoluobviněného. Výklad pojmu *dosud nevyslechnutý* byl předmětem rozhodování Nejvyšší soudu, který konstatoval, že za dosud nevyslechnuté svědky a spoluobviněné, na které by mohl obviněný působit, a mařit tak objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, lze ve smyslu ustanovení § 67 odst. 1 písm. b) tr. řádu považovat i svědky a spoluobviněné, kteří sice byli vyslechnuti, ale jejich výslech byl proveden tak, že protokol o této výpovědi není použitelný jako důkaz před soudem, nebo jejichž výslech byl proveden neúplně, nebo nebyl zaměřen na všechny okolnosti důležité pro rozhodnutí.[105]

Jiné maření objasňování skutečností významných pro trestní stíhání

Jako příklady *jiného maření objasňování skutečností významných pro trestí stíhání* komentářová literatura uvádí padělání, pozměňování, ničení či ukrývání listinných nebo věcných důkazů, zákonem nepřípustné působení na znalce, ale i osobu dosud nepředvolanou orgánem činným v trestním řízení, která vnímala svými smysly skutkové okolnosti podstatné pro dané trestní stíhání, a je zde tedy reálný předpoklad, že bude v budoucnu vyslýchána orgánem činným v trestním řízení jako svědek či spoluobviněný.[106]

Naopak za maření objasňování skutečností nelze dle Ústavního soudu považovat způsob obhajoby zvolený obviněným, který spočívá v popírání viny, v odmítnutí vypovídat či v úmyslném uvádění nepravdivých či zkreslených

[104] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 742.
[105] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 7. 2010, sp. zn. 8 Tz 163/2000, [R 44/2001 tr.].
[106] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 743.

skutečností, neboť uvedené je součástí práva obviněného na obhajobu.[107] Za maření nelze považovat ani nesplnění povinnosti vydat věc podle § 78 odst. 1 tr. řádu, podrobit se prohlídce těla podle § 114 odst. 1 tr. řádu, strpět odběr krve či jiný potřebný úkon dle § 114 odst. 2 apod.[108] V opačném případě by byla porušena zásada *nemo tenetur se ipsum accusare*, tedy zásada zákazu donucování obviněného k sebeobviňování.

1.7.2.3. Vazba předstižná (§ 67 písm. c)

Stejně jako v případě předcházejících dvou vazebních důvodů je i důvod vazby předstižné dle ustanovení § 67 písm. c) tr. řádu vymezen alternativně – důvodná obava spočívá v tom, že obviněný (i.) bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, (ii.) dokoná trestný čin, o který se pokusil, (iii.) vykoná trestný čin, který připravoval nebo (iv.) kterým hrozil. V odborné literatuře bývá předstižná vazba také často označována jako vazba *preventivně bezpečnostní*[109], jelikož je využívána v případech, kdy hrozí, že obviněný bude opakovat trestnou činnosti, případně trestný čin vykoná, resp. dokoná. Předstižná vazba je v praxi užívána především u recidivistů, přičemž předmětný vazební důvod se dovozuje převážně z trestní minulosti a osobnosti obviněného.[110]

Opakování trestné činnosti, pro niž je obviněný stíhán, komentářová literatura vykládá jako opakování *téhož trestného* činu nebo spáchání *trestného činu téže povahy*[111] (např. spáchání některého dalšího majetkového trestného činu). V odborné literatuře se rovněž můžeme setkat s názorem, že za *opakování trestné činnosti, pro niž je obviněný stíhán,* je nutné považovat pouze a výhradně trestnou činnost s totožnou právní kvalifikací. V souvislosti s tímto výkladem však P. Šámal upozorňuje na rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, podle jehož názoru „*existenci důvodu vazby podle § 67 písm. c) tr. ř. záležícího v obavě, že obviněný bude pokračovat v trestné činnosti, lze posuzovat jen z hlediska pokračování ve stejné trestné činnosti, jako je ta, pro kterou je stíhán, tedy nebezpečí, že opakuje týž trestný čin nebo spáchá trestný čin téže povahy*“[112]. Tomuto názoru však nelze přisvědčit, neboť zákon hovoří o opakování trestné činnosti, tedy nikoli

[107] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 9. 1997, sp. zn. III. ÚS 148/97, [113/1997 USn.].
ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 744.
[109]RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J., op. cit. 29, str. 422.
[110] VICHEREK, R., op. cit. 80, str. 22.
[111] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 745.
[112] Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 1. 1995, sp. zn. 7 To 2/95, [R 39/1995 tr.].

o opakování trestného činu. Zákonodárce tímto vyjádřením zcela zjevně nemohl mít na mysli ani pojem pokračování v trestném činu, neboť to je s ohledem na § 12 odst. 11 tr. řádu vyloučeno. Opakování trestné činnosti, pro niž je obviněný stíhán, rovněž nelze zaměňovat s pojmem pokračování v trestném činu, neboť pokračování je vyloučeno s odkazem na ustanovení § 12 odst. 11 tr. řádu, které stanoví, že *„pokračuje-li obviněný v jednání, pro které je stíhán, i po sdělení obvinění, posuzuje se takové jednání od tohoto úkonu jako nový skutek*".

Naopak v případě, že je existence důvodu koluzní vazby odůvodňována obavou, že obviněný dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval, musí se jednat o totožný trestný čin, nikoliv pouze o trestný čin téže povahy.

Další důvodnou obavou, která může odůvodňovat uložení předstižné vazby, je obava, že obviněný vykoná trestný čin, kterým hrozil. Vyhrožování poškozenému je typicky spojeno s trestnými činy jako je vyhrožování s cílem působit na orgán veřejné moci (§ 324 tr. zákoníku), vyhrožování s cílem působit na úřední osobu (§ 326 tr. zákoníku), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 352 tr. zákoníku), nebezpečného vyhrožování (§ 353 tr. zákoníku) či nebezpečného pronásledování (§ 354 tr. zákoníku). Pokud je tedy obviněný stíhán pro některý ze shora demonstrativně uvedených trestných činů, a hrozí-li obava, že vykoná trestný čin, kterým hrozil, pak s cílem zabránit tomuto následků může soud přistoupit k užití předstižné vazby.

Při zkoumání, zda je naplněn důvod vazby předstižné dle § 67 písm. c) tr. řádu, je nutné zohlednit rovněž i časovou naléhavost užití vazby. Užití předstižné vazby bude důvodné jen tedy, hrozí-li nebezpečí další trestné činnosti bezprostředně. V žádném případě nelze předstižnou vazbu použít pro obavu z další trestné činnosti, která přichází v úvahu ve vzdálenější budoucnosti, zejména po skončení trestního stíhání. Takový postup by dle názoru Mandáka odporoval především nezbytné podmínce bezprostřední hrozby, a navíc by rovněž nepřípustně předbíhal výsledek trestního řízení s ohledem na účinek očekávané sankce na obviněného.[113]

[113] MANDÁK, V. Předstižná vazba s přihlédnutím k novele trestního řádu z roku 1995. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 4, str. 24.

1.7.3 Limitace trvání vazby

Vazba musí splňovat základní zásady trestního řízení - zásady zdrženlivosti a přiměřenosti, a to i z hlediska jejího trvání. Proto tr. řád v ustanovení § 72a výslovně upravuje nejvyšší přípustnou dobu trvání vazby a zdůrazňuje, že vazba může trvat jen nezbytně nutnou dobu.

Pro určení nejvyšší přípustné doby trvání vazby je stěžejní právní kvalifikace skutku, pro nějž je obviněný (vazebně) stíhán, neboť zákonodárce celkovou dobu trvání vazby stanovil v závislosti na typové závažnosti trestného činu, a to od 1 roku pro přečin až do 4 let pro zvlášť závažný zločin, za který lze uložit výjimečný trest. V případě, že je obviněný stíhán pro více trestných činů, je pro určení maximálního trvání vazby rozhodující čin nejpřísněji trestný.

Tato koncepce provázanosti celkové doby vazby s typovou závažností trestného činu vychází z předpokladu, že typově závažnější trestné činy z důvodu své skutkové složitosti potřebují delší čas k jejímu vyjasnění. Současně limitace trvání vazby v ustanovení § 72a tr. řádu vychází z logického požadavku, aby délka zbavení osobní svobody během výkonu vazby nepřevyšovala výměru trestu odnětí svobody, která obviněnému v případě shledání vinným hrozí.[114]

Maximální délka vazby není omezena jen typovou závažností trestného činu, ale rovněž i stádiem trestního řízení, neboť tr. řád v ustanovení § 72a odst. 2 stanoví, že z celkové doby uvedené v § 72a odst. 1 připadá jedna třetina na přípravné řízení a zbývající dvě třetiny na řízení před soudem. Toto rozdělení je odůvodněno tím, že s účinností tzv. velké novely tr. řádu č. 265/2001 Sb. došlo k přesunu těžiště dokazování z přípravného řízení do řízení před soudem.

[114] ŠÁMAL, P. Ještě k problematice prodloužení vazby. *Trestní právo*, 2001, č. 6, str. 17.

Přehledová tabulka nejvyšší přípustné doby trvání vazby

Druh trestného činu, pro který je trestní stíhání vedeno	Maximální délka vazby v přípravném řízení (jedna třetina)	Maximální délka vazby v řízení před soudem (dvě třetiny)	Celková nejvyšší přípustná doba trvání vazby dle § 72a
Přečin	4 měsíce	8 měsíců	1 rok
Zločin	8 měsíců	16 měsíců	2 roky
Zvlášť závažný zločin	12 měsíců	24 měsíců	3 roky
Zvlášť závažný zločin, za který lze uložit výjimečný trest	16 měsíců	32 měsíců	4 roky

Maximální doba trvání vazby uvedená v ustanovení § 72a odst. 1 tr. řádu se však uplatní jen v případě, že je obviněný v útěkové [§ 67 písm. a)] nebo předstižné [§ 67 písm. c)] vazbě. Specifická úprava nejvyšší přípustné doby trvání vazby je tr. řádem v ustanovení § 72a odst. 3 upravena pro koluzní důvod vazby dle § 67 písm. b). V případě, že je obviněný pouze v koluzní vazbě, tedy je-li vazba odůvodněna pouze a výlučně obavou, že bude mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, může taková vazba trvat nejdéle tři měsíce. Pokud by bylo zjištěno, že obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání ve smyslu § 68 odst. 3 písm. d), rozhodne o jeho ponechání ve vazbě nad stanovenou dobu v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce a po podání obžaloby nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu soud. Tato speciální úprava maximální doby trvání koluzní vazby je odůvodněna dle odborné literatury jistou výjimečností koluzního důvodu vazby. Koluzní vazbu není možné ani nahradit instituty dle § 73 či § 73a tr. řádu. Zároveň je s tímto vazebním důvodem spojen přísnější režim výkonu vazby spočívající například v kontrolované korespondenci, přísnějším režimu návštěv apod. Dle Vicherka právě z těchto důvodů tr. řád omezuje dopad koluzní vazby tím, že stanoví časové omezení doby trvání koluzní vazby podstatně přísněji než pro ostatní vazební důvody.[115]

Rozhodujícím dnem pro určení maximální doby trvání vazby je ten den, ve kterém došlo k omezení osobní svobody obviněného. Pokud byla v průběhu řízení vrácena věc soudem státnímu zástupci k došetření, počítá se doba trvání vazby, která připadá na přípravné řízení, ode dne, kdy byl spis doručen státnímu zástupci.

[115] VICHEREK, R., op. cit. 80, str. 20.

Samostatně a nezávisle na vazbě v původním řízení se dle § 72a odst. 5 počítá doba trvání vazby, o níž bylo rozhodnuto v řízení o dovolání, o stížnosti pro porušení zákona, o návrhu na povolení obnovy řízení, po zrušení výroku o trestu nálezem Ústavního soudu nebo v řízení o výkonu trestu vyhoštění.

Nebude-li přípravné řízení nebo řízení před soudem do uplynutí doby vymezené v ustanovení § 72a odst. 1 a 2 skončeno, musí být obviněný nejpozději v poslední den stanovené maximální doby propuštěn z vazby. Neprodleně musí být obviněný propuštěn z vazby také tehdy, dojde-li v průběhu trestního řízení k překvalifikaci skutku na typově méně závažný trestný čin a současně dosavadní délka vazby překročí maximální dobu trvání vazby v přípravném řízení nebo řízení před soudem. K propuštění obviněného z vazby na svobodu dochází příkazem k propuštění z vazby, který má povahu opatření bez možnosti podat opravný prostředek. Do novely tr. řádu č. 459/2011 Sb. postačovalo, aby propuštění obviněného proběhlo do 15 dnů ode, kdy došlo k upozornění na změnu právní kvalifikace skutku. Důvodová zpráva[116] k předmětné novele uvedla, že doba 15 dnů je vzhledem k intenzitě zásahu do práv obviněného, který vazba představuje, a vzhledem k judikatuře ESLP[117] nepřiměřeně dlouhá, neboť není dán důvod pro další držení obviněného ve vazbě po tak dlouhou dobu.

K zajištění ochrany společnosti před recidivitou odsouzených pak tr. řád v ustanovení § 72b stanovil pravidlo, podle kterého se k maximální době trvání vazby vymezené v § 72a tr. řádu nepřihlédne v případě, že byl vyhlášen odsuzující rozsudek, kterým byl obviněný odsouzen za zvlášť závažný zločin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Doba od vyhlášení takového rozsudku do nařízení výkonu uloženého nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo do zrušení takového rozsudku se nezapočítává do celkové doby trvání vazby uvedené v § 72a odst. 1. Toto ustanovení tedy znemožňuje odsouzenému za zvlášť závažný zločin, aby byl propuštěn z vazby před samotným nastoupením výkonu trestu odnětí svobody z důvodu, že v mezidobí dojde k překročení nejvyšší přípustné doby trvání vazby.

[116] VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony*. Sněmovní tisk 335, 6. volební období (2010-2013). Zvláštní část, bod 29. [cit. 2017-08-28]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=6&T=335.

[117] Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Labita proti Itálii ze dne 6. 4. 2000.

1.7.4 Rozhodnutí o vazbě

Rozhodnutí ve vazebních věcech jsou souhrnně označována jako *rozhodnutí o vazbě*. Pod tento širší pojem jsou tedy podřazena nejenom rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby, ale dále také i další rozhodnutí soudu (v přípravném řízení soudce) a státního zástupce, která způsobují změnu nebo zánik vazby.

Taxativní výčet jednotlivých rozhodnutí o vazbě je upraven formou odkazu na konkrétní ustanovení tr. řádu v ustanovení § 74 odst. 1 tr. řádu, přičemž mezi jednotlivá rozhodnutí o vazbě jmenovitě tedy patří:

1. rozhodnutí soudu (soudce), jímž se obviněný bere do vazby;
2. rozhodnutí soudu (soudce) o tom, že se obviněný ponechává na svobodě vzhledem k přijetí některého alternativního opatření dle § 73 a § 73a tr. řádu;
3. rozhodnutí soudu (soudce) o tom, že obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání;
4. rozhodnutí soudce o tom, že se obviněný ponechává nadále ve vazbě (o dalším trvání vazby);
5. rozhodnutí soudce o propuštění obviněného z vazby při postupu podle § 72 tr. řádu;
6. rozhodnutí státního zástupce o změně důvodů vazby, pominul-li některý z důvodů vazby;
7. rozhodnutí soudu o změně důvodů vazby;
8. rozhodnutí soudu o tom, že se návrh státního zástupce na propuštění obviněného z vazby na svobodu v řízení před soudem zamítá;
9. rozhodnutí soudu o propuštění obviněného z vazby na svobodu, jestliže pominuly důvody vazby nebo je zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a k povaze a závažnosti věci trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, a obviněný se nedopustil jednání uvedeného v § 68 odst. 3 nebo 4 tr. řádu;
10. rozhodnutí soudu, jímž se zamítá žádost obviněného o propuštění z vazby na svobodu jako nedůvodná;
11. rozhodnutí soudu nebo státního zástupce, že přijetí peněžité záruky je přípustné za současného určení výše peněžité záruky a způsobu jejího složení;
12. rozhodnutí soudu, že se nabídka peněžité záruky nepřijímá;

13. rozhodnutí státního zástupce nebo soudu, jímž se vzhledem k přijetí nabídnuté záruky, slibu, nahrazení vazby dohledem probačního úředníka, uložení předběžného opatření anebo přijetí peněžité záruky obviněný propouští z vazby na svobodu;
14. rozhodnutí soudu, jímž byla žádost obviněného o propuštění z vazby na svobodu zamítnuta a nebyla zároveň přijata nabídka slibu, záruky, vazba nebyla nahrazena dohledem probačního úředníka, předběžným opatřením anebo nebyla přijata nabídka peněžité záruky;
15. rozhodnutí soudu o tom, že peněžitá záruka připadá státu;
16. rozhodnutí státního zástupce nebo soudu o tom, že se peněžitá záruka zrušuje nebo se mění její výše.[118]

Shora jmenovaná rozhodnutí o vazbě jsou vydávána v souladu s ustanovením § 119 tr. řádu ve formě usnesení, přičemž obsahové náležitosti jsou obecně upraveny v § 134 tr. řádu. Každé rozhodnutí o vazbě musí tak obsahovat (i.) označení orgánu, o jehož rozhodnutí jde, (ii.) den a místo rozhodnutí, (iii.) výrok s odkazem na zákonná ustanovení, jichž bylo použito, (iv.) odůvodnění a (v.) poučení o možnosti podat opravný prostředek. Nad rámec těchto obecných náležitostí dále tr. řád v ustanovení § 73c upravuje další obligatorní obsahové náležitosti odůvodnění těch rozhodnutí, jejichž výsledkem je ponechání obviněného ve vazbě. Vzhledem k tomu, že takováto rozhodnutí výrazně zasahují do osobní svobody obviněného, je nutné, aby jejich odůvodnění obsahovalo také (i.) popis skutečností, které odůvodňují podezření ze spáchání trestného činu, pro který je obviněný stíhán, (ii.) popis konkrétních skutečností, ze kterých jsou dovozovány důvody vazby, resp. zpřísněné důvody vazby a (iii.) důvody, pro které nebylo možné dosáhnout účelu vazby jiným opatřením. Orgán rozhodující o vazbě musí vždy dbát, aby své rozhodnutí o vazbě náležitě odůvodnil s odkazem na konkrétní okolnosti, které zakládají existenci vazebních důvodů, neboť v případě, že by rozhodnutí obsahovalo pouze povšechné a obecné odůvodnění, bylo by nepochybně v rozporu s ústavním pořádkem.[119] Ústavní soud opakovaně judikoval, že z odůvodnění musí vždy vyplývat *„vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry soudu na straně druhé. V případě, kdy odůvodnění např. neobsahuje konkrétní důkazy, nýbrž pouhé odvolání na obsah spisu, jakož i v případě, kdy je posuzované rozhodnutí soudu pro nedostatek*

[118] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 952-953.
[119] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 11. 2000, sp. zn. IV. ÚS 137/2000, [Výběr ÚS 1979/2000].

důkazů a pro nesrozumitelnost nepřezkoumatelné, jsou právní závěry soudu porušením ústavního principu zákazu libovůle.“[120]

Zatímco předcházející podkapitoly 1.7.1 a 1.7.2 shrnovaly materiální nebo též hmotněprávní předpoklady vazby (tzv. materiální vazební právo), tato část se bude věnovat podrobněji procesním postupům příslušných orgánů činných v trestním řízení i procesním úkonům obviněného, prostřednictvím nichž se materiální vazební právo uskutečňuje. Tyto postupy a úkony jsou odbornou literaturou označovány jako *formální vazební právo*.[121]

1.7.4.1. Vazební zasedání

Vazební zasedání lze považovat za formu soudního jednání, která je určena k rozhodování o vazbě v těch případech, kdy o vazbě obviněného nemohlo být rozhodnuto v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání. Úprava obsažená v ustanovení § 73d odst. 1 tr. řádu je projevem zásady hospodárnosti a efektivnosti řízení, neboť přednostně má být rozhodováno o vazbě v řízení před soudem v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání, a to z toho důvodu, že je-li obviněný přítomen u soudu a je-li to vhodné s ohledem na stanovení vazební lhůty, je třeba využít jeho přítomnosti a rozhodnout i o vazbě.[122]

Vazební zasedání však není nutné konat pro všechny druhy rozhodnutí o vazbě. Obligatorně se vazební zasedání koná vždy pouze v případě, že je rozhodováno o vzetí obviněného do vazby mimo hlavní líčení nebo veřejné zasedání. V ostatních případech rozhodování o vazbě je zpravidla pro jeho konání podmínkou výslovná žádost obviněného. [123]

Pro pochopení smyslu a účelu vazebního zasedání je nutné připomenout, že se nejedná o tradiční institut tr. řádu. Vazební zasedání bylo do tr. řádu zavedeno až v roce 2011 novelou č. 459/2011 Sb. jako reakce na ustálenou judikaturu nejenom Ústavního soudu[124], ale i ESLP[125]. Ústavní soud ve svých nálezech

[120] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 12. 2005, sp. zn. I. ÚS 781/04 , [227/2005 USn.].

[121] MANDÁK, V., op. cit. 28, str. 88-91.

[122] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol., op. cit. 16, str. 294.

[123] JELÍNEK, J. a kolektiv, op. cit. 5, str. 327.

[124] Srov. Nález Ústavního soudu ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. II. ÚS 713/2004, [107/2005 USn.]; Nález Ústavního soudu ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. II. ÚS 473/2004, [105/2005 USn.]; Nález Ústavního soudu ze dne 27. 6. 2005, sp. zn. IV. ÚS 269/2005, [129/2005 USn.].

[125] Srov. např. rozhodnutí z 28. 10. 1998 *Assenov a ost. proti Bulharsku*, 24760/94, odst. 162; rozhodnutí ze dne 25. 3. 1999 *Nikolova proti Bulharsku*, 31195/96, odst. 58; rozhodnutí ze dne 4. 7. 2000 *Niedbala proti Polsku*, 27915/95, odst. 66; rozhodnutí ze dne 13. 2. 2001 *Schöps proti Německu*, 25116/94, odst. 44.

upozornil, že *„účast potenciálně dotčené osoby na řízení patří mezi důležité záruky ochrany základních práv, protože právě vytvoření prostoru pro účinné vznesení námitek (v kontradiktorním schématu řízení) nejlépe zajistí ochranu základních práv, jež je z hlediska fair procesu prvotním účelem soudního řízení. Institucionálně garantovaná možnost dotčených osob návrhy a námitkami účinně participovat na soudním procesu patří mezi elementární pravidla soudního řešení sporů. V oblasti anglosaského práva je pak zásada „audi alteram partem“ řazena mezi základní procedurální pravidla přirozené spravedlnosti.*“[126]

Účelem vazebního zasedání je tedy umožnit obviněnému, aby se vyjádřil k okolnostem podstatným pro rozhodnutí o vazbě. Prostřednictvím tohoto institutu je tedy v souladu se shora citovaným nálezem Ústavního soudu realizován princip kontradiktornosti řízení, kdy jednak ukládá povinnost orgánům činným v trestním řízení předestřít obviněnému všechna konkrétní skutková zjištění opodstatňující důvodnost vazby a jednak umožňuje obviněnému a jeho obhájci se vyjádřit ke všem provedeným šetřením a případným provedeným důkazům, uvádět okolnosti, které svědčí pro jeho ponechání na svobodě (příp. propuštění na svobodu), vyjádřit se k existenci konkrétních skutečností, které naplňují důvodnou obavu ve smyslu § 67 písm. a) až c) apod.[127]

Jak již bylo zmíněno výše, v případě, že se nekoná hlavní líčení ani veřejné zasedání, rozhoduje se ve vazebním zasedání obligatorně pouze ohledně rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby. Ve vztahu k jiným druhům rozhodnutí o vazbě se rozhoduje ve vazebním zasedání jen tehdy, jestliže o to obviněný výslovně požádá, nebo soud (v přípravném řízení soudce) vyhodnotí, že osobní slyšení obviněného je pro účely rozhodnutí o vazbě potřebné. Tr. řád v ustanovení § 73d odst. 3 umožňuje žádosti obviněného nevyhovět, jestliže (i.) se obviněný následně odmítl vazebního zasedání zúčastnit, (ii.) obviněný byl slyšen k vazbě v posledních šesti týdnech a neuvedl žádné nové okolnosti podstatné pro rozhodnutí o vazbě nebo jím uváděné okolnosti zjevně nemohou vést ke změně rozhodnutí o vazbě, (iii.) zdravotní stav obviněného neumožňuje jeho výslech, nebo (iv.) obviněný se propouští z vazby.

[126] Nález Ústavního soudu ze dne 27. 6. 2005, sp. zn. IV. ÚS 269/2005, [129/2005 USn.].
[127] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13 -2, [215/2013 USn.].

Stěžejní fází vazebního zasedání je samotný výslech obviněného ke všem okolnostem podstatným pro rozhodnutí o vazbě. Po provedení výslechu předsedou senátu (v přípravném řízení soudcem) mohou být obviněnému kladeny otázky i státním zástupcem a obhájcem.

Jsou-li ve vazebním zasedání prováděny důkazy, užije se přiměřeně ustanovení o dokazování v hlavním líčení. Provádění důkazů ve vazebním řízení by se mělo omezit toliko na skutečnosti významné pro rozhodnutí o vazbě, neboť smyslem vazebního zasedání není provádění dokazování v rozsahu, v jakém je prováděno v hlavním líčení. To by ani nebylo možné s ohledem na běh 24hodinové lhůty v případě rozhodování o vzetí do vazby. Stejně tak u následujících vazebních zasedání v průběhu trvání vazby by bylo v rozporu s jejich účelem provádět vyčerpávající dokazování skutečností zakládajících vinu obviněného z trestného činu. Soud ve vazebním zasedání neposuzuje tedy vinu obviněného, ale existenci tzv. důvodného podezření jako jednu z podmínek vzetí obviněného do vazby nebo jeho ponechání ve vazbě. Existenci důvodného podezření může soud ve vazebním zasedání vyvodit i ze skutečností, které plynou nejenom z „procesních" důkazů, ale také z dalších podkladů obsažených v trestním spise.[128]

1.7.4.2. Rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby

Obecná zákonná úprava rozhodování o vzetí obviněného do vazby je zakotvena v ustanovení § 68 odst. 1 ve spojení s ustanovením § 73b odst. 1 tr. řádu. Na tuto obecnou úprava dále navazuje úprava speciální pro rozhodování soudce o osobě zadržené podle § 77 odst. 2 tr. řádu, pro rozhodování samosoudce o zadrženém podezřelém, který byl soudu předán současně s návrhem na potrestání dle § 314b odst. 2 tr. řádu a dále pro rozhodování o vazbě zatčeného dle § 69 odst. 5 tr. řádu.

Ustanovení § 73b odst. 1 tr. řádu stanoví, že *„o vzetí obviněného do vazby rozhoduje soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. O vazbě obviněného zatčeného podle § 69 rozhoduje v řízení před soudem soudce; v takovém případě má stejná práva a povinnosti jako senát a jeho předseda.*"

[128] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 946-951.

Ve stádiu přípravného řízení tedy soudce nemůže o vzetí obviněného rozhodnout bez návrhu státního zástupce. Na základě návrhu státní zástupce je i určována samotná příslušnost soudu, neboť dle ustanovení § 26 tr. řádu je k rozhodnutí o návrhu příslušný okresní soud, v jehož obvodě je činný státní zástupce, který podal příslušný návrh.

V praxi návrh na vzetí do vazby podává státní zástupce zejména ohledně zadrženého obviněného dle § 75 tr. řádu, osoby podezřelé dle § 76 odst. 1 tr. řádu, případně ohledně osoby, která byla policejním orgánem převzata po omezení osobní svobody podle § 76 odst. 2 tr. řádu. Rovněž může státní zástupce podat návrh ohledně osoby, jejíž svoboda byla předtím omezena předvedením ve smyslu § 90 odst. 1 nebo 2 tr. řádu a v neposlední řadě i ohledně osoby, která dosud na své svobodě nikterak omezena nebyla.[129]

Návrh na vzetí do vazby podá státní zástupce zpravidla na návrh policejního orgánu. Podá-li návrh státní zástupce sám, je povinen takovou skutečnost policejnímu orgánu sdělit. Před podáním návrhu na vzetí do vazby musí vždy státní zástupce zkoumat, zda důvody vazby včetně odůvodněnosti podezření z trestné činnosti jsou podloženy konkrétními skutečnostmi. Náležitosti samotného návrhu upravuje Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. září 2009 č. 8/2009, konkrétně jeho čl. 32 odst. 1, který stavuje, že návrh na vzetí obviněného do vazby obsahuje zejména:

a) osobní údaje obviněného[130] a místo, kde se v době podání návrhu nachází,
b) stručný popis skutkových zjištění včetně důvodů zadržení,
c) trestný čin, pro který je obviněný stíhán, jeho zákonné pojmenování i číselné označení,
d) zdůvodnění, které konkrétní skutečnosti představují důvody vazby i při trestním stíhání obviněného pro méně závažné trestné činy ve smyslu § 68 odst. 2 tr. řádu, anebo v případech, kdy je již v této době zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a okolnostem případu trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody,

[129] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 900.

[130] V případě, že obviněným je osoba bez dokladů, je nutné pro zjištění totožnosti použít postup uvedený v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, konkrétně v ustanovení § 63 odst. 4, na základě které dochází ke ztotožnění snímáním daktyloskopických otisků, zjišťováním tělesných znaků, měřením těla, pořizováním obrazových, zvukových a jiných záznamů a odebíráním biologických vzorků umožňujících získání informací o genetickém vybavení.

e) důvody vazby uvedené jejich zákonným pojmenováním včetně číselného označení ustanovení tr. řádu; jde-li o koluzní důvod vazby, i důvody zakládající další trvání této vazby i po uplynutí základní lhůty, byly-li zjištěny, a návrh na to, aby v rozhodnutí byly tyto skutečnosti výslovně konstatovány,
f) stručné zhodnocení provedených důkazů, z něhož vyplývá, že dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že trestný čin spáchal obviněný, a jaké skutečnosti odůvodňují důvody vazby uvedené v návrhu,
g) zdůvodnění, proč s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením,
h) dobu zadržení s uvedením dne a hodiny a ustanovení tr. řádu, podle něhož k zadržení došlo, přičemž do této doby je třeba započítat i dobu omezení osobní svobody podle zvláštních zákonů[131], došlo-li k němu v souvislosti s trestním řízením,
i) má-li obviněný obhájce, jméno a sídlo obhájce,
j) osobní údaje (jméno a příjmení, datum narození, bydliště, údaje k stíhané trestné činnosti) spoluobviněných, kteří se již nacházejí ve vazbě,
k) upozornění, že je požadována účast obhájce při výslechu před soudem,
l) další důležité skutečnosti týkající se osoby obviněného, průběhu zadržení a případné vazby, zejména okolnosti důležité pro zabezpečení řádné ostrahy obviněného; týká-li se návrh více obviněných, uvedou se všechny výše uvedené údaje ohledně každého z nich.

Nejpozději do 24 hodin od doručení návrhu státního zástupce je soudce příslušného soudu povinen zadrženou osobu vyslechnout a současně rozhodnout o propuštění této osoby na svobodu anebo rozhodnout, že ji bere do vazby. O době a místě konání výslechu za účelem rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby musí soudce bezodkladně vyrozumět státního zástupce a rovněž obhájce, je-li tento dosažitelný. Vzhledem k zákonem stanovené striktní a nepřekročitelné 24hodinové lhůtě pro rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby není soudce nikterak vázán na možnost obhájce se výslechu zadrženého zúčastnit. Soudce má

[131] Ustanovení § 26 odst. 1 písm. a) až f), § 27 odst. 1, § 61 odst. 5, § 63 odst. 3 a § 65 odst. 3 zákona č. 273/2008 Sb. § 11 odst. 6 a 8, § 12 odst. 3 a 6, § 13 odst. 1 ve spojení s § 2 zákona č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů. § 30 odst. 9, § 31 odst. 3, 4 a § 32 odst. 1 zákona č. 13/1993 Sb., celního zákona, ve znění pozdějších předpisů. § 10 až 12 zákona

pouze zákonnou povinnost obhájce o konání výslechu vyrozumět, přičemž tato povinnost je soudcem splněna, vyrozumí-li vhodným způsobem alespoň advokátní kancelář příslušného obhájce.[132]

Soudce po provedeném výslechu obviněného a na základě předloženého důkazního materiálu může buď vyhovět návrhu státního zástupce a rozhodnout o vzetí obviněného do vazby, anebo propustit zadrženou osobu na svobodu, a to konkrétně v níže uvedených případech:

i. byla překročena 48hodinová lhůta od zadržení do odevzdání zadrženého soudu (za předpokladu, že osoba již nebyla propuštěna policejním orgánem nebo státním zástupcem),
ii. soudce nerozhodl o vzetí obviněného do vazby ve lhůtě 24 hodin od doručení návrhu státního zástupce soudu,
iii. soudce neshledal naplnění některého z vazebních důvodů vymezených v § 67 písm. a) až c) nebo nebyly zjištěny skutečnosti uvedené v dovětku § 67,
iv. byl užit některý z institutů nahrazujících vazbu obsažený v tr. řádu,
v. v průběhu výslechu bylo zjištěno, že jde o trestný čin uvedený v § 68 odst. 2 a není zde dána žádná z okolností vymezených v § 68 odst. 3 a 4.[133]

Jak již bylo uvedeno výše, v přípravném řízení je o vzetí obviněného do vazby rozhodováno soudcem na základě návrhu státního zástupce. Ve stádiu řízení před soudem již však pro vydání rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby není návrh státního zástupce vyžadován. O vzetí obviněného do vazby rozhoduje dle § 2 odst. 9 ve spojení s § 73b odst. 1 tr. řádu senát s výjimkou případů, ve kterých rozhoduje soudce o vazbě zatčeného obviněného podle § 69. V takovém případě pak má soudce stejná práva a povinnosti jako senát a jeho předseda. Samosoudce rozhoduje o vazbě jen v těch věcech, které dle § 314a tr. řádu spadají do jeho působnosti, tedy o vazbě ve vztahu k trestným činům, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let.

[132] Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. 1. 1994, sp. zn. 4 To 43/94, [R 34/1994 tr.].
[133] RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J., op. cit. 29, str. 454.

1.7.4.3. Stížnost proti rozhodnutí o vazbě

Zákonná úprava stížnosti proti rozhodnutí o vazbě je zakotvena v ustanovení § 74 tr. řádu, přičemž stížnost může směřovat proti níže uvedeným rozhodnutím:

a) rozhodnutí soudu (soudce), jímž se obviněný bere do vazby;
b) rozhodnutí soudu (soudce) o tom, že se obviněný ponechává na svobodě za současného nahrazení vazby (peněžitou) zárukou, dohledem, předběžným opatřením, slibem;
c) rozhodnutí soudu (soudce) o tom, že obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání,
d) rozhodnutí soudce o dalším trvání vazby, jímž se obviněný i nadále ponechává ve vazbě;
e) rozhodnutí soudce o propuštění obviněného z vazby při postupu podle § 72 odst. 1 a 2 tr. řádu a rozhodnutí soudu o propuštění obviněného z vazby na svobodu v případech upravených v § 72 odst. 3 větě první a druhé a odst. 4 tr. řádu,
f) rozhodnutí státního zástupce o změně důvodů vazby, pominul-li některý z důvodů vazby a rozhodnutí soudu o změně důvodů vazby;
g) rozhodnutí soudu o tom, že se návrh státního zástupce na propuštění obviněného z vazby na svobodu v řízení před soudem zamítá;
h) rozhodnutí soudu o propuštění obviněného z vazby na svobodu, jestliže pominuly důvody vazby nebo je zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a k povaze a závažnosti věci trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, a obviněný se nedopustil jednání uvedeného v § 68 odst. 3 nebo 4 tr. řádu;
i) rozhodnutí soudu, jímž se zamítá žádost obviněného o propuštění z vazby na svobodu jako nedůvodná;
j) rozhodnutí soudu nebo státního zástupce, že přijetí peněžité záruky je přípustné za současného určení výše peněžité záruky a způsobu jejího složení;
k) rozhodnutí soudu, že se nabídka peněžité záruky nepřijímá;
l) rozhodnutí státního zástupce nebo soudu, jímž se vzhledem k přijetí nabídnuté záruky, slibu, nahrazení vazby dohledem probačního

úředníka, uložení předběžného opatření anebo přijetí peněžité záruky obviněný propouští z vazby na svobodu;

m) rozhodnutí soudu, jímž byla žádost obviněného o propuštění z vazby na svobodu zamítnuta a nebyla zároveň přijata nabídka slibu, záruky, vazba nebyla nahrazena dohledem probačního úředníka, předběžným opatřením anebo nebyla přijata nabídka peněžité záruky;
n) rozhodnutí soudu o tom, že peněžitá záruka připadá státu;
o) rozhodnutí státního zástupce nebo soudu o tom, že se peněžitá záruka zrušuje nebo se mění její výše.[134]

Naopak stížnost není přípustná proti usnesení o propuštění zadržené osoby na svobodu podle ustanovení § 77 odst. 2 tr. řádu, neboť usnesení v této věci není dle stanoviska[135] trestního kolegia Nejvyššího soudu rozhodnutím o vazbě. Charakter rozhodnutí o vazbě nemá dle komentářové literatury ani usnesení o propuštění zatčené osoby na svobodu dle ustanovení § 69 odst. 5 tr. řádu.[136]

Stížnost proti rozhodnutí o vazbě je oprávněn podat dle ustanovení § 142 tr. řádu obviněný, státní zástupce a ve prospěch obviněného rovněž též osoby, které by mohly podat v jeho prospěch odvolání, tedy příbuzní obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh. V případě, že se rozhodnutí o vazbě, proti němuž má směřovat stížnost, dotýká peněžité záruky ve smyslu § 73a tr. řádu, je oprávněnou k podání stížnost i osoba, která se souhlasem obviněného složila danou peněžitou záruku.

Stížnost obviněného proti rozhodnutí o vazbě nemá zpravidla odkladný účinek. Pokud by byl odkladný účinek stížnosti přiznán, mohl by být zmařen účel samotné vazby. Odkladný účinek zákon přiznává pouze stížnosti stran proti rozhodnutí o připadnutí peněžité záruky státu a stížnosti státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby, nejde-li o propuštění z vazby po vyhlášení zprošťujícího rozsudku.[137]

Ve vztahu k stížnosti státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby se uplatní odkladný účinek pouze v případě, že ji podal ihned po vyhlášení rozhodnutí. Až do roku 2010 byl odkladný účinek přiznán stížnosti

[134] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 951-960.
[135] Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 1988, sp. zn. Stn 4/97, [R 39/1998 tr.].
[136] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 951-960.
[137] JELÍNEK, J. a kolektiv, op. cit. 5, str. 326.

státního zástupce i v případech, že byl nad obžalovaným vynesen zprošťující rozsudek. Pokračující omezení osobní svobody po vydání zprošťujícího rozsudku však Ústavní soud označil za protiústavní a vyhlášením nálezu ve Sbírce zákonů byla tudíž tato úprava zrušena.[138]

Stížnost proti rozhodnutí o vazbě je nutné dle obecné úpravy zakotvené v ustanovení § 143 tr. řádu podat u orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje, a to ve lhůtě tří dnů ode dne oznámení usnesení. Jestliže se usnesení oznamuje nejen obviněnému, ale i jeho zákonnému zástupci či obhájci, běží lhůta od toho oznámení, které bylo provedeno nejpozději. Osobám, které mohou podat stížnost ve prospěch obviněného, končí lhůta k podání stížnosti společně s lhůtou obviněného. Státnímu zástupci však běží lhůta vždy samostatně. Samostatně běží rovněž lhůta i orgánu sociálně-právní ochrany dětí, je-li obviněným mladiství.

Důvody pro podání stížnosti proti rozhodnutí o vazbě jsou dle ustanovení § 145 tr. řádu (i.)nesprávnost některého jeho výroku, nebo (ii.) porušení ustanovení o řízení, které usnesení předcházelo, jestliže toto porušení mohlo způsobit nesprávnost některého výroku usnesení. Stížnost lze opřít i o nové skutečnosti a důkazy.

O stížnosti proti rozhodnutí o vazbě rozhoduje soud nadřízený soudu, který rozhodnutí vydal. V případě, že stížnost směřuje proti rozhodnutí státního zástupce, rozhoduje zpravidla do pěti dnů po uplynutí lhůty k podání stížnosti všem oprávněným osobám dle ustanovení § 146a odst. 1 písm. a) a b) tr. řádu soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který napadené rozhodnutí vydal. Tento postup se však neuplatní v případě, že státní zástupce rozhodl o propuštění obviněného z vazby bez přijetí některého opatření nahrazujícího vazbu či rozhodl o žádosti obviněného o zrušení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí nebo o zrušení předběžného opatření nahrazujícího vazbu.[139]

Nezamítne-li nadřízený orgán stížnost, zruší dle § 149 odst. 1 tr. řádu napadané usnesení, a je-li potřeba ve věci vydat nové rozhodnutí, zásadně rozhodne ve věci sám. Nové rozhodnutí soud nevydává například tehdy, pokud shledá, že není naplněn žádný vazební důvod. V takovém případě pouze zruší

[138] Nález Ústavního soudu ze dne 20. 4. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 6/10, [89/2010 USn.].
[139] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol., op. cit. 16, str. 298.

napadené rozhodnutí. Naopak vydat nové rozhodnutí, a to formou usnesení, musí soud např. při každé změně vazebních důvodů vymezených v § 67 tr. řádu.[140]

Ustanovení § 74 odst. 3 tr. řádu pak obsahuje zvláštní úpravu týkající se vrácení věci k novému projednání soudu prvního stupně (soudci), a to pouze z důvodu závažných vad rozhodnutí, které nelze odstranit v řízení před soudem druhého stupně. V okamžiku kdy soud druhého stupně napadené usnesení zruší a věc vrátí orgánu prvního stupně, musí zároveň vydat příkaz k propuštění obviněného z vazby na svobodu.

1.7.4.4. Žádost o propuštění z vazby

K přezkoumání důvodnosti vazby dochází nejenom na základě stížnosti proti rozhodnutí o vazbě, ale rovněž při rozhodování o žádosti obviněného o propuštění z vazby, kterou může obviněný podat kdykoliv. S ohledem na ustanovení § 71a tr. řádu je třeba za žádost o propuštění z vazby považovat i návrh obviněného na přijetí některého z opatření nahrazujících vazbu. Nicméně s ohledem na ustanovení § 59 odst. 1 tr. řádu, podle něhož je nutné každé konkrétní podání posuzovat primárně podle svého obsahu bez ohledu na nesprávnost svého označení. Z tohoto důvodu je tedy nutné posuzovat jako žádosti o propuštění z vazby i další podání obviněného. Jak uvádí Šámal, jako k žádosti o propuštění z vazby bude nutné přistupovat rovněž například k podání, ve kterém obviněný obecně zpochybňuje důvodnost a zákonnost vazby od jejího počátku a žádá o její přezkoumání, nebo například podání, ve kterém obviněný namítá, že vazební stíhání trvá již příliš dlouhou dobu.[141]

Na rozdíl od stížnosti proti rozhodnutí o vazbě může žádost o propuštění z vazby podat pouze obviněný, případně v jeho zastoupení obhájce. Žádost o propuštění z vazby ve smyslu ustanovení § 71a tr. řádu nemohou podat příbuzní obviněného. Takovouto případnou žádost příbuzných judikatura klasifikovala jako podnět na přezkoumání důvodnosti vazby ve smyslu ustanovení § 71 tr. řádu.[142]

---

[140] Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 1992, sp. zn. Tpj 46/92, [R 15/1995 tr.].

[141] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 820.

[142] Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 25. 6. 1980, sp. zn. 1 To 47/80, [R 57/1981 tr.].

Obviněný má právo podat žádost o propuštění z vazby kdykoliv po právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby, přičemž o žádosti obviněného musí být rozhodnuto bez zbytečného odkladu, tj. urychleně bez zbytečných průtahů. Orgánem rozhodujícím o žádosti obviněného je v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem soud, resp. souhlasí-li státní zástupce s propuštěním obviněného z vazby, může v řízení před soudem o propuštění z vazby dle ustanovení § 73b odst. 2 poslední věty rozhodnout i předseda senátu.

V přípravném řízení však státní zástupce není oprávněn o žádosti obviněného, v případě že nechce žádosti vyhovět, sám rozhodnout. Jestliže státní zástupce nepovažuje žádost obviněného za důvodnou, je povinen ji předložit včetně svého stanoviska a vyšetřovacího spisu v pořádkové lhůtě pěti pracovních dnů od doručení k rozhodnutí soudci.[143]

Aby nedocházelo ke zneužívání práva ze strany obviněného, zákonodárce limitoval možnost podávat nové žádosti o propuštění. Konkrétně tr. řád v ustanovení § 71a v poslední větě stanovuje, že „*byla-li žádost zamítnuta, může ji obviněný, neuvede-li v ní jiné důvody, opakovat až po uplynutí 30 dnů od právní moci rozhodnutí, kterým byla zamítnuta jeho žádost o propuštění z vazby, nebo kterým bylo rozhodnuto o dalším trvání vazby nebo o změně důvodů vazby*“. Pokud by i přes výslovnou zákonnou úpravu obviněný podal opakovanou žádost před uplynutím 30denní lhůty, příslušný orgán o takové žádosti dle zavedené soudní praxe nerozhoduje a pouze obviněného přípisem vyrozumí, že žádost byla podána v rozporu s citovaným ustanovením. Nicméně i takového neformální sdělení není oprávněn učinit sám státní zástupce.[144]

1.7.4.5. Přezkoumání důvodnosti vazby z úřední povinnosti

Institut vazby jako jeden z nejpřísnějších zajišťovacích prostředků, kterým je obviněný zbaven po určitou dobu osobní svobody, podléhá pravidelnému přezkoumávání důvodnosti jeho trvání. Prostředky, kterými je přezkoumávána důvodnost a tím i zákonnost vazby, jsou dány nejen na straně obviněného v podobě stížnosti proti rozhodnutí o vazbě či žádosti o propuštění, ale i na straně orgánů činných v trestním řízení. Těm ukládá zákonná úprava konkrétně v ustanovení § 71 tr. řádu povinnost průběžně zkoumat, zda i nadále

[143] Čl. 34 odst. 1 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. září 2009 č. 8/2009, o trestním řízení.

[144] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 823.

u obviněného trvají důvody vazby, zda nedošlo k jejich změně nebo zda vazbu nelze nahradit jiným alternativním opatřením.[145]

Orgány činné v trestním řízení při přezkoumání důvodnosti vazby jsou povinny přihlížet zejména k tomu, zda ponechání obviněného ve vazbě vyžaduje obtížnost případu nebo jiné závažné důvody, pro které nelze trestní stíhání skončit, nebo zda by propuštěním obviněného z vazby bylo zmařeno či podstatně ztíženo dosažení účelu trestního stíhání. Vantuch upozorňuje, že je nutné skutečnost, že trestní stíhání nebylo možno pro obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů skončit, vykládat s přihlédnutím ke složitosti a rozsahu potřebného dokazování v konkrétní věci. Další trvání vazby by tak nebylo možné odůvodnit např. organizačně-administrativními průtahy na straně orgánů činných v trestním řízení.[146] Důvodnost délky trvání vazby je také nutné posoudit nejen na základě relevance a dostatečnosti vazebních důvodů, ale rovněž je třeba zohlednit další kritérium spočívající v tom, zda orgány činné v trestním řízení postupují ve vazební věci s největším urychlením a zvýšenou pečlivostí.[147]

Ustanovení § 71 odst. 1 tr. řádu povinnost přezkoumávat trvání důvody vazby ukládá obecně všem orgánům činným v trestním řízení, z čehož lze dovodit, že tato povinnost se vztahuje i na policejní orgán konající vyšetřování, a to i přesto, že sám nemůže rozhodnout o propuštění obviněného z vazby či o změně důvodů vazby. Dojde-li tedy policejní orgán k závěru, že pominuly důvody vazby, předloží státnímu zástupci návrh na propuštění obviněného z vazby a připojí k němu originál trestního spisu.[148]

Kromě policejního orgánu se povinnost přezkoumávat důvodnost trvání vazby vztahuje samozřejmě na státního zástupce, který vykonává v přípravném řízení dozor. Státní zástupce je povinen neprodleně obviněného propustit z vazby na svobodu, pokud v průběhu přípravného řízení dojde ke změně právního posouzení na méně závažný trestný čin ve smyslu ustanovení § 68 odst. 2 tr. řádu, či je zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a k okolnostem případu trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, a do této doby

[145] MANDÁK, V., op. cit. 28, str. 168.

[146] VANTUCH, P. Trvání vazby. *Právní rádce*, 2003, č. 7, str. 58.

[147] VAN DIJK, P. et al. (eds.). Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. 4th ed. Antwerpen-Oxford: Intersentia, 2006, str. 493-494.

[148] Čl. 40 odst. 3 Závazného pokynu policejního prezidenta č. 103/2013 ze dne 28. 5. 2013 o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení.

nebylo konstatováno soudem, že se obviněný již dopustil jednání odůvodňujícího vazbu ve smyslu ustanovení § 68 odst. 3 a 4 tr. řádu. Usnesení o propuštění obviněného z vazby na svobodu státní zástupce nevydává, není-li důvodem propuštění pominutí důvodů vazby. Obviněný se z vazby na svobodu propouští na základě příkazu, který je nutno bezodkladně doručit vazební věznici a rovněž ověřit, zda byl doručen. Dojde-li státní zástupce sám nebo z návrhu policejního orgánu na propuštění obviněného z vazby k závěru, že důvody vazby u obviněného pominuly, rozhodne v takovém případě usnesením, že se obviněný propouští z vazby na svobodu. O stížnosti proti tomuto rozhodnutí rozhoduje státní zástupce nejblíže vyššího státního zastupitelství (§ 146a odst. 1 písm. a) tr. řádu a contrario).

Pokud by nastala situace, že pominul pouze jeden z důvodů vazby, ale další důvod(y) nikoliv, tj. dochází k zúžení důvodů vazby, státní zástupce rozhoduje usnesením o změně důvodů vazby. O stížnosti proti tomuto usnesení rozhoduje soud. O změně důvodů vazby státní zástupce vyrozumí věznici, v níž obviněný vykonává vazbu. Pokud by však státní zástupce zjistil, že se objevil nový důvod vazby, tj. dochází k rozšíření důvodů vazby, navrhne soudu, aby o změně důvodů vazby rozhodl.[149] Sám k rozhodnutí o rozšíření důvodů vazby oprávněný není.

Byl-li obviněný vzat do vazby pro koluzní důvod vazby a má-li státní zástupce za to, že obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, podá návrh soudu, aby bylo rozhodnuto o tom, že se obviněný nadále ponechává ve vazbě z tohoto důvodu. Obdobně státní zástupce postupuje v případě, že došlo k překvalifikaci skutku na méně závažný trestný čin dle § 68 odst. 2 tr. řádu, nebo je zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a k okolnostem případu trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, avšak současně byly zjištěny okolnosti uvedené v § 68 odst. 3 a 4 tr. řádu.[150]

Primární povinnost přezkoumávat trvání důvodů vazby v přípravném řízení je uložena tedy policejnímu orgánu a dozorujícímu státnímu zástupci. Soudce přezkoumává trvání důvodů vazby v přípravném řízení pouze při rozhodování o (i.) žádosti obviněného o propuštění z vazby, (ii.) návrhu státního zástupce na

[149] Čl. 33 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. září 2009 č. 8/2009, o trestním řízení.

[150] Čl. 33 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. září 2009 č. 8/2009, o trestním řízení.

rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě, (iii.) změně důvodů vazby, jestliže byl shledán nový důvod vazby, nebo (iv.) stížnosti proti usnesení státního zástupce o vazbě.

Ve stádiu trestního řízení před soudem je povinnost přezkoumávat trvání důvodů vazby naopak přenesena primárně na soud, který věc v daném stadiu řízení projednává. Státní zástupce a obžalovaný zde mají postavení stran a mohou činit návrhy na propuštění obžalovaného z vazby na svobodu nebo na změnu vazebních důvodů.[151]

1.7.4.6. Rozhodování o dalším trvání vazby

Ačkoliv tr. řád v ustanovení § 71 zakotvuje obecnou povinnost orgánů činných v trestním řízení průběžně po celou dobu probíhajícího trestního řízení zkoumat trvání důvodů vazby, v ustanovení § 72 tr. řádu nalezneme další institut, který je spojen s přezkoumáním vazby a který stanovuje zákonnou periodu, ve které musí být o dalším trvání vazby rozhodnuto. Dle tohoto ustanovení je soudce v přípravném řízení povinen nejpozději každé tři měsíce od právní moci rozhodnutí o vazbě rozhodnout na návrh státního zástupce o tom, zda se obviněný i nadále ponechává ve vazbě, nebo zda se z vazby propouští na svobodu. Rozhodnutím o vazbě ve smyslu ustanovení § 71 odst. 1 tr. řádu se přitom rozumí rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby, rozhodnutí o žádosti obviněného o propuštění z vazby, rozhodnutí o návrhu obviněného na přijetí některého opatření nahrazujícího vazbu, rozhodnutí o trvání vazby obviněného (o jeho ponechání ve vazbě) a rozhodnutí o změně vazebních důvodů.[152] Z dikce ustanovení § 72 poslední věty jednoznačně vyplývá, že lhůta k rozhodnutí o dalším trvání vazby má charakter lhůty propadné, tudíž pokud by došlo k jejímu překročení, musel by být obviněný neprodleně propuštěn z vazby na svobodu.

Rozhodnutí o dalším trvání vazby činí soudce v přípravném řízení na základě návrhu státního zástupce, který musí být doručen soudu nejpozději patnáct dnů před uplynutím lhůty tří měsíců. V případě, že by návrh nebyl podán, není soudce s ohledem na ustanovení § 73b odst. 3 tr. řádu o dalším trvání vazby oprávněn rozhodnout. Lhůta k podání návrhu je zachována jen tehdy, je-li návrh doručen soudu plných patnáct dnů před skončením příslušné lhůty trvání vazby.

[151] RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J., op. cit. 29, str. 475.
[152] JELÍNEK, J. a kolektiv, op. cit. 5, str. 322-323.

To znamená, že návrh musí být doručen nejpozději toho dne, který předchází dni, jenž je patnáctým dnem počítaným zpět od konce lhůty trvání vazby.[153]

Tr. řád explicitně stanovuje, že tříměsíční lhůta, ve které musí být rozhodnuto o dalším trvání vazby, je lhůtou propadnou. Jak je tomu ale v případě 15denní lhůty pro podání návrhu státním zástupcem? Tr. řád sice v ustanovení § 72 odst. 2 výslovně neuvádí, že nedodržení 15denní lhůty pro podání návrhu státním zástupcem by mělo mít stejné následky jako nedodržení lhůty dle odstavce 1 téhož ustanovení, nicméně i přes nejasné znění zákona je podle teorie i praxe také tako lhůta lhůtou propadnou. Smyslem 15denní lhůty určené státnímu zástupci pro podání návrhu je nepochybně zajištění dostatečného časového prostoru, v rámci něhož má soudce možnost náležitě prostudovat předložený spisový materiál, posoudit nutnost dalšího trvání vazby a případně i nařídit vazební zasedání a umožnit obviněnému se k věci odpovídajícím způsobem vyjádřit.[154] Uvedené argumentaci přisvědčil i Vrchní soud, který ve svém aktuálním rozhodnutí konstatoval, že „*patnáctidenní lhůta k podání návrhu státního zástupce na vydání rozhodnutí soudce o dalším trvání vazby podle § 72 odst. 2 tr. řádu je prekluzivní, jejím marným uplynutím nepřichází v úvahu další trvání vazby obviněného a nemohou trvat ani instituty vazbu nahrazující podle § 73 a § 73a tr. řádu. V takovém případě je třeba vydat příkaz k propuštění obviněného z vazby podle § 73b odst. 6 per analogiam tr. řádu.*“[155]

Ustanovení § 72 odst. 3 tr. řádu zakotvuje další zvláštní 30denní lhůtu pro rozhodnutí soudu o dalším trvání vazby, která běží zcela samostatně ode dne, kdy byla podána proti vazebně stíhanému obviněného obžaloba či návrh na schválení dohody o vině a trestu nebo ode dne, kdy byl soudu doručen spis na základě rozhodnutí o postoupení nebo přikázání věci vazebně stíhaného obviněného. V případě, že soud v 30denní lhůtě nerozhodne, musí být obviněný neprodleně propuštěn z vazby. Rozhodne-li soud, že se obviněný ponechává ve vazbě, nebo rozhodne o vzetí obviněného do vazby až po podání obžaloby nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu, je povinen postupovat přiměřeně podle § 72 odst. 1 tr. řádu, tedy pravidelně každé tři měsíce od právní moci rozhodnutí o vazbě přezkoumat další trvání vazby.

[153] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 7.1994, sp. zn. 1 Tvn 121/94, [R 58/1994 tr.].
[154] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 826.
[155] Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 7. 2015, sp. zn. *4 To 67/2015, [R 35/2017 tr.].*

V případě, že tříměsíční lhůta skončí v průběhu řízení o opravném prostředku před nadřízeným soudem, je k rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě nebo o jeho propuštění z vazby příslušný tento nadřízený soud. Soud, proti jehož rozhodnutí byl podán opravný prostředek, je povinen nadřízený soud o konci 30denní lhůty vyrozumět.

1.8 MOŽNOSTI NAHRAZENÍ VAZBY

Jak již bylo zmíněno výše, institut vazby z pohledu zásahu do základních práv obviněného představuje nejkrajnější opatření k zajištění obviněného pro účely trestního řízení. Vazba byla v předcházející kapitole definována jako fakultativní a subsidiární zajišťovací opatření, které má být dle zákona užito až v případě, že nelze osobu obviněného zajistit jiným, z hlediska zásahu do osobní svobody obviněného mírnějším opatřením, které by mohlo vazbu v souladu se zásadou přiměřenosti a zdrženlivosti nahradit. Proto zákonodárce v ustanovení § 73 a § 73a tr. řádu upravuje několik alternativních opatření, která mohou být ukládána samostatně nebo libovolně i v kombinaci s jinými, čímž bude zajištěna dostupnost a dosažitelnost obviněného pro orgány činné v trestním řízení, aniž by současně musel být obviněný fyzicky zbaven svobody umístěním do vazební věznice. Mezi opatření nahrazující vazbu patří:

(i.) záruka zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby,

(ii.) písemný slib obviněného,

(iii.) dohled probačního úředníka,

(iv.) uložení předběžného opatření,

(v.) peněžitá záruka.

V souvislosti s uložením některého ze shora uvedených opatření může orgán rozhodující o vazbě uložit obviněnému současně i omezení spočívající v (vi.) zákazu vycestování do zahraničí a od roku 2016 nově i v (vii.) elektronické kontrole plnění povinností[156].

[156] Institut elektronické kontroly plnění povinností uložených obviněnému v souvislosti s některým opatřením nahrazujícím vazbu byl do tr. řádu zakotven s účinností od 1. 7. 2016 zákonem č. 150/2016 Sb.

Všechna opatření nahrazující vazbu dle tr. řádu slouží k tomu, aby nemusel být obviněný závažným způsobem dočasně zbaven osobní svobody umístěním do vazební věznice, a zároveň aby jeho ponecháním na svobodě nebyl ohrožen účel trestního řízení. Nepochybný přínos uvedených opatření nahrazujících vazbu lze shledat v zachování sociálních vazeb obviněného a snížení nákladů trestního řízení.[157] Opatření nahrazující vazbu však vždy musí plnit základní funkci vazby – zajistit obviněného pro účely trestního řízení a zabránit mu v jednání vymezeném v § 67 písm. a) nebo c). Z povahy věci je však využití alternativ vazby vyloučeno v případech vazby koluzní dle § 67 písm. b), kdy existuje důvodná obava, že obviněný bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci v roce 2010 dokončil výzkum, který se věnoval získání podrobných poznatků o využívání opatření nahrazujících vazbu v České republice a posouzení možnosti jejich rozsáhlejšího využívání.[158] Expertní dotazníkové šetření bylo provedeno mezi soudci, státními zástupci a probačními úředníky. Respondenti byli mimo jiné dotazováni, která opatření nahrazující vazbu dle jejich názoru nejlépe plní svou funkci. Nejlépe byla hodnocena z hlediska plnění účelu opatření peněžitá záruka a dohled probačního úředníka. Možná i díky jednoduché aplikaci byl pozitivně hodnocen i písemný slib obviněného, ačkoliv ohledně upřímnosti slibu panuje mezi respondenty značná skepse. Naopak za institut zcela formální, nedůvěryhodný a v praxi k danému účelu komplikovaně využitelný byla označena záruka zájmového sdružení občanů či důvěryhodné osoby. U této alternativy v konkrétních případech respondenti často postrádali v okolí obviněného osobu, kterou by bylo možné označit za důvěryhodnou a schopnou účinného a příznivého působení na obviněného.[159]

Rozhodování o nahrazení vazby v řízení před soudem přísluší výlučně soudu (senátu, samosoudci). Také v přípravném řízení je rozhodování o ponechání obviněného na svobodě v důsledku nahrazení vazby některým z uvedených opatření svěřeno výhradně soudci (§ 74b odst. 3 tr. řádu a contrario), a to z toho důvodu, že v tomto konkrétním případě musí úvaze o nahrazení vazby předcházet úvaha, zda zde jsou vůbec dány důvody pro uvalení vazby. Jediným oprávněným k rozhodování o tom,

[157] ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S., HOLAS, J., VLACH, J. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 5, str. 142-144.

[158] ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: ISKP, 2010. [cit. 2017-08-28]. Dostupné z: http://www.ok.cz/iksp/docs/375.pdf.

[159] ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S., HOLAS, J., VLACH, J., op. cit. 157, str. 144.

zda jsou u obviněného dány důvody vazby, je výhradně soudce, nikoliv státní zástupce. Naopak státní zástupce je oprávněn v přípravném řízení samostatně rozhodovat o propuštění obviněného z vazby za současného uložení některého z opatření nahrazujících vazbu, a to z toho důvodu, že zde existuje již dřívější rozhodnutí soudu o důvodnosti vazby a tedy i naplnění vazebních důvodů.[160]

Po rozhodnutí o náhradě vazby jiným opatřením je příslušný orgán povinen sledovat chování obviněného a plnění jeho povinností. Nově je ke kontrole těchto povinností možno využít elektronické sledování obviněného (blíže podkapitola 1.8.7.). Pokud obviněný neplní povinnosti uložené v souvislosti s nahrazením vazby a trvají-li důvody vazby, soud a v přípravném řízení soudce (na návrh státního zástupce) rozhodne o vazbě.

1.8.1 Záruka zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby

Převzetí záruky ze strany zájmového sdružení je jedním z projevů zásady spolupráce se zájmovými sdruženími občanů dle § 2 odst. 7 tr. řádu.[161] Zájmová sdružení občanů dle § 3 odst. 1 tr. řádu představuje legislativní zkratku pro odborové organizace, organizace zaměstnavatelů, občanská sdružení (s výjimkou politických stran a hnutí), církve, náboženské společnosti a právnické osoby sledující v předmětu své činnosti charitativní účely. Záruku za obviněného rovněž může převzít i jiná důvěryhodná osoba. Dle ustanovení § 73 odst. 1 písm. a) tr. řádu musí tyto osoby zajistit, že se obviněný na vyzvání dostaví k orgánu činnému v trestním řízení a že vždy předem oznámí vzdálení se z místa pobytu.

Zároveň ale musí splňovat základní podmínku pro možnost využití tohoto alternativního opatření, a to schopnost účinně ovlivňovat obviněného a jeho chování. Taková schopnost je podmíněna existencí určitého vztahu (např. rodinného, pracovního) mezi osobou přebírající záruku a obviněným. S ohledem na své procesní postavení tak nemůže být takovou osobou obhájce obviněného, neboť ze vztahu obviněného a obhájce vyplývá jistá nesvoboda spočívající v závislosti obhájce na postavení a pokynech svého klienta, což by mohlo v konkrétních situacích bránit obhájci, aby příznivě a účinně ovlivňoval chování obviněného.[162] Ústavní soud v této věci konstatoval, že důvěryhodná osoba ve

[160] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol., op. cit. 16, 294.

[161] VANTUCH, P. Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. *Právní rádce*, 2003, č. 8, str. 58.

[162] Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 6. 2003, sp. zn. 4 To 558/2003, [R 34/2004 tr.].

smyslu § 73 odst. 1 písm. a) tr. řádu musí být nadána jistou nezávislostí, autoritou a zároveň též určitým bližším vztahem k obviněnému, aby mohla jeho chování kontrolovat a v případě potřeby pozitivně ovlivňovat, přičemž by k tomu měla mít potřebné prostředky a vliv. Obhájce obviněného v konkrétní věci by se potom mohl vystavit nebezpečí střetu zájmů vyplývajících z požadavků náležitého výkonu obhajoby, jestliže by měl zároveň plnit podmínku poskytnuté záruky za další chování obviněného.[163]

Pokud obviněný nebude plnit povinnosti uložené v souvislosti s nahrazením vazby zárukou zájmového sdružení občanů či důvěryhodné osoby a důvody vazby i nadále trvají, soud a v přípravném řízení soudce (na návrh státního zástupce) rozhodne o vazbě. V této souvislosti se nabízí otázka, zda by tr. řád neměl určitým způsobem sankcionovat osobu poskytující záruku v situacích, kdy obviněný neplní stanovené povinnosti a subjekt nabízející záruku k takovému stavu svým pasivním přístupem k obviněnému přispěl. *De lege ferenda* by bylo vhodné zvážit například postih v podobě dočasné nemožnosti nabízet záruku ve smyslu § 73 odst. 1 písm. a) tr. řádu.

1.8.2 Písemný slib obviněného

Je-li dán důvod vazby útěkové či předstižné, může dále orgán rozhodující o vazbě ponechat obviněného na svobodě nebo ho propustit na svobodu na základě písemného slibu obviněného, pokud takový slib považuje vzhledem k osobě obviněného a k povaze projednávaného případu za dostatečný.

Obsahem písemného slibu je osobní prohlášení obviněného, že povede řádný život, zejména že se nedopustí trestné činnosti, na vyzvání se dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, vždy předem oznámí vzdálení se z místa pobytu a že splní povinnosti a dodrží omezení, která mu budou orgánem rozhodujícím o vazbě uložena.

Rozhodující orgán musí dříve, než přijme slib obviněného, pečlivě uvážit všechny okolnosti týkající se případu a osoby obviněného důležité pro posouzení, zda je možné slib považovat za dostatečný.[164] Takový závěr bude moci orgán rozhodující o alternativním opatření učinit zejména tehdy, pokud má obviněný ve

[163] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. I. ÚS 263/05, [35/2006 USn.].
[164] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 1992, sp. zn. 6 To 48/92, [R 29/1993 tr.].

společnosti dobrou pověst, má stálé bydliště a zaměstnání, případně jinak řádně obstarává své příjmy, pečuje o rodinu apod.

Co se samotné formy slibu obviněného týče, musí být vždy vyhotoven v písemné podobě a osobně obviněným, to znamená, že obviněný musí slib vlastnoručně podepsat. Textace ustanovení § 73a odst. 1 písm. b) tr. řádu implicitně vylučuje, aby písemný slib složil za obviněného v zastoupení např. jeho obhájce. Ten sice může znění slibu fakticky vypracovat, ale podepsat ho musí sám obviněný. Tr. řád nestanovuje povinnost, že by musel být učiněn formou samostatného podání. Obviněný ho tak může učinit i např. v rámci žádosti o propuštění z vazby nebo ve stížnosti proti usnesení, jímž byl do vazby vzat.[165]

Osobně jsem toho názoru, že tento institut je spíše formální proklamací, a proto ho v praxi z důvodu zajištění účelu vazby je nutné v převážné části případů ukládat společně s některým z dalších opatření nahrazujících vazbu (např. peněžitou zárukou či nově elektronickou kontrolou). Peněžitá záruka tak bude upevňovat vůli obviněného svému slibu dostát, příp. elektronická kontrola umožní efektivně a v reálném čase kontrolovat povinnost z využití tohoto institutu plynoucí.

1.8.3 Dohled probačního úředníka

Útěková či předstižná vazba může být též nahrazena dohledem probačního úředníka Probační a mediační služby České republiky, a to za předpokladu, že lze s ohledem na osobu obviněného a povahu projednávaného případu tímto opatřením dosáhnout účelu vazby.

S dohledem je spojena řada povinností, přičemž některé tyto povinnosti plynou obviněnému buď přímo ze zákona, nebo z výroku rozhodnutí, jímž se dohled probačního úředníka stanovil. Explicitně je v tr. řádu uvedena povinnost obviněného se ve stanovených lhůtách k probačnímu úředníkovi dostavit a změnit místo pobytu pouze s jeho souhlasem. Ve výroku rozhodnutí však může rozhodující orgán stanovit obviněnému povinnost podrobit se dalším omezením směřujícím k tomu, aby se obviněný nedopustil trestné činnosti a nemařil průběh trestního řízení. Výslovně byla novelou č. 150/2016 Sb. zakotvena možnost orgánu rozhodujícímu o vazbě současně uložit obviněnému povinnost zdržovat se

[165] VANTUCH, P., op. cit. 161, str. 59.

ve stanoveném časovém období v určitém obydlí, nebrání-li mu v tom důležité demonstrativně uvedené důvody jako např. výkon zaměstnání nebo povolání, poskytnutí zdravotních služeb u poskytovatele zdravotních služeb v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu. Časové období, ve kterém je obviněný povinen se zdržovat v určitém obydlí v pracovních dnech, ve dnech pracovního klidu a pracovního volna, stanovuje rozhodující orgán s přihlédnutím zejména k pracovní době obviněného, k času potřebnému na přesun do a ze zaměstnání, k péči o nezletilé dítě a k vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí. Pro rozhodnutí, zda bude uložena obviněnému povinnost zdržovat se na určeném místě, je souhlas obviněného irelevantní, nicméně je zachováno jeho právo se před rozhodnutím k uvedenému vyjádřit. V případě, že by se v průběhu plnění povinnosti vyskytla potřeba změny výkonu uvedené povinnosti nebo jiného nastavení časového období, bude rozhodující orgán postupovat analogicky podle § 334e tr. řádu.

V rámci výkonu dohledu probační úředník s obviněným pracuje v souladu s povinnostmi vymezenými orgánem rozhodujícím o vazbě podle § 73 odst. 3 tr. řádu. Tyto povinnosti je probační úředník oprávněn v jejich mezích zpřesňovat a případně blíže specifikovat.

Probační úředník je povinen průběžně ve stanovených termínech prostřednictvím zprávy o výkonu dohledu informovat orgán, který rozhodl o nahrazení vazby dohledem, o plnění povinností obviněným. V případě neplnění podmínek dohledu nebo neplnění uložených povinností probační úředník bezodkladně informuje příslušný rozhodující orgán i mimo stanovený termín k podání zprávy.[166] Trvají-li i nadále důvody vazby, může soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce rozhodnout o vzetí obviněného do vazby.

1.8.4 Uložení předběžného opatření

Institut předběžného opatření je poměrně novým procesním institutem, který byl tr. řádu zakotven zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, a to konkrétně do ustanovení §88b až § 88o. Účel zmiňovaného zákona, resp. institutu předběžných opatření nebyl v jeho textu zákonodárcem deklarován. Dle

[166] PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Metodický postup Probační a mediační služby ČR v oblasti nahrazení vazby dohledem probačního úředníka*. [cit. 2017-08-28]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/.

Jelínka je obecným účelem těchto opatření ochrana života, svobody, lidské důstojnosti obětí trestných činů, ochrana osob jim blízkých a konečně také ochrana společnosti jako celku.[167]

S účinností od 1. 8. 2013 právní úprava umožňuje uložit obviněnému v souvislosti s nahrazením vazby jako jedno z alternativních opatření právě předběžná opatření dle § 88b a násl. tr. řádu. Ustanovení § 73 odst. 1 písm. d) tr. řádu stanoví, že orgán rozhodující o vazbě může ponechat obviněného na svobodě nebo ho na svobodu propustit, je-li dán důvod vazby uvedený § 67 písm. a) nebo c) a rozhodne-li zároveň o uložení některého z předběžných opatření. Předběžná opatření se však nemusí vázat jen na nahrazení vazby jiným opatřením, ale mohou být též ukládána i zcela samostatně a nezávisle na vazbě za splnění podmínek uvedených v §88b tr. řádu.

Taxativní výčet předběžných opatření, která lze obviněnému uložit, uvádí ustanovení § 88c tr. řádu. Řadí se mezi ně zákaz styku s určitými osobami, zákaz vstupu do obydlí, zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami, zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě, zákaz vycestování do zahraničí, zákaz držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páchání trestné činnosti, zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky, zákaz her a sázek a zákaz výkonu další konkrétně vymezené činnosti, jejíž povaha umožňuje opakování nebo pokračování v trestné činnosti.

Předběžné opatření lze uložit, stejně jako v případě vazby, pouze obviněnému, a to tehdy, vyplývá-li z jednání obviněného nebo z dalších konkrétních skutečností důvodná obava, že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil. Současně musí dosud zjištěné skutečnosti nasvědčovat tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán a má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného a na povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu předběžného opatření dosáhnout jiným opatřením. Zároveň je nutné, aby uložení předběžného opatření vyžadovala ochrana oprávněných zájmů poškozeného,

[167] JELÍNEK, J. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 5, str. 27.

který je fyzickou osobou, zejména jeho života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti, nebo zájmů osob mu blízkých, nebo ochrana zájmů společnosti.

Nejvyšší přípustná doba trvání předběžných opatření, na rozdíl od trvání vazby, není tr. řádem limitována. Stejně tak tr. řád dobu trvání předběžného opatření neřadí mezi náležitosti rozhodnutí o předběžném opatření. V ustanovení § 88n je pouze stanoveno, že předběžné opatření dle § 88n trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje jeho účel, nejdéle však do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí. Jelínek se k absenci limitace trvání předběžného opatření staví kriticky vzhledem k poznatkům o laxním přístupu při aplikaci ustanovení tr. řádu omezujících osobní svobodu obviněného.[168] Tr. řád umožňuje oprávněnému kdykoli žádat o zrušení předběžného opatření. O takové žádosti musí předseda senátu nebo v přípravném řízení státní zástupce rozhodnout bez zbytečného odkladu. Pokud byla žádost zamítnuta, může ji obviněný, neuvede-li v ní nové důvody, opakovat až po uplynutí tří měsíců ode dne právní moci rozhodnutí. O užití předběžného opatření se rozhoduje ve formě usnesení, opravným prostředkem je tedy dle § 88m tr. řádu stížnost.

V případě, že by obviněný neplnil podmínky, které mu byly předběžným opatřením uloženy, může příslušný orgán dle § 88o tr. řádu rozhodnout o (i.) uložení pořádkové pokuty podle § 66, (ii.) uložení jiného druhu předběžného opatření, nebo (iii.) vzetí obviněného do vazby.

1.8.5 Peněžitá záruka

Ustanovení § 73a tr. řádu dále umožňuje vazbu nahradit peněžitou zárukou neboli kaucí. Peněžitou zárukou lze opět nahradit vazbu v případě existence důvodné obavy dle ustanovení § 67 písm. a) a c), avšak oproti předcházejícím alternativním opatřením je užití peněžité záruky v případě předstižné vazby dle § 67 písm. c) vyloučeno v případech, kdy je obviněný stíhán pro taxativně vyjmenované[169] nejzávažnější trestné činy.

Složit peněžitou záruku může buď obviněný sám, nebo s jeho souhlasem i jiná osoba (dále také složitel) za podmínky, že byla před přijetím peněžité záruky orgánem rozhodujícím o nahrazení vazby seznámena s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je důvod vazby útěkové či předstižné shledáván. Toto

[168] JELÍNEK, J., op. cit 168, str. 30.

[169] Ustanovení § 73a odst. 1 tr. řádu.

seznámení je předpokladem pro to, aby se složitel mohl kvalifikovaně rozhodnout, zda peněžitou záruku za obviněného složí. Zároveň musí být obviněný i osoba skládající záruku poučeni o době trvání záruky, důvodech, při kterých může peněžitá záruka připadnout státu nebo o podmínkách pro použití záruky k zaplacení peněžitého trestu nebo nákladů řízení, popř. v případě odsuzujícího rozsudku použita k úhradě pohledávky poškozeného. Nezřídka je však v praxi ze strany orgánu rozhodujícího o nahrazení vazby peněžitou zárukou přistupováno k poučení jako k pouhé formalitě.[170] Otázkou poučovací povinnosti se v poslední době rovněž zabýval Ústavní soud, který ve svém nálezu upozornil na potřebu ochrany zájmů složitele. Obecný soud, jako orgán ochrany základních práv a svobod, před přijetím peněžité záruky musí dle nálezu Ústavního soudu ověřit, zda se složiteli takového řádného poučení skutečně dostalo. Vrácení peněžité záruky je totiž podmíněno nikoli budoucím přislíbeným chováním složitele, ale chováním obviněného, a to dokonce nejen budoucím, nýbrž i takovým, které mu je kladeno ve smyslu § 73a odst. 6 až 8 tr. řádu za vinu.[171] Ústavní soud dále shrnul, že účelem důsledného plnění poučovací povinnosti je nejen ochrana majetkových zájmů složitele, ale i ochrana zájmu státu a poškozené osoby, neboť nesplnění této poučovací povinnosti ze strany příslušného orgánu vede ke snížení účinnosti tohoto prostředku a v konečném důsledku i k znevýhodnění poškozeného, neboť v případě nedůsledného poučení je vyloučen postup podle § 73a odst. 6 tr. řádu.[172] Pokud totiž složitel prokáže, že nebyl náležitě poučen podle § 73a odst. 1 a 9 tr. řádu, představuje použití složené peněžité záruky podle § 73a odst. 7 tr. řádu k úhradě pohledávky poškozeného neústavní zásah do vlastnického práva složitele záruky podle čl. 11 odst. 1 LZPS a současně také neposkytnutí náležité soudní ochrany podle čl. 36 odst. 1 LZPS.[173]

Samotné rozhodování o peněžité záruce probíhá ve dvou fázích. V prvním stádiu nejprve orgán rozhodující o vazbě na návrh obviněného, popř. jiné osoby nabízející složení peněžité záruky za obviněného, rozhodne o přípustnosti peněžité záruky, včetně určení její výše a způsobu jejího složení. Přípustnost peněžité záruky je posuzována na základě konkrétních okolností případu a vzhledem k závažnosti skutečností odůvodňujících vazbu. Ve druhé fázi, na

[170] VÍTKOVÁ, E. *Peněžitá záruka jako opatření nahrazující vazbu*. Epravo.cz, a.s., [cit. 2017-08-28] Dostupné z: http://www.epravo.cz/top/clanky/penezita-zaruka-jako-opatreni-nahrazujici-vazbu-a-jeji-mozna-uskali-103455.html

[171] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14. 6. 2014, sp. zn. III. ÚS 2787/15, [Výběr ÚS 1847/2016].

[172] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14. 6. 2014, sp. zn. III. ÚS 2787/15, [Výběr ÚS 1847/2016].

[173] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14. 6. 2014, sp. zn. III. ÚS 2787/15, [Výběr ÚS 1847/2016].

základě přijetí složené peněžité záruky, orgán rozhodující o vazbě rozhodne o ponechání obviněného na svobodě, resp. o propuštění na svobodu, přičemž toto rozhodnutí má povahu rozhodnutí o vazbě dle § 74 tr. řádu a je učiněno ve formě usnesení. Ve výroku tohoto usnesení musí být současně uvedeno, že se složená peněžitá záruka v konkrétní výši přijímá a vzhledem k přijetí peněžité záruky se obviněný propouští z vazby na svobodu, popř. ponechává se na svobodě.

Pokud však orgán rozhodující o vazbě rozhodne, že vzhledem k okolnostem případu nebo závažnosti skutečností odůvodňujících vazbu nabídku peněžité záruky nepřijímá, v rozhodnutí se výše kauce ani způsob jejího složení neuvádí. V návaznosti na negativní rozhodnutí soudu o nepřípustnosti přijetí kauce pak bude obviněný buď vzat do vazby, nebo bude ponechán ve vazbě, popř. bude zamítnuta jeho žádost o propuštění z vazby na svobodu, byl-li návrh na přijetí peněžité záruky její součástí, kde se vedle výroku o zamítnutí takové žádosti obviněného uvede výrok o nepřijetí nabídky peněžité záruky.[174]

Výši peněžité záruky je nutné určovat s ohledem na osobní a majetkové poměry obviněného nebo toho, kdo za něho složení peněžité záruky nabízí, dále s přihlédnutím k závažnosti trestného činu, pro který je obviněný stíhán dle kritérií uvedených v § 39 odst. 2 tr. zákoníku, a také s ohledem na závažnost důvodů vazby (tj. nakolik hrozí, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat anebo bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo jímž hrozil). Minimální výše kauce je zákonem stanovena na 10 000 Kč. Maximální výši zákonodárce nestanovil.[175] V praxi tak může kauce dosáhnout s ohledem na majetkové poměry obviněného až stovek milionů korun.

Po přijetí složené peněžité záruky je soud povinen za trvání vazebních důvodů, za nichž byla peněžitá záruka přijata, průběžně zkoumat i důvody jejího trvání.[176] V případě, že pominou důvody, které vedly k přijetí peněžité záruky, nebo došlo-li ke změně okolností rozhodných pro určení její výše, rozhodne soud (v přípravném řízení státní zástupce) o jejím zrušení nebo o změně její výše, a to i bez návrhu. Pokud bude rozhodnuto o zrušení tohoto nahrazujícího opatření, musí být složená kauce vrácena osobě, která ji složila. Vrátit peněžitou záruku je

[174] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 886.
[175] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 888.
[176] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 8 Tz 22/2013, [R 36/2014 tr.].

nutné také v případě, že po jejím složení a přijetí bude rozhodnuto o vzetí obviněného do vazby pro koluzní důvod vazby dle § 67 písm. b). Tr. řád zároveň ukládá povinnost soudu (soudci), který rozhodl o zrušení peněžité záruky nebo o jejím připadnutí státu, zároveň přezkoumat, zda v daném konkrétním případě nejsou dány důvody pro rozhodnutí o vzetí do vazby.

Peněžitá záruka má sankční povahu, neboť pokud se obviněný dopustí některého z jednání uvedeného v § 73a odst. 4 tr. řádu, rozhodne soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce, že peněžitá záruka připadá státu.

Nejvyšší soud ve věci připadnutí peněžité záruky státu konstatoval, že „*jestliže soud nerozhodl o připadnutí peněžité záruky státu podle § 73a odst. 4 tr. řádu včas za trvání trestního stíhání a vazebních důvodů, nelze tak učinit až poté, co byl obviněný pravomocně zproštěn obžaloby. Pokud v té době již neexistují důvody vazby, rozhodnutí o připadnutí peněžité záruky státu vylučuje povaha peněžité záruky jako institutu nahrazujícího vazbu. Na tomto závěru nic nemění ani skutečnost, že v takovém případě před pominutím důvodů vazby byly splněny podmínky pro její připadnutí státu*“.[177]

Kriticky je třeba nahlížet na využívání tohoto institutu v praxi, neboť k nahrazení vazby peněžitou zárukou dochází v naprosté většině případů u obviněných, kteří jsou již ve vazbě a v důsledku přijetí kauce jsou propuštěni na svobodu. Jen zcela výjimečně však toto opatření slouží k tomu, aby soudce rozhodující v přípravném řízení o vazbě ponechal obviněného na svobodě.[178]

1.8.6 Zákaz vycestování do zahraničí

O zákazu vycestování do zahraničí ve smyslu ustanovení § 77a tr. řádu jako institutu sloužícímu k zajištění účasti obviněného pojednala podrobněji kapitola 1.4 této práce. Níže uvedené odstavce se budou věnovat tomuto institutu z pohledu jeho aplikace při nahrazení vazby. Jak bylo uvedeno v úvodu této kapitoly 1.8 věnující se možnostem nahrazení vazby, tr. řád umožňuje uložit obviněnému v souvislosti s rozhodnutím o náhradě vazby některou z alternativ dle § 73 a § 73a současně i omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí.

[177] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 8 Tz 22/2013, [R 36/2014 tr.].
[178] VANTUCH, P. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. *Právní rádce*, 2003, č. 9, str. 56.

V takovém případě orgán rozhodující o vazbě vyzve obviněného nebo toho, kdo má cestovní doklad obviněného u sebe, aby mu cestovní doklad ve stanovené lhůtě vydal. Pokud tak osoba neučiní, bude ji cestovní doklad odejmut, přičemž na postup při odnětí se přiměřeně užije § 79 tr. řádu o odnětí věci. Opis usnesení o uložení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí zašle orgán rozhodující o vazbě orgánu příslušnému k vydání cestovního dokladu.

Obviněný, kterému bylo v souvislosti s nahrazením vazby uloženo toto omezení, má právo kdykoliv žádat o jeho zrušení. O žádosti obviněného rozhoduje bez zbytečného odkladu soud a v přípravném řízení státní zástupce. Byla-li žádost zamítnuta, může ji obviněný, neuvede-li nové důkazy, opakovat až po uplynutí tří měsíců ode dne nabytí právní moci rozhodnutí. Proti rozhodnutí je přípustná stížnost, která nemá odkladný účinek. Tr. řád maximální dobu trvání tohoto alternativního opatření nestanovil. Proto v této souvislosti Ústavní soud upozornil, že důvody, které byly naplněny pro uložení zákazu vycestování ve smyslu § 77a tr. řádu v okamžiku rozhodování o nahrazení vazby, nemusí automaticky ospravedlňovat neomezený zásah do svobody pohybu obviněného po celou dobu trvání tohoto omezujícího opatření. Usnesením Ústavního soudu tak byla zdůrazněna povinnost obecných soudů při posuzování důvodnosti dalšího trvání předmětného omezení vždy zvažovat i tuto skutečnost.[179]

Závěrem shrňme, že zákaz vycestování do zahraničí je možné uložit nejen jako doplněk opatření nahrazujících vazbu ve smyslu § 73 a § 73a tr. řádu a jako samostatný institut ve smyslu § 77a tr. řádu, ale rovněž i v podobě předběžné opatření ve smyslu § 88h tr. řádu. Na postup při uložení zákazu vycestování do zahraničí v rámci předběžného opatření se ustanovení § 77a odst. 1 až 3, 5 a 6 užijí přiměřeně.

1.8.7 Elektronická kontrola plnění uložených povinností

Novelou tr. řádu č. 150/2016 Sb. byla s účinností od 1. 7. 2016 zakotvena do tr. řádu e*lektronická kontrola plnění uložených povinností*. Impulsem pro zakotvení tohoto nového institutu byly výsledky expertního dotazníkového šetření Institutu pro kriminologii a sociální prevenci[180] provedeného mezi soudci, státními zástupci a probačními úředníky, z něhož vyplynulo, že opatření

[179] Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. II. ÚS 3861/13, [16/2014 USu.].
[180] ZEMAN, P. a kol., op. cit. 158.

nahrazující vazbu upravená v § 73 a § 73a tr. řádu jsou v praxi využívána pouze v jednotkách až desítkách případů, tedy s ohledem na počet vazebně stíhaných osob v roce 2016, který činil 4 436,[181] zcela minimálně.

Důvodová zpráva k zákonu č. 150/2016 Sb. příčinu nízké aplikace alternativních opatření vazby shledává v tom, že dosavadní právní úprava neposkytovala téměř žádné záruky efektivní kontroly plnění povinností vyplývajících z uložených alternativních opatření. Dle poznatků trestní praxe kontrola probíhala v rámci jednotlivých opatření pouze omezeným způsobem. Například dohled probačního úředníka je v řadě případů prováděn pouze dvakrát až čtyřikrát do měsíce, v případě písemného slibu pak kontrola uložených povinností chybí úplně. Lze tedy předpokládat, že využití elektronického monitorovacího systému zefektivní kontrolu plnění podmínek a povinností, které jsou obviněnému v souvislosti s nahrazením vazby ukládány, a dojde tak ke zvýšení četnosti ukládání alternativních opatření vazby v těch případech, kdy není nezbytně nutná nepřetržitá kontrola obviněného.[182]

Systém elektronického sledování obviněného může být využíván při nahrazování vazby jako samostatné opatření nahrazující vazbu (tak je tomu např. v Anglii a Walesu, Skotsku či Portugalsku) nebo může mít doplňkový charakter k jinému alternativnímu opatření a umožnit, resp. zlepšit kontrolu dodržování daného alternativního opatření. V České republice se zákonodárce přiklonil právě k druhému pojetí tohoto institutu, neboť dle ustanovení § 73 odst. 4 tr. řádu může být uložena elektronická kontrola plnění povinností pouze v souvislosti s nahrazením vazby některým jiným opatřením uvedeným v § 73 odst. 1 tr. řádu. Alternativního opatření v podobě peněžité záruky dle § 73a tr. řádu se však elektronická kontrola netýká, ledaže by vedle peněžité záruky bylo obviněnému uloženo i jiné opatření vymezené v § 73a tr. řádu.

[181] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka 2016*. [cit. 2017-08-28] Dostupné z: http://vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2016.pdf.

[182] VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k zákonu č. 150/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů*. Sněmovní tisk 503, 7. volební období (2013-2017). Obecná část, 1.2. Definice problému. [cit. 2017-08-28]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=503&CT1=0.

Dle Doporučení Rady Evropy k elektronickému monitoringu[183] by měl orgán rozhodující o vazbě při posuzování vhodnosti aplikace tohoto opatření přihlížet například k tomu, zda obviněný vykonává nějakou výdělečnou činnost, jaký je jeho postoj k trestnému činu, z jehož spáchání je obviněn, jaké jsou jeho rodinné a sociální poměry. Orgán rozhodující o vazbě má rovněž možnost vyžádat si od probačního úředníka k posouzení shora nastíněných kritérií zprávu o možnostech výkonu elektronické kontroly uložených povinností. S ohledem na ústavně zaručenou nezávislost soudů však není rozhodující orgán závěry probačního úředníka obsaženými v uvedené zprávě vázán.

Další podmínkou využití tohoto nového institutu je slib obviněného, že při výkonu elektronické kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost. Pokud by obviněný tento slib odmítl složit, nelze reálně předpokládat, že by v rámci realizace tohoto kontrolního opatření dostál všem stanoveným podmínkám. Nicméně ani negativní postoj obviněného nebrání v tom, aby byla vazba, i bez současného uložení elektronické kontroly, nahrazena jiným alternativním opatřením, poskytne-li obviněný dostatečné záruky, že nebude mařit účel vazby, resp. že bude plnit veškeré uložené povinnosti.[184] Před rozhodnutím o elektronické kontrole musí rozhodující orgán rovněž obviněného řádně poučit o průběhu této kontroly vč. intenzity zásahu do základních práv obviněného, kterou s sebou elektronická kontrola přináší.[185]

Obviněný, v jehož případě bylo rozhodnuto o výkonu elektronické kontroly plnění povinností uložených v souvislosti s některým opatřením nahrazujícím vazbu, má dle ustanovení § 73 odst. 6 tr. řádu právo, stejně jako tomu je u zákazu vycestování do zahraničí, kdykoliv žádat orgán rozhodující o vazbě o zrušení kontroly. Rozhodující orgán je povinen o takové žádosti rozhodnout bez zbytečného odkladu. V případě zamítavého rozhodnutí má obviněný možnost

[183] Doporučení CM/Rec (2014) 4 Výboru ministrů členským státům o elektronickém monitoringu přijaté Výborem ministrů 19. února 2014 na 1192. zasedání náměstků ministrů. [cit. 2017-08-28] Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/Mezinarodni_spoluprace_DOPORUCENI_RADY_EVROPY_K_EL_MONITORINGU.pdf

[184] VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k zákonu č. 150/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů*. Sněmovní tisk 503, 7. volební období (2013-2017). Zvláštní část, K bodu 3. [cit. 2017-08-28]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=503&CT1=0.

[185] Tamtéž.

svou žádost opakovat, neuvede-li nové důvody, až po uplynutí tří měsíců ode dne nabytí právní moci rozhodnutí.

Samotný výkon elektronické kontroly plnění povinností je upraven v § 360a tr. řádu. Pokud by v průběhu elektronického sledování bylo zjištěno, že obviněný neplní povinnosti, které podmiňují nahrazení vazby alternativním opatřením a které tak podléhají elektronické kontrole, sdělí tuto skutečnost orgán zajišťující elektronickou kontrolu, tedy Ministerstvo spravedlnosti, popř. probační úředník, bezodkladně soudu a v přípravném řízení státnímu zástupci. Porušení režimu elektronické kontroly musí být bezodkladně sděleno rovněž policejnímu orgánu, který vyhodnotí, zda porušení povinností obviněným může odůvodňovat obavu, že obviněný bude mařit účel vazby. Pokud dojde policejní orgán k závěru, že ano, pak obviněného podle pravidel § 75 tr. řádu zadrží. Do 48 hodin od zadržení pak musí být obviněný odevzdán soudu, aby rozhodl o vazbě. Neplní-li obviněný povinnosti v souvislosti s nahrazením vazby a trvají-li důvody vazby, může soud v souladu s ustanovením § 73 odst. 8 tr. řádu o vazbě rozhodnout i v případě, že obviněný nebude policejním orgánem zadržen.

2 ZAJIŠTĚNÍ ÚČASTI PRÁVNICKÝCH OSOB NA TRESTNÍM ŘÍZENÍ

V roce 2011 se stal součástí českého právního řádu zákon č. 418/2011 sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „ZTOPO“) a řízení proti nim, jenž nabyl účinnosti 1. 1. 2012. S účinností ZTOPO tak byla opuštěna zásada, že trestní odpovědnost může být dána výlučně pouze u fyzické osoby, která je příčetná a dovršila stanovený věk. V souvislosti s ústupem od zásady individuální trestní odpovědnosti bylo nutné upravit řadu dílčích odlišností a specifik, které uplatnění trestní odpovědnosti právnických osob oproti uplatnění odpovědnosti fyzických osob vykazuje. ZTOPO představuje *lex specialis* vůči obecné, subsidiární úpravě obsažené v tr. zákoníku a tr. řádu, což znamená, že jednotlivá ustanovení těchto dvou klíčových předpisů trestního práva se použijí jen tehdy, pokud ZTOPO sám nestanoví jinak a pokud to povaha věci nevylučuje, vzhledem k tomu, že právnické osoby jsou pouhou právní fikcí, jimž právní osobnost přiznává až zákon.

ZTOPO v části čtvrté odchylně od tr. řádu upravuje i některé otázky trestního řízení vedeného proti právnickým osobám a dotýká se tak i problematiky zajišťovacích úkonů, především pak problematiky zajištění účasti právnické osoby na trestním řízení.

2.1 ÚKONY PRÁVNICKÉ OSOBY

Vzhledem k tomu, že právnická osoba je dle současného pojetí umělou právní konstrukcí, musela se zákonná úprava vypořádat s tím, aby orgány činné v trestním řízení v případě trestního stíhání měly k dispozici konkrétní fyzickou osobu, která bude v zastoupení právnické osoby s orgány komunikovat a bude moci činit za právnickou osobu úkony[186], tudíž bude vybavena právy obviněného, ale rovněž i zatížena určitými povinnostmi, jimiž je zatížen obviněný jako fyzická osoba podle tr. řádu. ZTOPO proto v ustanovení § 34 obsahuje speciální úpravu činění úkonů právnické osoby v řízení, která vychází z úpravy občanskoprávní a správní.

[186] Pod označení *úkony právnické osoby* lze zahrnout zejména úkony, které může činit obviněný dle § 33 tr. řádu, tedy právo vyjadřovat se ke všem skutečnostem, k důkazům, právo odmítnout vypovídat, právo uvádět okolnosti a důkazy sloužící k obhajobě právnické osoby, činit návrhy, podávat žádosti a opravné prostředky. Rovněž do této oblasti bude spadat právo zvolit si obhájce. (JELÍNEK, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, str. 204).

Dle ustanovení § 34 odst. 1 ZTOPO vystupují za právnickou osobu v trestním řízení orgány nebo osoby, které jsou k jednání jménem právnické osoby oprávněny podle § 21 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále také jen „jednající osoba“). Půjde tak zejména o člena statutárního orgánu[187] či o zaměstnance, který byl k tomu statutárním orgánem pověřen, příp. prokurista, pokud smí jednat samostatně, nebo vedoucí odštěpného závodu, jde-li o věc, která se tohoto závodu dotýká. Právnická osoba si může pro zastupování v trestním řízení zvolit i zmocněnce. V takovém případě však může mít obviněná právnická osoba současně pouze jednoho zmocněnce.

Právnická osoba není při výběru jednající osoby vyjma shora uvedeného nikterak limitována z hlediska její „kvality“, a proto výběr takové jednající osoby může být rovněž určitou taktikou. ZTOPO totiž nestanovuje předpoklady, resp. požadavky na obeznámenost jednající fyzické osoby s trestní věcí, chodem právnické osoby, apod., tudíž je jen na rozhodnutí právnické osoby, zda poskytne orgánům činným v trestním řízení fundovaného zástupce, který disponuje dostatkem informací o předmětu trestního řízení, s cílem aktivně vystupovat na straně právnické osoby, hájit její zájmy a distancovat se od protiprávního jednání konkrétní fyzické osoby, nebo pouze vyhoví liteře zákona a vybere neinformovanou osobu.[188]

V praxi se může nezřídka stát, že zástupce právnické osoby ve smyslu § 34 odst. 1 nebo 2 ZTOPO bude v téže trestní věci sám v postavení obviněného, eventuálně poškozeného či svědka, čímž nepochybně dochází ke střetu zájmu obviněné právnické osoby a jejího zástupce. Pro tyto případy ZTOPO v odst. 3 zakotvil neslučitelnost takového procesního postavení osob, neboť zájmy obviněné právnické osoby a jednající osoby rovněž v postavení obviněného (příp. svědka či poškozeného) se budou nepochybně rozcházet. Je-li tato neslučitelnost v průběhu řízení zjištěna, předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce vyzve právnickou osobu, aby určila ve lhůtě zpravidla 7 dnů k provádění úkonů v dalším řízení jinou osobu. Neurčí-li ve stanovené lhůtě právnická osoba jiného zástupce nebo nemá-li žádnou osobu způsobilou činit úkony v řízení, popřípadě nelze-li právnické osobě nebo jejímu zmocněnci prokazatelně doručovat písemnosti, předseda senátu a v přípravném řízení soudce ustanoví právnické osobě opatrovníka. ZTOPO předpokládá tedy ingerenci

[187] Tvoří-li statutární orgán více osob, jedná za právnickou osobu předseda statutárního orgánu, popřípadě jeho člen, který tím byl pověřen; je-li předsedou nebo pověřeným členem právnická osoba, jedná vždy fyzická osoba, která je k tomu touto právnickou osobou zmocněna nebo jinak oprávněna.

[188] VIDRNA, J. *Některé procesní aspekty zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. In: JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní odpovědnosti právnických osob – bilance a perspektivy*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, str. 243.

soudu pouze v případě střetu zájmů nebo v případě absence aktivity na straně právnické osoby.[189]

Jednání učiněné jednající osobou je považováno za vlastní jednání právnické osoby, neboť právní úkony se přičítají právnické osobě samé. Proto i úkony orgánů činných v trestním řízení (vč. doručování) se konají zásadně vůči této právnické osobě a nikoliv vůči fyzické osobě za ni jednající.[190] Nicméně uvedené neplatí bez výjimky, neboť u institutů sloužících k zajištění účasti právnické osoby je nutné rozlišovat, zda konkrétní zajišťovací prostředek lze použít vůči právnické osobě, nebo vůči fyzické osobě jednající za obviněnou právnickou osobu. ZTOPO neobsahuje výslovnou úpravu, která by taxativně stanovila, jakým způsobem má být zajištěna účast právnické osoby na trestním řízení a jak se do toho promítá postavení fyzické osoby za ní jednající. Subsidiárně se zde uplatní tedy úprava tr. řádu a účast právnické osoby na trestním řízení bude zajištěna především prostřednictvím předvolání a pořádkové pokuty, přičemž opět je nutné rozlišit, zda tyto úkony budou směřovat proti samotné právnické osobě nebo jejímu fyzickému zástupci. Z povahy věci však budou vůči právnické osobě vyloučeny instituty jako předvedení, zadržení, vazba, příkaz k zatčení či zadržení či zákaz vycestovat, neboť tyto jsou použitelné pouze vůči fyzické osobě.[191]

2.2 PŘEDVOLÁNÍ V ŘÍZENÍ PROTI PRÁVNICKÉ OSOBĚ

Jak již bylo uvedeno v kapitole první pojednávající o zajištění obviněné fyzické osoby, předvolání představuje základní prostředek k zajištění účasti osoby na trestním řízení. ZTOPO výslovně neobsahuje úpravu o prostředcích k zajištění účasti právnické osoby. Vyvstává tedy teoretická otázka, zda lze využít institut předvolání přímo vůči právnické osobě, ačkoliv k danému úkonu se má dostavit jednající osoba, či má být z tohoto důvodu právnická osoba o úkonu pouze vyrozuměna a předvolat se má jednající fyzická osoba, popř. zda je třeba předvolat jak právnickou osobu, tak i za ni jednající fyzickou osobu.[192]

---

[189] VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k zákonu č. 420/2011 Sb. o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. Sněmovní tisk 285, 6. volební období (2010-2013). Zvláštní část, k § 34. [cit. 2017-10-15]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&t=285.

[190] JELÍNEK, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, str. 204.

[191] ŘÍHA, J. *Zajištění účasti právnických osob na trestním řízení*. In: JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní odpovědnosti právnických osob – bilance a perspektivy*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, str. 267.

[192] ŘÍHA, J, op. cit. 191, str. 268-269.

Vzhledem k tomu, že je trestně stíhána přímo právnická osoba, měly by i přímo proti ní samé směřovat úkony trestního řízení a tedy i předvolání by mělo být zasíláno[193] přímo právnické osobě. Je právně na samotné právnické osobě, aby určila, kdo za ni bude jednat a dostaví se k danému úkonu. Tento závěr lze podpořit zejména výkladem ustanovení § 34 odst. 7, podle něhož je předvolání právnické osoby jednou z podmínek konání hlavního líčení v nepřítomnosti jednající osoby.[194]

Předvoláním lze rovněž zajistit účast jednající osoby podle § 34 ZTOPO. Řádné předvolání jednající osoby je totiž dle ustanovení § 36 odst. 1 ZTOPO předpokladem pro využití dalšího zajišťovacího opatření - předvedení, tentokrát směřujícího výlučně proti jednající osobě. Odborná literatura se zabývá otázkou, zda lze za „řádné předvolání" považovat předvolání doručené pouze právnické osoby, nebo zda je nutné předvolat onu konkrétní jednající osobu. První varianta je nepochybně vstřícnější pro orgány činné v trestním řízení, které by se podle ní mohly spokojit s pouhým doručením předvolání právnické osobě a nemusely by zjišťovat, zda se předvolání skutečně dostalo do rukou jednající osoby. Nicméně vzhledem k tomu, že ačkoliv jednající osoba vystupuje za trestně stíhanou právnickou osobu, sama není v postavení obviněného, je nutné šetřit v maximální míře jejich základních práv a svobod a aplikovat dosavadní judikaturu, dle níž musí být z předvolání patrné, že právě ona předvolávaná osoba se musí osobně dostavit.[195] Orgány činné v trestním řízení budou tedy muset předvolat přímo jednající osobu v případech, kdy její účast budou chtít orgány vynutit předvedením, pokud by se dobrovolně na předvolání nedostavila.[196]

2.3 PŘEDVEDENÍ JEDNAJÍCÍ FYZICKÉ OSOBY

V případě, že se jednající osoba dle § 34 ZTOPO bez dostatečné omluvy na předvolání nedostaví, je možné její účast na úkonu za splnění zákonných podmínek zajistit rovněž předvedením. Sama právnická osoba však z povahy věci předvedena být nemůže, proto lze uplatit předvedení pouze vůči fyzické osobě za ni jednající.

[193] Předvolání se doručuje zpravidla do povinně zřizované datové schránky právnické osoby dle § 5 zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů.

[194] Říha, J., op. cit. 191, str. 268-270.

[195] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 1996, sp. zn. *2 Tzn 192/96*, [R 29/1997 tr.].

[196] ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 653-658.

Stejně jako tomu je v případě předvedení osob v jiném procesním postavení (obviněný, svědek), je možné předvedení jednající osoby uplatnit pouze za splnění kumulativních podmínek, konkrétně (i.) jednající osoba byla řádně k úkonu předvolána, (ii.) k úkonu se bez dostatečné omluvy nedostavila, (iii.) a na možnost předvedení byla v předvolání upozorněna.

Nicméně i při splnění všech shora uvedených podmínek je předvedení institutem fakultativním, takže zůstává plně na úvaze příslušného orgánu činného v trestním řízení, zda tento prostředek k zajištění účasti využije, či se pokusí zajistit účast jednající osoby jiným mírnějším způsobem, kterým je uložení pořádkové pokuty podle § 36 odst. 2 ZTOPO. Jiných zajišťovacích opatření než předvolání, předvedení a pořádkové pokuty však proti jednající osobě využít nelze, neboť v takovém případě by šlo o nepřípustnou analogii, která by zasahovala do základních lidských práv a svobod bez zákonného základu.

2.4 POŘÁDKOVÁ POKUTA

Ustanovení § 36 odst. 2 ZTOPO obsahuje speciální úpravu institutu pořádkové pokuty ve vztahu k ustanovení § 66 odst. 1 tr. řádu. Pořádkovou pokutu (ve smyslu zajišťovacího institutu) lze uložit mimo jiné v případech, kdy jednající osoba či opatrovník bez dostatečné omluvy neuposlechl příkazu. Neuposlechnutí příkazu lze spatřovat zejména v tom, že se osoba, která je řádně předvolána k úkonu v trestním řízení, bez dostatečné omluvy nedostaví.[197]

Na rozdíl od obecné úpravy obsažené v ustanovení § 66 tr. řádu ZTOPO v ustanovení § 36 odst. 2 pro uložení pořádkové pokuty rozlišuje, zda předvolání nerespektovala jednající osoba nebo její opatrovník. Jestliže nedbá předvolání jednající osoba, neukládá orgán činný v trestním řízení pořádkovou pokutu jednající osobě, nýbrž přímo právnické osobě, a to až do výše 500 000 Kč. Nerespektuje-li předvolání opatrovník, je pořádková pokuta ukládá přímo jemu, a to až do výše 50 000 Kč. Uvedená diferenciace pořádkových pokut reaguje na skutečnost, že v prvním případě nese odpovědnost za správný výběr jednající osoby přímo samotná právnická osoba, kdežto osobu opatrovníka určuje soud, a proto jeho chování není kladeno k tíži obviněné právnické osoby.[198]

[197] JELÍNEK, J., op. cit. 190, str. 217.
[198] JELÍNEK, J., op. cit. 190, str. 217-218.

3 SPECIFIKA ZAJIŠTĚNÍ MLADISTVÉHO

Trestní proces si kromě náležitého objasnění trestného činu a spravedlivého potrestání jeho pachatele klade za cíl také výchovně působit na obviněného tak, aby bylo eliminováno páchání další trestné činnosti po výkonu uloženého trestu. Výchovné poslání trestního práva nabývá zásadně na významu zejména u trestně stíhaných mladistvých osob, u nichž dochází v té době k formování osobnosti. Z toho důvodu byla v roce 2003 přijata zvláštní úprava, která přihlíží ke specifikům spojeným s trestním stíháním mladistvých s cílem eliminovat další narušování jejich osobnosti, k němuž jsou z podstaty věci vzhledem ke svému nízkému věku podstatně náchylnější. Tr. řád v ustanovení § 291 stanoví, že „*řízení v trestních věcech mladistvých upravuje zvláštní zákon. Pokud zvláštní zákon nestanoví jinak, postupuje se podle tohoto zákona*". Zmiňovaným zvláštním zákonem je zákon publikovaný pod č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, který nabyl účinnosti 1. 1. 2004 (dále jen „ZSVM").

3.1 PŘEDVOLÁNÍ A PŘEDVEDENÍ MLADISTVÉHO

Pro předvolání a předvedení mladistvého nestanovuje ZSVM žádnou speciální úpravu, a proto je s ohledem na ustanovení § 291 tr. řádu nutné aplikovat pravidla upravená v § 90 tr. řádu. I přes absenci zvláštní úpravy ale musí příslušný orgán činný v trestním řízení postupovat v souladu se základními zásadami soudnictví ve věcech mládeže, zejména dle ustanovení § 3 odst. 4 ZSVM postupovat s přihlédnutím k věku, zdravotnímu stavu, rozumové a mravní vyspělosti osoby, která má být předvolána či předvedena, aby její další vývoj byl co nejméně ohrožen a aby projednávané činy a jejich příčiny i okolnosti, které je umožnily, byly náležitě objasněny a za jejich spáchání byla vyvozena odpovědnost.

3.2 ZADRŽENÍ MLADISTVÉHO

ZSVM obsahuje v ustanovení § 51 ZSVM speciální úpravu zadržení mladistvého. Tato speciální úprava se však neodchyluje od zákonných podmínek zadržení zakotvených v tr. řádu, nýbrž pouze stanovuje specifika výkonu zadržení v policejní cele. Pro samotné zadržení mladistvého tak musí být naplněny zákonné podmínky

upravené v ustanovení § 75 a 76 tr. řádu při dodržení základních zásad vymezených v § 3 odst. 4 ZSVM.

V ustanovení § 51 ZSVM zákon výslovně vyžaduje, aby byl mladistvý, který v době zadržení nedovršil osmnáctý rok svého věku, umístěn odděleně od dospělých. Výjimku lze učinit pouze v případě, že mladistvý nemůže být zadržen na místě určeném pro výkon zadržení mladistvého vzhledem k nutnosti zajistit jeho bezpečnost nebo bezpečnost jiných osob, nebo v případě, že není k dispozici dosažitelné místo pro zadržení mladistvým.

3.3 VAZBA OBVINĚNÉHO MLADISTVÉHO

Vazebního stíhání mladistvého musí být dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže využíváno zcela výjimečně, neboť je nepochybné, že již samotné vzetí obviněného mladistvého do vazby, ale i pobyt mladistvého ve vazební cele má zpravidla na mladistvého velmi nepříznivý vliv. Vazba tak může mít pro mladistvého závažné negativní důsledky, neboť „*zbavuje osobní svobody osobu presumovaně nevinnou před definitivním zjištěním její viny, izoluje mladistvého od jeho rodinného a sociálního prostředí, má závažné důsledky sociální a psychologické, může sloužit jako prostředek nátlaku na mladistvého obviněného, aby se dosáhlo jeho doznání. Vazba by proto měla být opatřením jen výjimečným a trvajícím jen po dobu nezbytně nutnou*“.[199]

Na výjimečnost užívání vazby ve vztahu k mladistvým rovněž upozorňuje Šámal. Tělesný a duševní vývoj mladistvého ještě není zdaleka ukončen. Proto mohou negativní vlivy vazby zanechat u mladistvých výraznější a trvalejší následky, než je tomu u obviněných dospělých. Navíc vazba nemá, jako tomu je v případě trestu odnětí svobodu, primárně výchovný účinek, a proto její působení na mladistvého musí být omezeno jen na případy nezbytně nutné.[200]

[199] REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002, str. 228.

[200] ŠÁMAL, P. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 2, str. 33.

3.3.1 Specifika vazby v řízení proti mladistvým

Zákonodárce za účelem eliminace hrozících negativních dopadů na další vývoj osobnosti obviněného mladistvého omezil striktněji dobu trvání vazby.

Základní doba trvání vazby v řízení ve věcech mladistvých nesmí dle § 47 ZSVM přesáhnout 2 měsíce, resp. 6 měsíců u zvlášť závažného provinění. Tuto základní dobu je po jejím uplynutí možno výjimečně prodloužit o další 2 měsíce, resp. o dalších 6 měsíců v řízení o zvlášť závažném provinění, a to za podmínky, že nebylo možné pro obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů trestní stíhání ve stanovené lhůtě skončit a současně propuštěním mladistvého na svobodu hrozí, že bude zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního stíhání. Ke shora uvedenému prodloužení může dojít nejvýše dvakrát, a to jednou v přípravném řízení a jednou v řízení před soudem pro mládež. Vazba mladistvého tak může trvat nejdéle 6 měsíců, resp. 18 měsíců, pokud je mladistvý stíhán pro zvlášť závažné provinění.

ZSVM na rozdíl od tr. řádu (§ 72a odst. 3) neobsahuje zvláštní úpravu trvání koluzní vazby dle § 67 písm. b). V této souvislosti se nabízí otázka, zda se v řízení proti mladistvému, u něhož je naplněn důvod vazby koluzní, uplatní ustanovení § 72a odst. 3, které stanoví, že koluzní vazba může trvat nejdéle tři měsíce, nebo zda se bude striktně aplikovat přednost ustanovení § 47 odst. 1 zák. mládeže. Pokud bychom se přiklonili k druhé variantě, tedy striktní přednosti ustanovení zákona o soudnictví ve věcech mládeže, trvala by vazba mladistvého v případě zvlášť závažného provinění šest měsíců namísto třech jako u dospělých obviněných. Právní úpravu tr. řádu a ZSVM je třeba vykládat ve vzájemném souladu, a proto i v případě zvlášť závažného provinění platí maximální doba koluzní vazby 3 měsíce. Naopak v případě, že nepůjde o velmi závažné provinění a nebude rozhodnuto o prodloužení vazby, nesmí koluzní vazba mladistvého překročit limit pro trvání vazby stanovený v § 47 odst. 1 ZSVM, tedy 2 měsíce.[201]

Odlišnosti oproti úpravě obsažené v tr. řádu lze však najít nejen v omezení délky trvání vazby, ale taktéž v úpravě rozhodování o dalším trvání vazby.

Dle ustanovení § 47 odst. 2 ZSVM rozhoduje o prodloužení lhůty vazby v přípravném řízení soudce okresního soudu pro mládež, a to na základě návrhu státního zástupce. Návrh na prodloužení lhůty je státní zástupce povinen doručit soudu nejpozději 15 dnů před skončením lhůty. Stejně je povinen postupovat i v případě, že v

[201] HULMÁKOVÁ, J. Vazba v řízení ve věcech mládeže deset let od účinnosti ZSM. *Státní zastupitelství*, 2013, č. 3, str. 26.

době kratší než 15 dnů před skončením vazební lhůty podá obžalobu. V řízení před soudem o prodloužení vazby rozhoduje soudce soudu pro mládež nadřízeného soudu pro mládež, který je příslušný věc projednat nebo který věc již projednal. Návrh na prodloužení lhůty vazby v řízení před soudem nečiní státní zástupce, ale předseda senátu. Lhůta 15 dnů pro doručení návrhu je v obou stádiích řízení propadná. Pokud by tedy nebyla dodržena, je nutné mladistvého propustit nejpozději den po uplynutí lhůty, na niž bylo trvání vazby omezeno.

ZSVM dále oproti tr. řádu umožňuje po propuštění mladistvého z vazby nařídit nad mladistvým dohled probačního úředníka, a to až do skončení trestního stíhání. Důvodem pro tuto úpravu jsou velmi krátké doby trvání vazby a zároveň potřeba zajistit přítomnost mladistvého u úkonů řízení v trestních věcech mladistvých.[202]

3.3.2 Nahrazení vazby mladistvého jinými prostředky

Zákonodárce v ZSVM na místo ukládání vazby předpokládá širokou aplikaci náhradních zajišťovacích opatření. Vazba jako mimořádný zajišťovací prostředek má být užita jedině tehdy, nelze-li účelu vazby dosáhnout jinak. Šámal prostředky, jimiž lze dosáhnout účelu vazby, dělí do dvou skupin. První skupinu tvoří procesní prostředky nahrazující vazbu, zejména (i.) záruka zájmového sdružení občanů nebo i jednotlivé důvěryhodné osoby schopné příznivě ovlivňovat chování mladistvého dle § 73 odst. 1 písm. a) tr. řádu, (ii.) písemný slib mladistvého dle § 73 odst. 1 písm. b) tr. řádu, (iii.) dohled probačního úředníka dle § 73 odst. 1 písm. c)[203], (iv.) přijetí peněžité záruky dle § 73a odst. 1, 2 tr. řádu, nebo (v.) umístění v péči důvěryhodné osoby dle § 50 ZSVM. Ačkoliv to ustanovení § 49 ZSVM výslovně neuvádí, užijí se v řízení ve věcech mladistvých dle mého názoru z povahy věci i ustanovení tr. řádu o předběžných opatřeních a institutu zákazu vycestování do zahraničí. Druhou skupinu dle Šámala představují neprocesní prostředky nahrazující vazbu, obzvláště (i.) umístění ve výchovném zařízení, a to s využitím možnosti svěření do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc[204] nebo soudního rozhodnutí o uložení ústavní výchovy

[202] ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 447.

[203] Probační úředník by měl na mladistvého působit s cílem eliminovat riziko páchání další trestné činnosti. Vzhledem k počtu probačních úředníků a množství pachatelů trestné činnosti je však dosažení tohoto účelu značně problematické. Probační úředník by rovněž měl poskytnout mladistvému odbornou pomoc k překonání osobní krize, ve které se může snadno po sdělení obvinění ocitnout. (KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, str. 678).

[204] Ustanovení § 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

[205], a (ii.) použití tzv. včasné pomoci probačního úředníka[206]. Shora uvedené procesní i neprocesní prostředky nahrazující vazbu je možné navzájem kombinovat.[207]

ZSVM vedle odkazu na instituty nahrazující vazbu upravené v tr. řádu též samostatně upravuje v ustanovení § 50 speciální opatření umožňující nahrazení vazby jen u mladistvého. Tímto specifickým opatřením je *umístění v péči důvěryhodné osoby*, které je nutné odlišovat od nahrazení vazby zárukou důvěryhodné osoby dle § 73 odst. 1 písm. a) tr. řádu. Na rozdíl od nahrazujícího opatření zakotveného v § 50 ZSVM není totiž záruka důvěryhodné osoby spojena s péčí, resp. soustavnou starostí o mladistvého, nýbrž představuje jen jednorázový akt poskytnutí záruky bez aktivního zapojení mladistvého do takového opatření.[208]

Podmínkou pro nahrazení vazby mladistvého jeho umístěním v péči důvěryhodné osoby je existence důvěryhodné osoby, která je ochotná a schopná ujmout se péče o mladistvého a dohlížet nad ním. Taková osoba se musí písemně zavázat, že bude o obviněného pečovat a převezme odpovědnost za to, že se mladistvý na předvolání dostaví k orgánu činnému v trestním řízení podle ZSVM a splní další podmínky, které určí rozhodující orgán.

Smyslem péče důvěryhodné osoby je zajistit, aby se mladistvý nedopustil dalšího provinění, popř. nemařil objasňování skutečností významných pro trestní stíhání, a zejména aby se dostavil na předvolání k orgánu činnému podle ZSVM a plnil uložené podmínky. Svěřením mladistvého do péče důvěryhodné osoby se tedy neníní odnětí mladistvého z jeho rodiny a jeho přemístění do výchovné péče jiné osoby.[209]

Důvěryhodnou osobou může být svéprávná osoba, která splňuje podmínky důvěryhodnosti (např. vychovatel v internátu, vedoucí zaměstnanec, příbuzný apod.) a je schopná příznivě ovlivňovat chování mladistvého a způsobilá o mladistvého pečovat. Zvlášť uvážlivě bude nutné zkoumat z hlediska důvěryhodnosti rodiče obviněného mladistvého, neboť ve velké části případů se mladiství dopouští trestné

[205] Ustanovení § 971 až 975 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

[206] Probační úředník má obviněnému mladistvému poskytnout odbornou pomoc a pokusit se i o změnu jeho životních postojů a chování tak, aby si mladistvý uvědomil svoji osobní odpovědnost za spáchané provinění a přijal důsledky z toho pro něho plynoucí. Včasnou pomoc probačního úředníka je třeba odlišovat od trestně-procesního institutu dohledu probačního úředníka. (ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M., op. cit. 202, str. 430).

[207] ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M., op. cit. 202, str. 426.

[208] ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M., op. cit. 202, str. 466.

[209] ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M., op. cit. 202, str. 467.

činnosti obvykle proto, že své rodiče nerespektují a tito nejsou schopni jeho chování zvládnout, nebo je dokonce v jejich protiprávním chování podporují.[210]

Pro uložení tohoto nahrazujícího opatření musí být kumulativně splněny dvě podmínky. Na jedné straně ochota a schopnost důvěryhodné osoby pečovat o mladistvého a vykonávat nad ním dohled zformalizovaná písemným převzetím odpovědnosti, na druhé straně pak souhlas mladistvého se svěřením do péče a jeho závazek, že se bude chovat podle dohodnutých podmínek a splní i další podmínky stanovené rozhodujícím orgánem.

V případě, že důvěryhodná osoba nebo mladistvý obviněný nebudou respektovat závazky podle § 50 odst. 1 ZSVM, zprostí je orgán rozhodující o vazbě závazků, které přijali a současně určí jinou důvěryhodnou osobu za podmínek dle § 50 odst. 1 ZSVM, nebo přijme jiné opatření nahrazující vazbu. Pokud by takový postup nepřicházel v úvahu, rozhodne soud o vazbě mladistvého, nebo vydá příkaz k zatčení, pokud nelze mladistvého předvolat, předvést nebo zadržet a zajistit tak jeho přítomnost.

Závěrem je třeba zmínit, že umístění v péči důvěryhodné osoby je jediným institutem, kterým lze nahradit i vazbu koluzní dle § 67 písm. b) tr. řádu. Možnost náhrady i u koluzní vazby plyne z povahy tohoto nahrazujícího institutu, který je založen na charakteru péče o mladistvého, jenž je z hlediska Úmluvy o právech dítěte stále dítětem, které je v období dospívání a na které je proto možno náležitě působit ve směru jeho dalšího zejména mravního a sociálního vývoje. Důvěryhodná osoba by měla zajistit, aby mladistvý nemařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání.[211]

[210] ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, str. 140-141.
[211] ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M., op. cit. 202, str. 466.

4 OPATŘENÍ JINÝCH OSOB

K tomu, aby trestní řízení naplnilo svůj účel, je nutné kromě obviněného zajistit přítomnost i mnoha dalších osob (svědků, znalců a tlumočníků, státního zástupce či obhájce obviněného). Prostředkům, prostřednictvím kterých lze zajistit přítomnost právě těchto osob, se blíže věnuje podkapitola 4.1 až 4.4.

Osoby, jejichž účast není v hlavním líčení povinná, musí orgán činný v trestním řízení vyrozumět tak, aby mohly včas uplatit svá práva přiznaná tr. řádem (poškozený a zúčastněná osoba, jejich zmocněnec, zákonný zástupce těchto osob a obviněného, orgán sociálně-právní ochrany dětí).

4.1 SVĚDCI

Svědci jsou nezastupitelnými osobami trestního řízení, neboť jim tr. řád ukládá v ustanovení § 97 povinnost se na předvolání dostavit a vypovídat jako svědek o tom, co je jim známo o trestném činu, jeho pachateli nebo dalších okolnostech důležitých pro trestní řízení. Z povinnosti vypovídat existují zákonné výjimky, nicméně povinnost dostavit se na předvolání k orgánu činnému v trestním řízení i v případě naplnění takové výjimky trvá. Tr. řád zakotvuje několik institutů sloužících k zajištění účasti svědka na trestním řízení, aby tak mohl plnit svou svědeckou povinnost. Z dikce ustanovení § 97 tr. řádu vyplývá možnost orgánů činných v trestním řízení zajistit přítomnost svědka primárně prostřednictvím institutu předvolání.

Řádné předvolání svědka k příslušnému orgánu je předpokladem pro splnění povinnosti dostavit se k orgánu činnému v trestním řízení a svědčit. Způsob i forma předvolání svědka jsou obdobné jako předvolání obviněného (srov. kapitola 1.1). Odchylná je úprava doručení předvolání v písemné formě, neboť u předvolání svědka není předepsáno doručení do vlastních rukou, pokud by příslušný orgán z důležitých důvodů doručení do vlastních rukou nenařídil.[212]

Na předvolání se svědek musí dostavit k příslušnému orgánu osobně. Z povahy věci zde není možné zastoupení (např. zmocněncem), neboť svědek musí vypovídat o skutečnostech důležitých pro trestní řízení, jež sám vnímal svými smysly. Je tedy naprosto nepřípustné, aby zmocněnec za svědka jeho jménem tlumočil vyslýchajícímu

[212] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., op. cit. 13, str. 272.

orgánu skutečnosti důležité pro trestní řízení nebo sděloval, že svědek využívá svého práva na odepření výpovědi.[213]

Jestliže se svědek, ač byl řádně předvolán, bez dostatečné omluvy nedostaví, může být dle ustanovení § 98 tr. řádu předveden, popřípadě mu může být uložena pořádková pokuta dle ustanovení § 66 tr. řádu, byl-li na tyto následky v předvolání upozorněn. Předvedení svědka je možné realizovat za totožných, kumulativně splněných podmínek jako předvedení obviněného (srov. kapitola 1.2). Orgány činné v trestním řízení disponují širšími možnostmi donucovat svědka k plnění jeho zákonné svědecké povinnosti oproti možnostem donucování obviněného. Oprávnění k předvedení svědka je koncipováno šířeji a umožňuje orgánům, aby bylo předvedení využito nejen pro potřeby provedení jeho výslechu, ale rovněž i pro potřeby dalších úkonů, k nimž ho lze nutit. Na druhou stranu na rozdíl od obviněného nelze svědka předvést bez jeho předchozího řádného předvolání.[214]

Tr. řád výslovně neupravuje realizaci opatření k předvedení svědka, a proto se vzhledem k totožnému účelu analogicky použije ustanovení § 90 odst. 3 tr. řádu, které řeší otázku realizace předvedení obviněného.

Předvolání svědka je nutné rozlišovat od zajištění přítomnosti osoby, jež má podat vysvětlení dle § 158 odst. 3 písm. a) tr. řádu. Přítomnost takové osoby se zajišťuje výzvou, a nevyhoví-li tato osoba výzvě, může být následně předvedena a rovněž ji může být uložena pořádková pokuta dle § 66 tr. řádu, byla-li na tyto následky neuposlechnutí výzvy upozorněna.

4.1.1 Zabezpečení svědka dle slovenské právní úpravy

Česká a slovenská trestně procesní právní úprava vychází ze stejných základů, ať již právních v podobě mezinárodních smluv či evropských předpisů, tak kulturně-politických reflektující historický vývoj obou zemí. Na rozdíl od českého tr. řádu je slovenská právní úprava, konkrétně zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok, v oblasti zajištění účasti svědka rozšířena o zcela nový institut, a to institut *zabezpečení svědka*, jehož deklarovaným cílem je především zamezit průtahům v trestním řízení z důvodu nedostavení se svědka na jednání před soudem.

[213] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, s. 1431.
[214] ŠÁMAL, P. a kolektiv, op. cit. 3, str. 1444.

Zákonné podmínky aplikace tohoto institutu jsou upraveny v ustanovení § 88 odst. 1 zákona č. 301/2005 Z. z. Dle tohoto ustanovení může o nařízení zabezpečení svědka rozhodnout výhradně soud formou usnesení, proti kterému je přípustná stížnost, a to pouze tehdy, jsou-li kumulativně splněny následující podmínky: (i.) svědek byl řádně předvolán k jednání před soudem, (ii.) bez omluvy se k soudu nedostavil, (iii.) předchozí pokus o předvedení nebyl účinný a (iv.) jeho přítomnost není možné zabezpečit jinak.

Stejně jako vazba ve vztahu k obviněnému dle tr. řádu, i zabezpečení svědka podle slovenské právní úpravy je fakultativním zajišťovacím institutem, který by měl příslušný orgán realizovat s maximálním šetřením práv svědka po dostatečném uvážení konkrétního stavu, neboť následkem je dočasné omezení osobní svobody osoby, která není trestně stíhána.

S ohledem na zásadu zdrženlivosti a přiměřenosti kromě shora uvedených podmínek aplikace uvedeného ustanovení rovněž zákon č. 301/2005 Z. z. limituje maximální délku trvání zabezpečení, a to na 72 hodin, přičemž maximálně 24 hodin je vyhrazeno pro realizaci předvedení svědka a 48 hodin pro jeho výslech soudcem, který o zabezpečení rozhodl. S cílem co nejvíce zkrátit trvání zabezpečení je soudce, ještě před vydáním rozhodnutí o zabezpečení svědka, povinen rovněž požádat procesní stranu, která výslech svědka navrhla, aby uvedla skutečnosti a otázky, v souvislosti s kterými má být svědek vyslechnut. Tento nový zajišťovací institut je využíván v současné době slovenskými soudy krátce a v malém rozsah, a proto nelze prozatím vyhodnotit jeho dopad na délku trvání trestního řízení. Nicméně dle Poláka je jeho význam zvýrazněný tím, že se prostřednictvím něho dá dosáhnout jiného významného práva, a to práva na spravedlivý proces, které v takovém případě stojí proti právu na osobní svobodu svědka. Právě právo na spravedlivý proces dle názoru Poláka z hlediska společenského zájmu převyšuje nad právem na osobní svobodu svědka a aktuální úprava obsažená v § 88 zákona č. 301/2005 Z. z. představuje dostatečné záruky pro osobní svobodu svědka, neboť umožňuje aplikaci tohoto institutu pouze v nejzazším případě.[215] V souvislosti s rekodifikací tr. řádu je rovněž diskutováno zakotvení obdobného institutu do českého právního řádu, který by umožňoval krátkodobé omezení osobní svobody osoby, proti níž není trestní řízení vedeno, avšak tato je pro trestní řízení důležitá (blíže srov. kapitolu 5.).

[215] POLÁK, P. *Svedok v trestnom konaní*. 1. vydání. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2011, str. 166.

4.2 STÁTNÍ ZÁSTUPCE

V přípravném trestním řízení státní zástupce vykonává dozor nad zachováním zákonnosti. Při výkonu dozoru v přípravném řízení je státní zástupce oprávněn dávat mj. závazné pokyny k vyšetřování trestných činů, zúčastnit se provádění úkonů policejního orgánu nebo sám provést jednotlivý úkon. Státní zástupce je tak dominujícím orgánem přípravného trestního řízení.

Řízení před soudem se pak státní zástupce účastní ve funkci žalobce v postavení strany a o soudních úkonech je pouze vyrozumíván. Trestně procesní zákonná úprava pak explicitně stanovuje, v jakých případech je účast státního zástupce povinná (např. účast na hlavním líčení dle § 202 odst. 1 tr. řádu, při veřejném zasedání v rámci řízení o odvolání dle § 263 odst. 2 tr. řádu, v rámci řízení o dovolání dle § 265r odst. 2 tr. řádu, v rámci řízení o stížnosti pro porušení zákona dle § 274 tr. řádu, účast na hlavním líčení a veřejném zasedání v rámci řízení v trestních věcech mladistvých dle § 64 odst. 2 ZSVM). Účast a vystoupení státního zástupce při jednání soudu je pak blíže konkretizována v Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. 9. 2009 č. 8/2009, o trestním řízení.

V rámci hlavního líčení obžalobu zastupuje zpravidla dozorový státní zástupce a nelze-li účast toto zástupce zajistit, pak musí být účastí pověřen jiný státní zástupce příslušného státního zastupitelství. Předseda senátu, resp. samosoudce však primárně musí, nebrání-li tomu důležité důvody, při nařízení hlavního líčení nebo veřejného zasedání v trestních věcech přihlížet k požadavku dozorujícího státního zástupce tak, aby se on sám mohl osobně zúčastnit projednávání věci před soudem.[216]

Pokud by nebyl státní zástupce přítomen tam, kde je jeho účast dle tr. řádu povinná, nemůže mu soud pro tyto případy uložit pořádkovou pokutu ani aplikovat jiné zajišťovací opatření (předvedení). Takové porušení povinnosti však může soud předat formou usnesení příslušnému orgánu ke kárnému postihu[217] dle § 66 odst. 3 tr. řádu, který je pak povinen o výsledku vyrozumět orgán činný v trestním řízení.

Ačkoliv se může zdát, že nemožnost uložit státnímu zástupci (resp. obhájci viz odst. 4.3 níže) pořádkovou pokutu, je určitým zvýhodněním, opak je pravdou. Jednání

[216] Ustanovení § 20 Vyhlášky Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

[217] Orgánem příslušným ke kárnému postihu je dle zákona č. 7/2002 Sb. v případě státního zástupce Nejvyšší správní soud.

uvedená v ustanovení § 66 odst. 1 tr. řádu lze považovat za určitý signál o porušení profesních povinností státního zástupce (resp. obhájce). Zatímco pouhé uložení pořádkové pokuty těmto subjektům by nemělo zásadní dopad na jejich profesní kariéru a činnost, předání věci ke kárnému postihu lze považovat za závažnější a svým dopadem přísnější opatření, neboť orgány příslušné ke kárnému postihu se musí uvedeným podnětem zabývat a rozhodnout o něm. Současně také takový podnět k projednání věci v kárném řízení představuje informaci pro příslušný orgán, že ze strany státního zástupce (resp. obhájce) nejsou řádně plněny povinnosti vyplývající z jeho funkce, což by při opakovaném jednání mohlo vést k přísnějšímu postihu dané osoby, včetně uložení nejpřísnějšího kárného opatření v podobě zániku jejich funkce.[218]

Těch veřejných zasedání, pro něž tr. řád výslovně nestanoví povinnou účast státního zástupce, se státní zástupce účastní jen tehdy, vyhodnotí-li, že je vzhledem k závažnosti projednávané trestní věci nutné vyjádřit své stanovisko, zejména pak podat a odůvodnit závěrečný návrh nebo po vyhlášení rozhodnutí ihned podat opravný prostředek. Dle Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. 9. 2009 č. 8/2009, o trestním řízení se dále státní zástupce nad rámec povinností stanovených tr. řádem zúčastní veřejného zasedání, je-li rozhodováno o návrhu na povolení obnovy trestního řízení, o ochranných opatřeních, o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.[219]

4.3 OBHÁJCE

Obviněný má v průběhu trestního řízení právo zvolit si svého obhájce. V případech nutné obhajoby vymezených v ustanovení § 36 a § 36a tr. řádu pak dokonce musí mít obviněný obhájce povinně.

Právo obviněného radit se svým obhájce i během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení je mimořádně důležitým obhajovacím právem obviněného. Účastí obhájce na trestním řízení je tak posilováno postavení obviněného v trestním řízení a odstraňováno jeho znevýhodnění, které může spočívat v nedostatečné znalosti

[218] STANĚK, M. *Předložení připomínek Krajského státního zástupce v Praze k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů.* Sp. zn. 1 SPR 139/2015 – 5 ze dne 14. 9. 2015. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORN9XLBNL48&tab=remarks.

[219] Čl. 92 odst. 2 Pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. září 2009 č. 8/2009, o trestním řízení.

svých práv a ustanovení týkajících se vedení trestního řízení nebo jejich náležitého využití.[220]

Hlavním účelem účasti obhájce na trestním řízení je tak nepochybně ochrana zájmů obviněného, a to takovým způsobem, aby byly náležitě a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují, dále skutkové objasnění věci z hlediska obhajoby, tedy včetně jejího právního posouzení a ochrany všech práv obviněného v průběhu celého trestního řízení, a to i v různých dílčích otázkách tak, aby nedocházelo k porušování procesních práv obviněného a k zásahům do jeho ústavně chráněných práv a svobod. Dle Vantucha tak účast obhájce přispívá ke správnému objasnění a rozhodnutí věci tak, aby obviněnému nebyl přičítán čin, který nespáchal, nebo jeho spáchání mu nebylo prokázáno a v případě, že jej spáchal, aby nebyl potrestán přísněji, než odpovídá jeho vině.[221]

Obhájce obviněného je stejně jako státní zástupce o procesních úkonech pouze vyrozumíván, tedy velmi zjednodušeně řečeno, na rozdíl od předvolání, kterým je vymáhána přítomnost osob u procesních úkonů, je vyrozuměním dána obhájci možnost se úkonu zúčastnit.[222]

Povinnou účast obhájce na vyšetřovacích úkonech trestní řád nezakotvuje, a to ani v případě nutné obhajoby. Institut nutné obhajoby totiž není bez dalšího spojen s povinností orgánů činných v přípravném řízení konat vyšetřovací úkony pouze za osobní účasti obhájce, popřípadě pouze poté, co by byl obhájce o termínu a místu konání vyšetřovacího úkonu řádně vyrozuměn. Pokud jde o zákonnou úpravu účasti obhájce ve vyšetřování, je z ustanovení § 165 odst. 2 tr. řádu patrné, že obhájce je od okamžiku zahájení trestního stíhání oprávněn být přítomen při vyšetřovacích úkonech, jestliže výsledek těchto vyšetřovacích úkonů může být použit jako důkaz v řízení před soudem. To však neplatí za situace, nelze-li provedení úkonu odložit nebo nelze-li obhájce o úkonu vyrozumět. Tuto obecnou povinnost umožnit obhájci účast na vyšetřovacích úkonech nelze však zaměňovat s povinností orgánu činného v trestním řízení bez dalšího vyrozumět obhájce s konkrétním termínem a místem konání vyšetřovacích úkonů dle ustanovení § 165 odst. 3 tr. řádu, které stanovuje, že *„oznámí-li obhájce policejnímu orgánu, že se chce účastnit vyšetřovacího úkonu uvedeného v odstavci 2, nebo spočívá-li úkon ve výslechu svědka, který má právo odepřít výpověď,*

[220] VANTUCH, P., op. cit. 4, str. 47.

[221] VANTUCH, P., op. cit. 4, str. 2.

[222] VÁVRA, L. *Můžu, nebo musím přijít k soudu?* ATLAS consulting spol. s r.o., [cit. 2018-04-01] Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/muzu-nebo-musim-prijit-k-soudu.

je policejní orgán povinen včas obhájci sdělit, o jaký druh úkonu se jedná, dobu a místo jeho konání, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce nelze zajistit". Podle citovaného ustanovení, oznámí-li obhájce vyšetřovateli, že se chce účastnit vyšetřovacích úkonů, je vyšetřovatel povinen sdělit mu včas konkrétní dobu a místo konání úkonu, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce nelze zajistit. Z tohoto ustanovení jednoznačně vyplývá, že povinnost orgánu činného v trestním řízení reálně umožnit osobní účast obhájce u vyšetřovacího úkonu tím, že mu sdělí dobu a místo úkonu, je omezena pouze na případy, kdy obhájce podáním ve smyslu § 59 tr. řádu oznámil vyšetřovateli, že se chce vyšetřovacích úkonů účastnit. Rozsah povinnosti orgánu činného v přípravném řízení trestním vyrozumívat obhájce je pak opět omezen pouze obsahem podání obhájce, tedy tím, zda se chce obhájce účastnit pouze některého vyšetřovacího úkonu, který sám specifikuje, nebo zda oznámení obhájce je obecné v tom směru, že se chce účastnit všech vyšetřovacích úkonů. Pokud obhájce zůstane v průběhu vyšetřování pasivní a neprojeví zájem o účast na vyšetřovacích úkonech oznámením podle § 165 odst. 3 tr. řádu, nerealizuje tak své právo. Z toho však nevyplývá žádná povinnost orgánů činných v trestním řízení omezovat provádění vyšetřovacích úkonů z důvodu pasivity obhájce. S výjimkou případů, kdy má orgán činný v trestním řízení povinnost vyrozumět obhájce o konání výslechu svědka, který má právo odepřít výpověď, může proto vyšetřovatel policie provádět vyšetřovací úkony, aniž by měl trestním řádem uloženou povinnost o provádění vyšetřovacích úkonů obhájce vyrozumívat. Nejvyšší soud konstatoval, že úkony, které takto provede bez účasti obhájce, a to i v případě nutné obhajoby, jsou provedeny v souladu s tr. řádem.[223]

Stanoví-li tr. řád povinnost vyrozumět obhájce o konání procesního úkonu, není orgán činný v trestním řízení vázán na možnosti obhájce se daného procesního úkonu zúčastnit. Jeho povinností však je toliko obhájce vyrozumět, je-li dosažitelný. Tato povinnost je orgánem činným v trestním řízení dle ustálené judikatury splněna, vyrozumí-li vhodným způsobem alespoň advokátní kancelář příslušného obhájce.[224] S cílem umožnit obviněnému uplatnit v rámci trestního řízení právo na řádnou obhajobu by však mělo docházet k vyrozumění obhájce s přiměřeným předstihem před započetím procesního úkonu tak, aby měl obhájce reálnou možnost se procesního úkonu zúčastnit. Stanovení začátku procesního úkonu ve velmi krátké době po vyrozumění, přičemž není žádný objektivní důvod konat procesní úkon v tak krátkém

[223] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 7. 2000, sp. zn.*3 Tz 106/2000*, [R 54/2001 tr.].

[224] Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. 1. 1994, sp. zn. 4 To 43/94, [R 34/1994 tr.].

čase (např. končící 24hodinová lhůta soudu, resp. soudce pro rozhodnutí o vazbě obviněného), by bylo možné považovat za faktické odnětí práva obhájce účastnit se takového procesního úkonu.[225]

Přítomnost obhájce je však povinná při hlavním líčení, a to v případech nutné obhajoby (§ 202 odst. 4 tr. řádu). Bez účasti obhájce pak nelze hlavní líčení konat. Obdobně toto platí i pro veřejná zasedání. Nejvyšší soud ve vztahu k povinné účasti obhájce na veřejném zasedání upozornil, že účast obhájce, jež má zajistit rovnost zbraní procesních stran, se nejintenzivněji prosazuje právě v hlavním líčení a ve veřejném zasedání soudu, v nichž se rozhoduje o nejdůležitějších meritorních otázkách trestního řízení. Dále Nejvyšší soud akcentoval, že v případech, kdy zákon považuje obhajobu obviněného za tak důležitou, že rozhodnutí o ní neponechává na úvaze obviněného (tedy v případech nutné obhajoby), nelze akceptovat neúčast obhájce při veřejném zasedání s poukazem, že způsob obhajoby je jen věcí domluvy mezi ním a obviněným, nebo s poukazem, že k účasti obhájce při veřejném zasedání nebyl dán důvod, neboť obviněný byl schopen se náležitě hájit sám.[226]

Jestliže je obhájce obžalovaného řádně a včas vyrozuměn o hlavním líčení ve věci, v níž jde o případ nutné obhajoby, nelze mu, obdobně jako státnímu zástupci, za toto jednání uložit pořádkovou pokutu, ale je rovněž možno jej předat příslušnému orgánu ke kárnému postihu[227] dle § 66 odst. 3 tr. řádu. Za podmínek uvedených v ustanovení § 37a tr. řádu rovněž může případně předseda senátu rozhodnout o vyloučení advokáta jako zvoleného obhájce z obhajování.[228] Nemožnost uložit obhájci pořádkovou pokutu je projevem záruky nezávislosti obhajoby, neboť jenom stavovský orgán, v případě obhájce Česká advokátní komora, může rozhodnout o tom, zda se obhájce svým jednáním dopustil kárného provinění či nikoliv.[229] Z rozhodovací praxe České

[225] srov. KOHÚT, P., SÝKORA, M. *Komentář: Pochybení vazebního soudu*. ATLAS consulting spol. s r.o., [cit. 2018-04-01] Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/komentar-pochybeni-vazebniho-soudu.

[226] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 11. 2009, sp.zn. 4 Tz 93/2009, [NS 7214/2009].

[227] Orgánem příslušným ke kárnému postihu je dle zákona č. 85/1996. v případě obhájce Česká advokátní komora.

[228] FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol., op. cit. 13, str. 304.

[229] ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA. *Připomínky k návrhu zákona, kterým se mění zákon číslo 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon číslo 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů*. K č. j.: 7-111/15. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORN9XLBNL48&tab=remarks.

advokátní komory plyne, že jednání advokáta spočívající v nedostavení se bez omluvy k jednání soudu, je závažným porušením povinností advokáta.[230]

4.4 TLUMOČNÍCI A ZNALCI

V souvislosti se zajištěním účasti svědka či obviněného bude v mnoha případech přicházet v úvahu rovněž zajištění účasti tlumočníka, nebude-li obviněný nebo svědek ovládat český jazyk, případně znalce, je-li to nutné k posouzení takové otázky, která vyžaduje odborné znalosti.

Přítomnost tlumočníka, tak i znalce se zajišťuje jejich předvoláním. Následkem nedostavení se k procesnímu úkonu, k němuž byly tyto osoby předvolány, může být předsedou senátu a v přípravném řízení státním zástupcem nebo policejním orgánem uložená pořádková pokuta dle ustanovení § 66 tr. řádu, a to až do výše 50 000 Kč, byly-li na tento následek v předvolání upozorněny.

Následkem nedostavení se k procesnímu úkonu však nemůže být předvedení těchto osob jako je tomu v případě svědka nebo obviněného, neboť tr. řád předvedení znalce ani tlumočníka neupravuje a tedy nepřipouští.

[230] Rozhodnutí kárného senátu kárné komise České advokátní komory ze dne 5. 9. 2008, sp. zn. K 76/07.

5 POŘÁDKOVÉ ZAJIŠTĚNÍ OSOB DE LEGE FERENDA

Zákonodárce prostřednictvím jednotlivých novelizací tr. řádu dlouhodobě usiluje o omezení rizika vzniku průtahů v trestním řízení a o urychlení celého procesu.

I přes klesající trend trvání trestního řízení je však zřejmé, že délka některých řízení se standardní délce trestního řízení vymyká.[231] Z tohoto důvodu Ministerstvo spravedlnosti analyzovalo některá problematická místa stávající právní úpravy a v roce 2015 předložilo návrh dílčí novely, která měla za cíl mimo jiné zavést do tr. řádu institut tzv. pořádkového zajištění.[232] V rámci mezirezortního připomínkového řízení byla vznesena vůči tomuto novému zajišťovacímu institutu řada připomínek. K jejich vypořádání však nedošlo a návrh novely tr. řádu nebyl v daném volebním období Poslanecké sněmovně České republiky předložen. Nicméně se zavedením tohoto institutu do právního řádu České republiky rovněž počítá schválený věcný záměr nového tr. řádu.[233]

Pořádkové zajištění dle představené novely mělo představovat zajišťovací opatření, kterými lze reagovat na neuposlechnutí příkazu nebo výzvu orgánu činného v trestním řízení nebo na maření jednání soudu či úkonu přípravného řízení. Běžně v praxi dochází k tomu, že obžalovaní a svědci, ač řádně předvoláni s dostatečným časovým předstihem, se k soudu nedostaví, a to bez řádné omluvy. U velké části z nich se pak tato situace opakuje a řešení prostřednictvím pořádkových pokud není

[231] Ke dni 31. 12. 2014 bylo na okresních a krajských soudech nevyřízeno 17 729 trestních věcí, přičemž z toho 164 trestních věcí bylo nevyřízeno přes 5 let. (VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů*. Čj. MSP-582/2015-LO-SP, PID KORN9XLBNL48. Obecná část. [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORN9XLBNL48&tab=detail.)

[232] VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů*. Čj. MSP-582/2015-LO-SP, PID KORN9XLBNL48. [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORN9XLBNL48&tab=detail.

[233] MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním*. [cit. 2018-02-17]. Dostupný z: http://novyportal.justice.cz/documents/11715/0/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+T%C5%98+2008.pdf/f5e3f714-d120-4c77-912b-4eeff544775a?version=1.0.

dostatečně účinné. Následně je pak situace řešena předvedením, které však rovněž nemusí být ve všech případech úspěšné.

Pořádkové zajištění by dle návrhu Ministerstva spravedlnosti mělo tedy dopadat nejen na osoby, proti nimž se řízení vede, ale rovněž na svědky a případně jiné osoby účastnící se trestního řízení. Soud by tak dle navrhované úpravy měl možnost omezit danou osobu na její osobní svobodě, pokud opakovaně neuposlechne příkaz nebo výzvu orgánu činného v trestním řízení nebo jednání soudu nebo úkon přípravného řízení závažným způsobem ruší.

Určité podobnosti s navrhovaným institutem pořádkového zajištění lze rovněž shledat například se slovenským právním řádem, který obsahuje právní úpravu zabezpečení svědka, kterého lze omezit na jeho osobní svobodě nejvýše na 72 hodin při naplnění předpokladů uvedených v ustanovení § 88 odst. 1 zákona č. 301/2005 Z. z. (trestný poriadok). Institut tzv. donucovací vazby zná rovněž německá i rakouská právní úprava. V rámci těchto zahraničních právních řádů lze donucovací vazbu použít (za splnění řady dalších zákonných podmínek) proti svědkovi, který bezdůvodně odmítá u hlavního líčení vypovídat.[234]

Vzhledem k tomu, že uvedené zajišťovací opatření by mělo směřovat nejen proti obviněnému, ale i jiným osobám, je nutné koncipovat podmínky uplatnění tohoto institutu dostatečně přísně a přistupovat k němu v souladu se zásadou zdrženlivosti a přiměřenosti a po dostatečném zvážení veřejného zájmu na řádném plnění účelu trestního řízení se zájmem minimalizovat zásahy do osobní svobody jednotlivce.

Ministerstvo spravedlnosti koncipovalo ve svém návrhu novely podmínky pro pořádkové zajištění následovně:

> *„(1) Kdo bez dostatečné omluvy opětovně neuposlechne příkaz nebo výzvu orgánu činného v trestním řízení anebo jednání soudu nebo úkon trestního řízení závažným způsobem maří, přičemž byla již proti němu bezvýsledně použita jiná opatření a s ohledem na jeho osobu a povahu a závažnost jeho jednání nelze v době rozhodování účelu pořádkového zajištění dosáhnout jiným opatřením, může být omezen na svobodě, nejvýše však na 48 hodin, a to pouze v rozsahu nezbytném k zajištění jeho účasti na úkonu. Po provedení úkonu, pro jehož účely*

[234] VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Čj. MSP-582/2015-LO-SP, PID KORN9XLBNL48.* Zvláštní část, k bodu 7 (§ 66a). [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORN9XLBNL48&tab=detail.

byla osoba omezena na svobodě, nejpozději však po uplynutí 48 hodin od omezení její osobní svobody, musí být propuštěna na svobodu.

(2) Příkaz k pořádkovému zajištění osoby vydá soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce.

(3) Pořádkové zajištění na podkladě příkazu předsedy senátu a v přípravném řízení soudce provedou policejní orgány, které jsou rovněž povinny, pokud je to třeba, vypátrat pobyt osoby. (…) "[235]

Dle návrhu Ministerstva spravedlnosti by tak pro zákonnou aplikaci tohoto zajišťovacího opatření musely být kumulativně splněny tyto podmínky:

i. opětovné neuposlechnutí příkazu nebo výzvy orgánu činného v trestním řízení (nebo maření jednání soudu nebo úkonu trestního řízení);
ii. předchozí bezvýsledné použití jiných zajišťovacích opatření (předvolání, předvedení, pořádková pokuta);
iii. účelu pořádkového zajištění nelze s ohledem na osobu, povahu a závažnost jejího jednání dosáhnout jiným opatřením.

Při naplnění shora uvedených podmínek by tak jakákoliv osoba významná pro trestní řízení (nikoliv pouze obviněný) mohla být omezena na osobní svobodě v rozsahu nezbytném k zajištění její účasti na úkonu, nejvýše však na dobu 48 hodin.

O realizaci tohoto pořádkového opatření by stejně jako v případě vazby rozhodoval soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce.

Jak vyplývá z citovaného návrhu ustanovení, pořádkové zajištění by mohlo být užito až v případě, že se přítomnost osoby nepodařilo zajistit jinými prostředky (předvoláním, pořádkovou pokutou či předvedením). Je proto nutné akcentovat ve vztahu k nově navrhovanému institutu zásadu zdrženlivosti a zásadu subsidiarity. Důvodová zpráva k navrhovanému institutu však dostatečným způsobem nevysvětluje, z jakého důvodu je tento institut nutné zakotvovat do českého právního řádu. Pouze je obecně akcentována nutnost zvýšení efektivity trestního řízení. Prostřednictvím pořádkového zajištění lze omezit osobní svobodu dotčené osoby pouze po dobu

[235] VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů*. PID KORN9XLBNL48. [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORN9XLBNL48&tab=detail.

nezbytnou k zajištění její účasti na úkonu. Zajistit přítomnost vybraných osob v rozsahu účasti na procesním úkonu je však již nyní možné prostřednictvím institutu předvedení dle § 90 tr. řádu. Z tohoto důvodu se mi proto jeví pořádkové zajištění jako nadbytečné, neboť stejného výsledku lze docílit již existujícím institutem. Jistou praktičnost navrhovaného institutu lze nicméně spatřovat v tom, že osoba, proti níž bude tento institut aplikován, bude omezena nejdříve na osobní svobodě a až poté bude v rámci stanovené lhůty zajištěno konání a realizace daného procesního úkonu (např. výslech). Pokud by zákonodárce dospěl k závěru, že zájem na spravedlivém procesu a jeho zrychlení převáží nad právem na omezení osobní svobody jednotlivce, je *de lege ferenda* v rámci nastavení legislativních podmínek aplikace tohoto opatření na místě uvažovat nad zúžením jeho aplikace pouze na svědky a pouze na řízení před soudem, v němž se nachází těžiště dokazování, jak je tomu i v rámci slovenské právní úpravy. Těžko si lze představit, že zajištění účasti jiných osob než svědka a obviněného prostřednictvím tohoto navrhovaného institutu by obstála v testu proporcionality.

V rámci mezirezortního připomínkového řízení bylo rovněž upozorněno na možnou kolizi navrhovaného zajišťovacího opatření s LZPS. Ze zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky obsažených v důvodové zprávě[236] vyplývá, že navrhovaná možnost krátkodobého omezení osobní svobody je s ústavním pořádkem souladná, neboť LZPS v čl. 8 odst. 2 stanovuje, že nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven osobní svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Rezort Ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu se však v této otázce s důvodovou zprávou neztotožnil (zejména pak v otázce užití tohoto institutu vůči osobám odlišným od obviněného), a konstatoval, že *„listina v tomto směru dokonce přes absenci taxativních důvodů pro omezení a ponechání obecné výhrady zákona podle čl. 8 odst. 2 obsahuje ve skutečnosti v určitém smyslu vyšší standard, neboť právě podrobnou úpravou v trestním řízení podle odst. 3 – 5 vymezuje standard pro ty nejzávažnější případy, kdy lze přikročit k omezení osobní svobody, (…). Z toho argumentem a maiori ad minus plyne, že k ostatním osobám*

[236] VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Čj. MSP-582/2015-LO-SP, PID KORN9XLBNL48.* Obecná část, str. 16. [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORN9XLBNL48&tab=detail.

(svědci atd.) má být ústavně přistupováno mírněji a ochrana jejich svobody by měla být silnější než u osob, vůči kterým se řízení vede.“[237]

V obdobném duchu se rovněž vyjádřil ve svých připomínkách Nejvyšší soud a doplnil, že aby mohlo být pořádkové zajištění vtěleno do tr. řádu bez rizika protiústavnosti, je třeba zvážit úpravu ustanovení čl. 8 LZPS, neboť toto ustanovení je koncipováno tak, že průlom do ústavně garantovaného základního práva na osobní svobodu připouští zásadně jen z důvodu spáchání trestného činu, tj. proti obviněnému nebo podezřelému z trestného činu (čl. 8 odst. 3 až 5), a z důvodu ústavní zdravotnické péče bez souhlasu dané osoby (čl. 8 odst. 6). Nejvyšší soud současně upozornil, že v důvodové zprávě akcentované ustanovení čl. 8 odst. 2 LZPS sice stanovuje, že nikdo nesmí být zbaven osobní svobody jinak než z důvodů a způsobem stanoveným zákonem, nicméně implementací pořádkového zajištění by vznikla očividná diskrepance spočívající např. v tom, že podle čl. 8 odst. 4 LZPS lze obviněného zatknout pouze na základě písemně odůvodněného příkazu soudce, zatímco k pořádkovému zajištění v navrhovaném znění není potřeba ani písemná forma, ani odůvodněnost.[238]

[237] MACHAČKA, J., PECKA, A. (Rezort Ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu). *Předložení připomínek Rezortu Ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů. K č.j. 13731/2015-SLP ze dne 11. 9. 2015.* [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORN9XLBNL48&tab=remarks.

[238] NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Předložení připomínek Nejvyššího státního zastupitelství k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů.* [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORN9XLBNL48&tab=remarks.

ZÁVĚR

Tato rigorózní práce shrnuje legislativní východiska a rozhodovací praxi vyšších soudů při aplikaci procesních úkonů trestního řízení, které slouží k zajištění účasti osob, jejichž přítomnost je nutná pro úspěšné a efektivní vedení trestního řízení.

Cílem předkládané práce bylo podat souhrnný výklad o všech právních nástrojích, které orgánům činným v trestním řízení umožňují zajistit přítomnost osob na trestním řízení a v řadě případů je takové zajištění spojeno i s dočasným omezením osobní svobody jednotlivců.

Samotná práce byla členěna do 5 hlavních kapitol, přičemž první čtyři kapitoly postupně představily zajišťovací opatření, kterými lze zajistit přítomnost obviněného jako ústředního subjektu trestního řízení, a to včetně zohlednění specifik spojených se zajištěním účasti právnické osoby jako umělé právní konstrukce. V rámci třetí kapitoly nebyla opomenuta ani zvláštní ustanovení obsažená v ZSVM, která jsou speciální úpravou pro zajištění účasti mladistvých na trestním řízení. V předposlední čtvrté kapitole bylo pojednáno o zajištění dalších osob odlišných od obviněného, bez nichž by však trestní řízení nemohlo naplnit svůj základní účel. V rámci této kapitoly tak byla věnována pozornost zejména účasti svědků, obhájců obviněných, státních zástupců a stručně bylo rovněž pojednáno o zajištění účasti znalců a tlumočníků. V poslední páté kapitole poté byla předestřena navrhovaná a odbornou veřejností široce diskutovaná otázka dočasného omezení osobní svobody i jiných osob, než obviněného.

Stěžejní část této práce se věnovala zajišťovacím institutům, u nichž dochází ke střetu osobní svobody jednotlivce jako jednoho ze základních práv a svobod se zájmem na ochranu společnosti před protiprávním jednáním pachatelů trestné činnosti. Mezi tyto instituty, které mají ústavněprávní základ v LZPS, je řazeno zadržení, zatčení a zejména pak vazba, k níž je nutné přistupovat jako k nejzazšímu zajišťovacímu prostředku.

Při zpracování předkládané rigorózní práce jsem dospěla k závěru, že současná právní úprava poskytuje orgánům činným v trestním řízení dostatečné právní nástroje pro zajištění všech osob, jejichž účast je pro naplnění účelu trestního řízení stěžejní. Velice pozitivně lze přivítat novelizaci tr. řádu z roku 2013, která do právního řádu zakotvila do té doby chybějící institut příkazu k zadržení, díky němuž je možné reagovat i na situace, kdy podezřelého nelze předvolat či jinak zajistit jeho přítomnost při

úkonech trestního řízení, ačkoliv je míra důvodnosti podezření ze spáchání trestného činu natolik vysoká, že je namístě zahájit trestní stíhání. Rovněž lze přivítat novelu tr. řádu z roku 2016, která s účinností od 1. 7. 2016 zakotvila do tr. řádu elektronickou kontrolu plnění uložených povinností jako nové opatření nahrazující vazbu obviněného. Domnívám se, že toto nové alternativní opatření bude pro orgány činné v trestním řízení dostatečnou zárukou při nahrazování vazby jinými opatřeními zakotvenými v ustanovení § 73 a 73a tr. řádu a povede k jejich častějšímu ukládání.

Jako zcela nadbytečný se mi jeví diskutovaný institut pořádkového zajištění, který představilo Ministerstvo spravedlnosti v roce 2015 a rovněž je uvažováno jeho zavedení v rámci nové rekodifikace trestního řádu. Cílem tohoto ustanovení by dle navrhovaného znění předloženého k mezirezortnímu připomínkovému řízení mělo být dočasné omezení osobní svobody jakékoliv osoby (nikoliv pouze obviněného), neuposlechla-li tato osoba předchozí opětovné výzvy či příkazu orgánu činného v trestním řízení a předchozí zajišťovací opatření byla bezvýsledná. Z mého pohledu uvedený institut nedostojí základním zásadám trestního řízení, zejména pak zásadě zdrženlivosti, subsidiarity a proporcionality, neboť stejného účelu lze dosáhnout již existujícími zajišťovacími opatřeními, a to především prostřednictvím předvedení. Pokud by však zákonodárce dospěl k závěru, že zájem na spravedlivém procesu a jeho zrychlení převáží nad právem na omezení osobní svobody jednotlivce, je *de lege ferenda* v rámci nastavení legislativních podmínek pro aplikaci tohoto opatření na místě uvažovat nad zúžením jeho užití výlučně ve vztahu ke svědkům a pouze na řízení před soudem, v němž se nachází těžiště dokazování. Inspirací tak může být slovenská právní úprava. Těžko si lze představit, že zajištění účasti jiných osob než svědka a obviněného prostřednictvím tohoto navrhovaného institutu by obstála v testu proporcionality.

Aktuálně Ministerstvo spravedlnosti pracuje na rekodifikaci trestního řádu s cílem vytvořit moderní a komplexní právní úpravu, která bude vyhovovat principům právního státu a nárokům na spravedlivý proces a zároveň zefektivní a zrychlí průběh trestního procesu. K zajištění tohoto účelu je namístě *de lege ferenda* uvažovat o zjednodušení zejména právní úpravy rozhodování o vazbě tak, aby bylo odstraněno souběžné rozhodování z důvodu odlišného běhu lhůt.

SEZNAM ZKRATEK

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky
tr. řád	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
tr. zákoník	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
ZTOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Monografie, komentáře, sborníky, učebnice

1. DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-600-7.

2. FENYK, J., GŘIVNA, T., CÍSAŘOVÁ, D. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8.

3. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58.

4. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3.

5. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-160-1.

6. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017. Glosátor. ISBN 978-80-7502-230-1.

7. JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4.

8. KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2.

9. MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1975. Praktické příručky (Orbis).

10. POLÁK, P. *Svedok v trestnom konaní*. 1. vydání. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2011. ISBN 978-80-89447-47-3.

11. REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. 1. vydání. Praha: Orac, 2002. Výběrové texty. ISBN 80-86199-57-6.

12. RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. Právní instituty. ISBN 80-7179-817-7.

13. ŘÍHA, J. *Zajištění účasti právnických osob na trestním řízení.* In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnosti právnických osob – bilance a perspektivy*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58.

14. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I, II, III: komentář*. 7. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

15. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

16. ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4.

17. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9.

18. ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-116-1.

19. ŠMAHELOVÁ, M. *Problematika institutu vazby*. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

20. VAN DIJK, P. et al. (eds.). *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*. 4. vydání. Antwerpen-Oxford: Intersentia, 2006.

21. VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 978-80-7400-321-9

22. VIDRNA, J. *Některé procesní aspekty zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnosti právnických osob – bilance a perspektivy*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58.

23. ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-848-2.

Časopisecké články

24. DRAŠTÍK, A. K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě. *Trestní právo*, 1997, č. 12.

25. HULMÁKOVÁ, J. Vazba v řízení ve věcech mládeže deset let od účinnosti ZSM. *Státní zastupitelství*, 2013, č. 3.

26. HRUŠKA, J., VOLECKÝ, P. Několik poznámek k aktuálním změnám trestního řádu. *Trestní právo*, 2012, č. 7-8.

27. JELÍNEK, J. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 5.

28. KLIMPL, V. Příkaz k zatčení ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 9.

29. MANDÁK, V. Důvody vazby v čs. trestním řízení. Univerzita Karlova, *Acta Universitatis Carolinae-Iuridica*, 1971, č. 3.
30. MANDÁK, V. Předstižná vazba s přihlédnutím k novele trestního řádu z roku 1995. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 4.
31. MANDÁK, V. Vazba není trest. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 9.

32. ŠÁMAL, P. Ještě k problematice prodloužení vazby. *Trestní právo*, 2001, č. 6.

33. ŠÁMAL, P. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 2.

34. VANTUCH, P. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. *Právní rádce*, 2003, č. 9.
35. VANTUCH, P. Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. *Právní rádce*, 2003, č. 8.
36. VANTUCH, P. Trvání vazby. *Právní rádce*, 2003, č. 7.
37. VICHEREK, R. Důvody vazby. *Trestní právo*, 2012, č. 9.
38. ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S., HOLAS, J., VLACH, J. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 5.

Právní a interní předpisy

39. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
40. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
41. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.
42. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
43. Zákon č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů.
44. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.
45. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.
46. Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3.12.2001, č.j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy.
47. Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně ze dne 21. září 2009 č. 8/2009, o trestním řízení.
48. Závazný pokyn policejního prezidenta č. 103/2013 ze dne 28. 5. 2013 o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení.

Judikatura

49. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 9. 1997, sp. zn. III. ÚS 148/97, [113/1997 USn.].
50. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 347/96, [155/1997 USn.].
51. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 6. 2000, sp. zn. I ÚS 645/99, [94/2000 USn.].
52. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 11. 2000, sp. zn. IV. ÚS 137/00, [Výběr ÚS 1979/2000].
53. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01, [8/2002 USn.].
54. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 3. 2004 sp. zn. I. ÚS 573/02, [41/2004 USn.].
55. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03, [48/2004 USn.].
56. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. II. ÚS 473/04, [105/2005 USn.]

57. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. II. ÚS 713/04, [107/2005 USn.];
58. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 6. 2005, sp. zn. IV. ÚS 269/05, [129/2005 USn.].
59. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 12. 2005, sp. zn. I. ÚS 781/04 , [227/2005 USn.].
60. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. I. ÚS 263/05, [35/2006 USn.].
61. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 4. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 6/10, [89/2010 USn.].
62. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. 5. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 59/10, [84/2011 USn.].
63. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13, [215/2013 USn.].
64. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14. 6. 2014, sp. zn. III. ÚS 2787/15, [Výběr ÚS 1847/2016].

65. Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. II. ÚS 3861/13, [16/2014 USu.].

66. Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2017, sp. zn. II. ÚS 3700/16, [ÚS 1127/2017].

67. Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 9. 1972 č. Tpj 51/71, [R 23/1973 tr.].

68. Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 12. 1992, sp. zn. Tpj 46/92, [R 15/1995 tr.].

69. Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 1988, sp. zn. Stn 4/97, [R 39/1998 tr.].

70. Usnesení Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 29. 6. 1988, sp. zn. 3 To 16/88, [R 15/1990 tr.].

71. Usnesení Nejvyššího soud ČR ze dne 7. 9. 1990, sp. zn. 3 To 45/90, [R 16/1991 tr.].

72. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 1992, sp. zn. 6 To 48/92, [R 29/1993 tr.].

73. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 7.1994, sp. zn. 1 Tvn 121/94, [R 58/1994 tr.].

74. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 4. 1996, sp. zn. 2 Tzn 90/96, [R 13/1997 tr.].

75. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 1996, sp. zn. 2 Tzn 192/96, [R 29/1997 tr.].

76. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 7. 2000, sp. zn.3 Tz 106/2000, [R 54/2001 tr.].

77. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 2. 2001 sp. zn. 3 Tvo 15/2001, [R 2/2002 tr.].

78. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 4. 2001, sp. zn. 5 Tvo 55/2001, [T 138].

79. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 11. 2009, sp.zn. 4 Tz 93/2009, [NS 7214/2009].

80. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 7. 2010, sp. zn. 8 Tz 163/2000, [R 44/2001 tr.].

81. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 8 Tz 22/2013, [R 36/2014 tr.].

82. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 12. 1993, sp. zn. 7 To 251/1993, [R 14/1994 tr.].

83. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 5. 1994, sp. zn. 8 To 5/94, [R 54/1994 tr.].

84. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 1. 1995, sp. zn. 7 To 2/95, [R 39/1995 tr.].

85. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 6. 2005, sp. zn. 1 Ntd 14/2006, [R 35/2007 tr.].

86. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 7. 2015, sp. zn. 4 To 67/2015, [R 35/2017 tr.].

87. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. 1. 1994, sp. zn. 4 To 43/94, [R 34/1994 tr.].

88. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 1. 2. 1994, sp. zn. 9 To 47/94, [R 10/1995 tr.].

89. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 12. 2000, sp. zn. 4 To 1074/2000, [R 46/2001 tr.].

90. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 10. 2000, sp. zn. 3 To 884/2000, [R 48/2001 tr.].

91. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 6. 2003, sp. zn. 4 To 558/2003, [R 34/2004 tr.].

92. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. 3 To 134/2004, [R 15/2005 tr.].

93. Rozhodnutí vyššího vojenského soudu ze dne 27. 7. 1972, sp. zn. To 212/72, [R 34/1973 tr.].

94. Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 25. 6. 1980, sp. zn. 1 To 47/80, [R 57/1981 tr.].

95. Uznesenie Najvyššieho súdu SR ze dne 25. 5. 1992, sp. zn. Ntv 97/92, [R 64/1992 tr.].

96. Rozhodnutí Soudního dvora ve věci LZ v. Prokuratura Rejonowe Łódź – Śródmieście ze dne 28. 7. 2016, C-294/16.

97. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Labita proti Itálii ze dne 6. 4. 2000, 26772/95 .

98. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Assenov a ost. proti Bulharsku ze dne 28. 10. 1998, 24760/94.

99. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Nikolova proti Bulharsku ze dne 25. 3. 1999, 31195/96.

100. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Niedbala proti Polsku ze dne 4. 7. 2000, 27915/95.

101. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Schöps proti Německu ze dne 13. 2. 2001, 25116/94.

Internetové zdroje (ověřeny ke dni 1. 4. 2018)

102. ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA. *Připomínky k návrhu zákona, kterým se mění zákon číslo 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon číslo 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů*. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORN9XLBNL48&tab=remarks.

103. KOHÚT, P., SÝKORA, M. *Komentář: Pochybení vazebního soudu*. ATLAS consulting spol. s r.o., [cit. 2018-04-01] Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/komentar-pochybeni-vazebniho-soudu.

104. MACHAČKA, J., PECKA, A. (Rezort Ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu). *Předložení připomínek Rezortu Ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů*. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORN9XLBNL48&tab=remarks.

105. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním*. [cit. 2018-02-17]. Dostupný z: http://novyportal.justice.cz/documents/11715/0/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+T%C5%98+2008.pdf/f5e3f714-d120-4c77-912b-4eeff544775a?version=1.0.

106. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. *Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů*. Čj. MSP-582/2015-LO-SP, PID KORN9XLBNL48. [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: https://apps.odok.cz/veklep-

detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORN9XLBNL48&tab=detail.

107. NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Předložení připomínek Nejvyššího státního zastupitelství k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů*. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORN9XLBNL48&tab=remarks.

108. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Metodický postup Probační a mediační služby ČR v oblasti nahrazení vazby dohledem probačního úředníka*. [cit. 2017-08-28]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/.

109. STANĚK, M. *Předložení připomínek Krajského státního zástupce v Praze k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů*. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORN9XLBNL48&tab=remarks.

110. VÁVRA, L. *Můžu, nebo musím přijít k soudu?* ATLAS consulting spol. s r.o., [cit. 2018-04-01] Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/muzu-nebo-musim-prijit-k-soudu.

111. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka 2016*. [cit. 2017-08-28] Dostupné z: http://vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2016.pdf.

112. VÍTKOVÁ, E. *Peněžitá záruka jako opatření nahrazující vazbu*. Epravo.cz, a.s., [cit. 2017-08-28] Dostupné z: http://www.epravo.cz/top/clanky/penezita-zaruka-jako-opatreni-nahrazujici-vazbu-a-jeji-mozna-uskali-103455.html.

113. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony*. Sněmovní tisk 785, 3. volební období (1998-2002). [cit. 2017-08-28]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=3&T=785.

114. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k zákonu č. 420/2011 Sb. o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. Sněmovní tisk 285, 6. volební období (2010-2013). [cit. 2017-10-15]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&t=285.

115. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony*. Sněmovní tisk 335, 6. volební období (2010-2013). [cit. 2017-08-28]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=6&T=335.

116. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k zákonu č. 105/2013 Sb. o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních*. Sněmovní tisk 647, 6. volební období (2010-2013). [cit. 2018-01-13]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=6&T=647.

117. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Důvodová zpráva k zákonu č. 150/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů*. Sněmovní tisk 503, 7. volební období (2013-2017). [cit. 2017-08-28]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=503&CT1=0.

118. VÝBOR MINISTRŮ RADY EVROPY. *Doporučení CM/Rec (2014) 4 Výboru ministrů členským státům o elektronickém monitoringu přijaté Výborem ministrů 19. února 2014 na 1192. zasedání náměstků ministrů*. [cit. 2017-08-28] Dostupné

z:https://www.pmscr.cz/download/Mezinarodni_spoluprace_DOPORUCENI_RADY_EVROPY_K_EL__MONITORINGU.pdf.

119. ZEMAN, P. a kol. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: ISKP, 2010. [cit. 2017-08-28]. Dostupné z: http://www.ok.cz/iksp/docs/375.pdf.

ABSTRAKT

Zajištění účasti osob v trestním řízení

Rigorózní práce podává ucelený výklad o jednotlivých institutech trestního práva procesního, prostřednictvím kterých orgány činné v trestním řízení zajišťují přítomnost osob důležitých pro úspěšné vedení trestního řízení. Po stručném úvodu do problematiky následuje první, nejobsáhlejší kapitola, která podrobně pojednává o všech procesních úkonech sloužících k zajištění účasti ústředního subjektu trestního řízení, tedy obviněného. V souladu se základními zásadami trestního řízení, zejména pak se zásadou přiměřenosti, zdrženlivosti a subsidiarity je nejdříve pojednáno o mírnějších zajišťovacích opatřeních, mezi které lze řadit předvolání, předvedení, pořádkovou pokutu či zákaz vycestování do zahraničí. Stěžejní část kapitoly je pak věnována zajišťovacím institutům, prostřednictvím kterých dochází k zásahu do jednoho ze základních práv a svobod, do osobní svobody obviněného, tedy institutu zadržení, zatčení a zejména pak vazbě. V části věnované problematice institutu vazby jsou shrnuty zákonné podmínky jeho užití a především je podrobněji pojednáno o jednotlivých vazebních důvodech a rovněž o právní úpravě rozhodování o vazbě a procesu přezkoumávání důvodnosti vazby s přihlédnutím k bohaté soudní judikatuře. Práce se rovněž v následujících kapitolách blíže věnuje problematice zajištění účasti právnických osob na trestním řízení a specifikům spojeným se zajištěním účasti mladistvých podle speciální zákonné úpravy. K tomu, aby trestní řízení naplnilo svůj účel, je nutné kromě obviněného zajistit přítomnost i mnoha dalších osob (svědků, znalců a tlumočníků, státního zástupce, obhájce obviněného). Zajišťování účasti právě těchto dalších osob se věnuje kapitola čtvrtá. V poslední, páté kapitole je předestřen legislativní návrh a implementační rizika spojená novým institutem, tzv. pořádkovým zajištěním, jež by mělo sloužit ke krátkodobému omezení osobní svobody nejen těch osob, proti nimž se řízení vede, ale rovněž svědků a případně jiných osob účastnících se trestního řízení.

ABSTRACT

Ensuring the participation of persons in criminal proceedings

The thesis provides a comprehensive account of the individual institutions of criminal procedure through which authorities involved in criminal proceedings ensure the participation of persons whose presence is essential for successfully conducting criminal proceedings. After a brief introduction, the first, most detailed chapter discusses all the procedural steps used to ensure the participation of the principal subject of criminal proceedings, namely the accused. In accordance with the basic principles of criminal procedure, particularly the principles of proportionality, restraint and subsidiarity, the discussion first focuses on less severe precautionary measures, that is summons, presentation, disciplinary fine and prohibition on foreign travel. The main part of the chapter is devoted to precautionary measures that place limitations on fundamental rights and freedoms, namely the personal liberty of the accused. These are detention, arrest and custody. The section on custody summarizes the legal conditions of custody and discusses in more detail the individual grounds of custody, the legal provisions regarding the decision process on custody and the examination of the existence of custody grounds. The pertinent case law is duly taken into account. The following chapters are dedicated to the issue of ensuring the participation of legal persons in criminal proceedings and the specific aspects associated with ensuring the participation of minors in accordance with special laws. To fulfil the purpose of criminal proceedings, it is necessary to ensure the presence of the accused, but also many other persons (witnesses, experts and interpreters, the prosecutor and the defence counsel). Chapter four is dedicated to ensuring the participation of these persons. The last chapter presents the legislative proposal and the implementation risks associated with the proposed ‘detention on disciplinary grounds’, which would allow for a short-term deprivation of personal freedom not only of persons against whom the proceedings are led, but also the witnesses and, where appropriate, other persons involved in criminal proceedings.

KLÍČOVÁ SLOVA

Trestní právo procesní

Zajištění

Zajištění osoby obviněné

Vazba

KEYWORDS

Procedure criminal law

Ensuring

Detention of the Accused

Criminal custody